Priešmokyklinio, pradinio,
pagrindinio ir vidurinio ugdymo
bendrųjų programų
5 priedas

ETIKOS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Etikos bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia etikos dalyko paskirtį, tikslą, uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Etikos dalyko paskirtis – ugdyti atsakingą, sąmoningą mokinių nuostatą savęs, kito asmens (toliau – Kito), visuomenės, gamtos ir pasaulio atžvilgiu. Etikos pamokose mokiniai mokosi kelti etinius, filosofinius klausimus, padedančius geriau pažinti savo emocijas, jausmus, mintis, atveriančius dialogo su Kitu galimybę bei norą suprasti buvimo mažose ir didelėse bendruomenėse, kuriose kasdien gyvenama ir veikiama, prasmę. Etika taip pat skirta analizuoti žmogaus bei gamtos santykį, ugdyti ekologinę savimonę.

3. Programoje išskirtos keturios pasiekimų sritys: Saviugda ir savisauga. Aš–Asmuo; Dialoginis bendravimas. Aš–Tu; Socialiniai santykiai. Aš–Mes; Santykis su pasauliu. Aš–Tai. Šios pasiekimų sritys yra bendros visoms klasėms nuo 1 iki IV gimnazijos klasės. Kiekvienam koncentrui numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį. Pasiekimų sričių apimtys nesiskiria. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visuma. Tikimasi, kad jie bus pasiekti baigiant ugdymo programą. Kiekvienos pasiekimų srities pasiekimų raida atskleidžiama šešiuose ugdymo koncentruose (1–2 klasės, 3–4 klasės, 5–6 klasės, 7–8 klasės, 9–10 ir I–II gimnazijos klasės ir III–IV gimnazijos klasės). Programoje pateikiami skirtingiems mokinių amžiaus tarpsniams numatyti pasiekimai – mokymosi rezultatai. Mokymo(si) turinys nusako kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai ir mokymo(si) kontekstų pasirinkimo galimybės laipsniškai įgyti žinių ir supratimo, ugdyti gebėjimus ir vertybines nuostatas. Pasiekimai aprašomi keturiais pasiekimų lygiais: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3) ir aukštesnysis (4). Kiekvienas pasiekimo lygio požymis nurodo mokinio rodomus rezultatus. Aprašomos svarbiausios į(si)vertinimui reikšmingos įgytos žinios ir supratimas, išugdyti gebėjimai ir vertybinės nuostatos.

II SKYRIUS
TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

4. Etikos dalyko tikslas – sudaryti sąlygas, kad etikos pamokose mokiniai ugdytųsi atsakomybę už savo žodžius, veiksmus, santykius su kitais žmonėmis, visuomene, gamta ir pasauliu bei virtualia realybe, gebėjimą suprasti ir užjausti ne tik artimus, bet ir geografiškai bei patirtimi nutolusius asmenis, gebėjimą nesitaikstyti su prievarta, neteisingumu, patyčiomis, padėti kitam ištikus nelaimei. Mokiniai taip pat ugdosi asmenines savybes bei vertybes remdamiesi bendruomeniškumo, empatijos, atvirumo, aplinkosaugos idėjomis.

5. Pradinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

5.1. dialogiškai bendrauja su kitu žmogumi, girdi ir išmoksta priimti kito nuomonę ir suprasti gyvenimiškas situacijas;

5.2. atpažįsta savo jausmus ir randa tinkamą jų išraiškos būdą, taip pat atpažįsta kitų žmonių jausmus ir juos empatiškai priima. Iškilus problemoms ar krizėms kreipiasi pagalbos ar patarimo į artimiausius šeimos narius (globėjus) ir ar mokytojus;

5.3. mokosi dalyvauti pokalbyje su grupe, mokosi iš grupės, mokosi jausti socialinę atsakomybę už grupės narių problemas;

5.4. kelia klausimus apie save, Kitą bei buvimą gamtoje ir pasaulyje. Mokosi gerbti ir saugoti gamtą, gyvūnus, ugdosi kasdienius įpročius, kurie padeda tausoti gamtą;

5.5. geba virtualią erdvę naudoti pagal paskirtį, atsižvelgiant į poreikį (situaciją), geba taikyti saugaus ir atsakingo elgesio virtualioje erdvėje principus (taisykles).

6. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

6.1. svarsto paauglystėje kylančius konfliktus, įsisąmonina kreipimosi pagalbos galimybę ne kaip silpnumo, bet stiprybės išraišką (problemos įžvelgimas ir pripažinimas);

6.2. suvokdami ir įvertindami kito žmogaus asmenines ribas ir jo individualią atsakomybę ugdosi individualią ir socialinę atsakomybę;

6.3. ugdosi pagarbą ir empatiją ne tik artimiems, bet ir tolimiems asmenims (kitos socialinės grupės, kitos šalies gyventojams);

6.4. diskutuoja grupėje ir ieško bendro sutarimo, turi drąsos išreikšti nuomonę, nesutampančią su grupės nuomone. Mokosi kritiškai mąstyti, nebūtinai sutapti su dauguma, ugdosi individualumą;

6.5. apmąsto planetos ir gamtinės aplinkos problemas, kelia vertybinius, moralinius, egzistencinius klausimus;

6.6. randa tinkamą santykį su virtualia erdve, vengia priklausomybės nuo virtualios erdvės, vertina realybę. Nesitaiksto su prievarta ir destrukcija virtualioje erdvėje.

7. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

7.1. aptaria ir analizuoja įvairias gyvenimiškas situacijas, kuriose kyla dilemos ir ieškoma etiškai orientuotos pozicijos;

7.2. nagrinėja ir plėtoja etinių dilemų, pareigų, atsakomybių ir laisvių supratimo bei kritiško vertinimo diskursą;

7.3. gilina supratimą apie žmogų, sociumą ir pasaulį remdamiesi filosofinės etikos teoretikų ir praktikų, taip pat visuomenės veikėjų bei menininkų idėjomis, veikla, kūryba;

7.4. įsitraukia į mokinių ir visuomeninių (pilietinių) būrelių, bendrijų ar grupių veiklą, susijusią su pilietinių, tautinių, socialinės rūpybos ir žmogaus teisių vertybių puoselėjimu, brandžios pilietinės savimonės ugdymusi;

7.5. kuria ir palaiko su draugais, artimaisiais, mokytojais ir kitais asmenimis dialogiškus konstruktyvius santykius, pagrįstus mandagiu dėmesingu bendravimu, supratimu, pakantumu ir empatija;

7.6. palaiko etiškai konstruktyvius santykius virtualioje erdvėje, saugo asmeninę informaciją, planuoja laiką, kurį praleis virtualioje erdvėje.

III SKYRIUS
KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

8. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, komunikavimo, pilietiškumo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, kultūrinė, kūrybiškumo, skaitmeninė. Jos pateikiamos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

9. Pažinimo kompetencija. Etikos dalykas skatina humanitarinį mokinių smalsumą, jų susidomėjimą asmens tapatumu ir įvairiomis jo raiškos formomis: požiūrį į save, santykius su kitu asmeniu, su visuomene ir gamta. Ugdomas kritinis mąstymas, kuris įgalintų savarankiškai tirti iškylančias problemas ir stiprintų saviugdos poreikį. Mokiniai mokosi reflektuoti savo elgesį, (įsi)vertinti patirtį ir moralinę pažangą, mokosi iš klaidų, išsikelia naujus tikslus.

10. Komunikavimo kompetencija. Etikos dalyko veiklose mokiniai mokosi kelių pakopų komunikacijos lygmenų, kurie skiriasi pagal savas-svetimas kategorijas. Jie mokosi palaikyti empatiškus tarpusavio santykius ne tik su šeimos nariais ar draugais, bet ir suvokti ir realizuoti tolerantiškos komunikacijos galimybę su socialiai nutolusiais asmenimis bei grupėmis. Mokiniai palaipsniui ugdosi gebėjimą ne tik būti komunikacijos recipientai, bet ir aktyvūs jos kūrėjai, socialinių projektų iniciatoriai bei vykdytojai. Išskirtinis dėmesys skiriamas virtualiosios komunikacijos

etiniams aspektams. Mokiniai skaito ir patys komunikuoja ne tik rašytinius, bet ir vizualiuosius ar garsinius ženklus, tobulina multimodalios komunikacijos įgūdžius.

11. Pilietiškumo kompetencija. Etikos dalyko veiklose ugdoma socialinė atsakomybė ne tik už artimuosius ar draugus, bet ir nepažįstamus, svetimus, už pasaulio likimą ir gamtą. Mokiniai ugdosi praktinius pagalbos kitiems įgūdžius. Gebėjimų srities aš–mes rakursu mokiniai ugdosi suvokti socialinio gyvenimo įvairovę, tapatumo ir kitybės dinamiką bei bendruomenės įtakos asmens tapatumui prasmę ir svarbą. Viena vertus, mokiniai ugdosi filotopijos (t. y. meilės vietai, kurioje gyveni), kita vertus – atviros visuomenės vertybinėje perspektyvoje.

12. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Etikos dalyko veiklose mokiniai mokosi apmąstyti jausmų ir emocijų įvairovę bei jų prasmę, ugdosi empatiją bei gebėjimą suprasti emocijas, siekia mąstymo ir jausmų dermės, kuri stiprina psichinę ir fizinę sveikatą. Taip pat etikos dalyko veiklose mokiniai mokosi suvokti sveikos gyvensenos bei pačios gyvybės vertę ir prasmę, ugdosi jų tausojimo įgūdžius.

13. Kultūrinė kompetencija. Etikos dalyko veiklose mokiniai, viena vertus, susipažįsta su kultūra kaip etnografiniu asmens tapatumo šaltiniu. Kita vertus, domisi ir kitomis šalies bei pasaulio kultūromis. Šiuo aspektu mokiniai ugdosi gebėjimą puoselėti ir vertinti ne tik savos, bet ir kitos etninės ar religinės grupės unikalumą: jie ugdomi savo šalies ir pasaulio piliečiais. Mokiniai ugdosi gebėjimą vertinti kultūrinius reiškinius kaip neišsenkamą prasmių šaltinį, reikšmingai praplečiantį jų pasaulio ir asmens tapatumo ribas.

14. Kūrybiškumo kompetencija. Etikos dalyko veiklose ugdomas kūrybinis mąstymas, t. y. gebėjimas patiems kelti klausimus, gebėjimas inovatyviai, netradiciškai spręsti kylančius klausimus, drąsa kelti probleminius klausimas ir gebėjimas suvokti alternatyvių atsakymų galimybę (mano atsakymas nebūtinai yra pats geriausias). Ugdomasi ištvermė ir drąsa pasitikti gyvenimo sudėtingumą. Ugdomasi savarankiško mąstymo ir veikimo galia.

15. Skaitmeninė kompetencija. Etikos dalyko kontekste temų ir užduočių pagrindu mokiniai ugdosi gebėjimą kritiškai vertinti informaciją virtualioje erdvėje, pasirinkti tinkamiausias technologines priemones savo tikslams pasiekti, kūrybingai naudotis ir suvokti jų veikimo principus, intelektinės ir etinės veiklos aspektus bei atsakingai, saugiai ir etiškai veikti, bendrauti ir bendradarbiauti skaitmeninėje erdvėje.

IV SKYRIUS
PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

16. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui A, B), raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

17. Saviugda ir savisauga. Aš–Asmuo (A). Mokiniai ugdosi savęs, kaip unikalaus asmens, ir savo jausmų pažinimą, o taip pat savisaugos supratimą tiek realioje, tiek virtualioje tikrovėje. Šios pasiekimų srities pasiekimai:

17.1. pažįsta savo unikalumą (A1);

17.2. pažįsta savo jausmus (A2);

17.3. rūpestis dėl savęs ir kitų (A3);

17.4. aš ir virtualumas (A4).

18. Dialoginis bendravimas. Aš–Tu (B). Mokiniai ugdosi dialoginės komunikacijos gebėjimus su įvairiais komunikacijos subjektais (draugais, artimaisiais, svetimais). Šios pasiekimų srities pasiekimai:

18.1. Kitas kaip draugas (B1);

18.2. Kitas kaip artimas (B2);

18.3. Kitas kaip svetimas (B3);

18.4. virtualus Kitas (B4).

19. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C). Mokiniai ugdosi gebėjimą kokybiškai dalyvauti socialiniuose santykiuose, kurie apima šeimą, draugus, bendruomenę ir veikseną virtualioje realybėje (toliau – virtualybėje). Šios pasiekimų srities pasiekimai:

19.1. aš ir šeima (C1);

19.2. aš ir draugai (C2);

19.3. aš ir bendruomenė (C3);

19.4. aš ir virtuali bendruomenė (C4).

20. Santykis su pasauliu. Aš–Tai (D). Mokiniai ugdosi kokybišką, t. y. reflektuojamą santykį su pasauliu, gamta bei kompetentingą pasaulio ar gamtos problemų raiškos virtualybėje suvokimą. Šios pasiekimų srities pasiekimai:

20.1. aš ir augmenija (D1);

20.2. aš ir gyvūnija (D2);

20.3. aš ir ekologija (D3);

20.4. ekologinių problemų raiška virtualybėje (D4).

21. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus. Lentelėje raide (pavyzdžiui, A) žymima pasiekimų sritis, raide ir pirmu skaičiumi (pavyzdžiui, A1) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pagrindinis pasiekimų lygis.

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
1. Saviugda ir savisauga. Aš–Asmuo (A)						
Pažįsta savo unikalumą (A1).	Kelia klausimus apie savo pomėgius ir jų skirtumus nuo kitų asmenų pomėgių (A1.3).	Įvardija ir apibrėžia savo savitumą, skirtumus ir panašumus su kitais ir priima kitų savitumą (A1.3).	Apibrėžia savitumo (unikalumo) sąvoką bei savais žodžiais nusako jo reikšmę žmogui. Analizuoja kūrybiškumo sąvoką, diskutuoja apie kūrybiškumo svarbą, pateikia pavyzdžių, kur reikalingas kūrybiškas mąstymas (A1.3).	Apibūdina asmens unikalumo idėjos esmę ir pateikia pavyzdžių apie asmens unikalumą iš kasdienio gyvenimo, TV dokumentikos, literatūros, kino filmų ar politinio konteksto (A1.3).	Suformuluoja asmenybės tapsmo tikslus, įvardija siektinus idealus, juos pagrindžia žmogaus (moralinės) raidos teoriniais duomenimis, taip pat vertingais pavyzdžiais iš literatūros, dramos, kino filmų ar žymių asmenų biografijų (A1.3).	Paaiškina savo asmenybės unikalumą ir kritiškai vertina savo kelio į dorinę brandą svarbumą bei unikalumą. Išvardija ir interpretuoja dorinės brandos kertinius principus. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A1.3).
Pažįsta savo jausmus (A2).	Padedamas stebi (reflektuoja) savo emocijas ir jausmus, pastebi kylančias teigiamas ir neigiamas emocijas, žino keletą būdų, kaip jas tinkamai	Mokytojo padedamas apibūdina gyvenimo džiaugsmo sąvoką ir savarankiškai pateikia konkrečių pavyzdžių, kas jam (jai) kelia gyvenimo	Ne tik taiko savistabos įgūdį, bet ir diskutuoja su klasės draugais apie jo svarbą. Savarankiškai pateikia situacijų pavyzdžių, kuriose	Gali draugams paaiškinti emocijų ir jausmų pažinimo svarbą. Geba suvaldyti, apibūdinti pagrindines emocijas bei jausmus, pasidalina	Analizuoja ir interpretuoja galimus žmogaus prigimties jausmų kraštutinumus. Žino konstruktyvių būdų, kaip susivaldyti, juos gali komentuoti	Paaiškina savo jausmų ir pamatinių nuotaikų svarbą savęs ir pasaulio supratimui. Kritiškai vertina tokį supratimą, suvokia jausmų įtaką

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	(saugiai) išreikšti (A2.3).	džiaugsmą. Taiko savistabos įgūdį (A2.3).	jautė džiaugsmą ar diskomfortą, vidinius ar išorinius konfliktus. Padedamas analizuoja, kaip neigiamas emocijas, situacijas lengviau išgyventi ar pakeisti jas pozityviomis (A2.3).	asmenine patirtimi ir pateikia pavyzdžių iš kitų žmonių patirties, literatūros, kino filmų ar kitų kontekstų (A2.3).	ir prognozuoti nesivaldymo pasekmes. Remiasi įvairias pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų kontekstų (A2.3).	vertinimui. Atpažįsta, savo patiriamas emocijas bei jausmus, kuriais remdamasis sąmoningai formuoja savo charakterį. Pažįsta savo asmenybės kryptingumą, geba racionaliai rinktis ir argumentuoti savo pasirinkimus. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A2.3).
Rūpestis dėl savęs ir kitų (A3).	Išvardija situacijų, kuriose svarbu pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“, galimo pavojaus sveikatai	Saugo savo emocinę pusiausvyrą (nepasiduoda impulsyviai reakcijai ir elgsenai), laikosi	Diskutuoja apie geros emocinės bei fizinės sveikatos palaikymo svarbą. Pristato žalingų įpročių padarinius	Geba tinkamai argumentuoti, diskutuoti liūdesio, nevilties, žalingų priklausomybių tema. Suvokia	Analizuoja ir diskutuoja emocinės sveikatos ir sielos ramybės (ataraksijos) klausimais. Ugdosi	Savarankiškai racionaliai, argumentuotai vertina rizikas, su kuriomis pats ar kiti žmonės gali susidurti

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	pavyzdžių ir svarsto, kaip jose elgtųsi (A3.3).	sveikos fizinės gyvensenos pagrindų. Geba argumentuoti, kodėl žalingi įpročiai yra kenksmingi, ir sugeba jiems atsispirti (pvz., saldumynai ir gazuoti gėrimai) (A3.3).	žmogaus gyvenime (A3.3).	pozityvaus mąstymo, vertingų tikslų gyvenime išsikėlimo svarbą. Domisi, kaip stiprinti savo valią ir kūną. Atranda, kad protas gali suvaldyti emocijas ir jausmus. Savo požiūrį pagrindžia pavyzdžiais iš literatūros, kino bei kitų kontekstų (A3.3).	ištvermę, valią ir gebėjimą rūpintis savo bei kitų sveikata. Atsispiria pagundai sekti populiariais masinei kultūrai būdingais pavojingais modeliais. Įvardija keletą pozityvių pavyzdžių (A3.3).	mokydamiesi, dirbdami, keliaudami, ilsėdamiesi ar pramogaudami. Geba prisiimti pamatuotą riziką, tačiau vengia pavojingų (nenaudingų, nepriimtinų) socialinių „kontaktų“ ir veiklų, taip pat sveikatai žalingų medžiagų bei jų vartojimo įpročių, neatsargaus ir pavojingo elgesio, susijusio su pavojaus žmonių sveikatai ar gyvybei sukėlimu. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						dienų aktualijomis (A3.3).
Aš ir virtualumas (A4).	Svarsto, kodėl svarbu planuoti laiką, praleidžiamą virtualioje erdvėje (A4.3).	Mokydamasis saugiai naudojasi virtualios erdvės galimybėmis (suranda reikiamą vaizdą, mokomąjį tekstą), savarankiškai suplanuoja užduočių atlikimo laiką virtualioje erdvėje (A4.3).	Pateikia mokymosi virtualioje erdvėje pavyzdžių, geba rasti ir naudotis skirtingais mokymosi šaltiniais virtualioje erdvėje. Pristato pagrindines taisykles, kurios padės laikytis duomenų apsaugos reikalavimų virtualioje erdvėje (A4.3).	Savarankiškai arba su labiau patyrusių asmenų pagalba gilinasi į saugaus darbo virtualioje aplinkoje problemas. Kelia ir svarsto kompiuterinių žaidimų etikos problemas. Domisi dirbtinio intelekto taikymo galimybėmis. Apibūdina savo nuostatas virtualios erdvės atžvilgiu, jas pagrindžia pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų ir kitų kontekstų (A4.3).	Diskutuoja su bendraamžiais, tyrinėja ir aptaria galimybes panaudoti virtualią realybę bei IT saviugdos tikslais. Pasidalina patirtimi, pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip tai padaryti. Taip pat aptaria principus bei būdus, kaip išvengti virtualios erdvės neigiamo poveikio (A4.3).	Pagrindžia, kaip technologijos konstruoja tapatybę, kritiškai vertina šiuolaikinių technologijų įtaką tapatybės konstravimui. Geba saugiai, kūrybingai ir prasmingai veikti virtualioje erdvėje, geba patarti kitiems mokiniams bei vyresnio amžiaus asmenims, kaip tinkamai naudotis informacinėmis technologijomis nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos reikalavimų, intelektinės nuosavybės ir kitų teisės aktais nustatytų apribojimų, taip pat saugant

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						asmens orumą ir saviraiškos bei kūrybos galimybes. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A4.3).
2. Dialoginis bendravimas. Aš–Tu (B)						
Kitas kaip draugas (B1).	Pateikia konkrečių pavyzdžių apie tai, kas padeda palaikyti draugystės ryšį. Su klasės draugais kalbasi, kodėl svarbus geras tarpusavio ryšys ir kaip spręsti tarp draugų kylančius konfliktus (B1.3).	Pateikia empatijos kasdienybėje pavyzdžių, papasakoja, kuo empatija reikšminga žmogui. Apibūdina manipuliacijų atvejus (draugystės santykiuose), svarsto, kokia tokio santykio žala, palygina su teigiamais, pozityviais santykiais (B1.3).	Paaiškina empatijos sąvoką ir jos svarbą žmogaus gyvenime. Pateikia pavyzdžių, kuomet įsijautimas į kito situaciją buvo svarbus ir prasmingas. Pateikia manipuliacijų pavyzdžių (B1.3).	Diskutuoja su draugais, analizuoja ir interpretuoja moralinius draugystės aspektus. Geba pagrįsti savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų ir kitų kontekstų (B1.3).	Analizuoja, kritiškai reflektuoja santykyje su draugais kylančias problemas: pasitikėjimo svarbą ir išdavystės galimybę, problemą, kaip derinti duotą žodį, jei jis kertasi su teisingumu. Geba pagrįsti savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino	Savarankiškai interpretuoja Kito kaip draugo svarbą asmens, bendruomenės, valstybės gyvenime (pvz., draugiška valstybė) Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
					filmų ir kitų kontekstų (B1.3).	problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B1.3).
Kitas kaip artimas (B2).	Mandagiai ir pagarbiai bendrauja su šeimos nariais bei mokytojais, diskutuoja apie tokio bendravimo svarbą (B2.3).	Dirbdami grupėse diskutuoja apie meilės ryšio šeimose svarbą. Ieško pavyzdžių savo kasdienybėje, kada šeimos nariai padeda vieni kitiems, juos pateikia. Pasiūlo pavyzdžių, kaip išspręsti nedidelę konfliktinę situaciją su suaugusiu šeimos nariu, taip pat su mokytojais (B2.3).	Pateikia pasiūlymų, kaip spręsti konfliktinę situaciją tarp vaikų ir kitų šeimos narių ar tarp mokinių ir mokytojų (B2.3).	Išklauso artimo žmogaus. Mokosi geriau suprasti savo tėvus (globėjus) ir kitus artimus šeimos narius. Pasidalina patirtimi, kaip pavyko įsijausti į jų padėtį, atjausti, išspręsti konfliktus. Suvokia ir geba paaiškinti atjautos artimajam svarbą ir reikšmę. Geba pagrįsti savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (B2.3).	Suvokia pagarbaus ir supratingo tarpusavio santykio su tėvais svarbą ir vertę. Analizuoja, svarsto savo ir tėvų abipuses atsakomybes. Savo nuostatas pagrindžia moraliniais principais ir geriausiais pavyzdžiais iš istorijos, literatūros, kino (B2.3).	Savarankiškai interpretuoja, ką reiškia Kito kaip artimojo turėjimas, geba šį suvokimą reflektuoti, perteikti esminius principus kitiems. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B2.3).
Kitas kaip svetimas (B3).	Savarankiškai palaiko mandagų ir pagarbų ryšį su Kitu, priimdamas jo kitoniškumą. Svarsto būdus, kaip bendrauti, kad konfliktinės	Savarankiškai palaiko mandagų pokalbį su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Su klasės draugais	Reflektuoja patyčių klausimą, svarsto situacijas, kada susidūrė su patyčiomis, ieško sprendimų, kaip tokių situacijų išvengti (B3.3).	Savarankiškai kelia ir svarsto klausimus apie santykį su pažįstamu (artimu) ir su svetimu žmogumi. Analizuoja nejautrumo,	Analizuoja, diskutuoja santykio su svetimu Kitu teorinius pagrindus ir praktines nuostatas. Pateikia kilnių, nesavanaudiškų	Savarankiškai interpretuoja, kritiškai vertina susvetimėjimo, svetimo problemiškumą asmeniniame ir socialiniame

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	situacijos neperaugtų į patyčias (B3.3).	diskutuoja apie visų žmonių savitumą (kitoniškumą). Kelia klausimus apie patyčias, svarsto jų žalą žmogui (B3.3).		priešiškumo ar net žiaurumo kitam svetimam priežastis. Analizuoja teigiamus pavyzdžius, kada svetimas žmogus padeda, supranta, atjaučia. Geba pagrįsti savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų kontekstų (B3.3).	poelgių Kito atžvilgiu pavyzdžių iš patirties, istorijos, literatūros, dramos arba kino (B3.3).	gyvenime. Analizuoja, kritiškai vertina šiuolaikinį individualizmą ir jo susiformavimo kultūrinį kontekstą, suvokia individualizmo ir bendruomeniškumo dermės svarbą. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B3.3).
Virtualus Kitas (B4).	Bendraudamas ar mokydamasis virtualioje erdvėje taiko mandagaus bendravimo taisykles. Padedamas parašo mandagią žinutę	Parašo mandagų laišką mokytojui virtualioje erdvėje (pavyzdžiui, atsiųsdamas atliktą užduotį). Pateikia pagarbaus elgesio virtualioje erdvėje pavyzdžių, jais	Savarankiškai parašo mandagų laišką draugui virtualioje erdvėje, laikosi mandagaus bendravimo virtualioje erdvėje taisyklių mokymosi platformose,	Siekia suprasti virtualaus kito ne tik tekstą, bet ir kontekstą (jei tai dirbtinis intelektas – siekia suprasti jo paskirtį). Domisi bendravimo su virtualiu kitu	Kelia papildomus patirtimi pagrįstus klausimus apie tinkamos distancijos su Kitu virtualioje erdvėje nustatymą. Pateikia konkrečių pavyzdžių, kodėl	Interpretuoja ir paaiškina, kaip konstruojama virtuali „Kitybė“, kritiškai vertina technologijų poveikį (įvardina teigiamas ir neigiamas puses). Dalinasi patirtimi,

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	draugui virtualioje erdvėje (B4.3).	remdamasis savarankiškai ar padedamas suformuluoja pagarbaus elgesio apibrėžimą (B4.3).	socialiniuose tinkluose (B4.3).	etinėmis normomis. Pateikia įvairių pavyzdžių iš patirties, literatūros, kino ir kitų kontekstų (B4.3).	svarbu tai padaryti (B4.3).	analizuoja, svarsto, apibendrina, kritiškai vertina santykio su virtualiu Kitu plėtojimą įvairių informacinių (ar skaitmeninių) technologijų terpėje. Geba apibrėžti moralines ir teisines ribas bendraujant su virtualiu kitu, domisi ir supranta dirbtinio intelekto informacines, komunikacines ir kūrybines galimybes. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B4.3).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)						

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Aš ir šeima (C1).	Pateikia pavyzdžių, kaip palaiko savo santykį su skirtingais šeimos nariais. Analizuoja, kodėl šeima yra vertybė (C1.3).	Kartu su mokytoju bei klasės draugais diskutuoja, kodėl svarbu puoselėti santykius šeimoje ir juos nuolat plėtoti, palaikyti (C1.3).	Kartu su mokytoju diskutuoja apie šeimose kylančias problemas, tyrinėja ir išvardija keletą būdų, kurie padėtų išvengti tarp šeimos narių kylančių konfliktų (C1.3).	Daro išvadas ir paaiškina šeimos bei tradicijos vertę ir prasmę. Savo nuostatas pagrindžia pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų kontekstų (C1.3).	Geba pasakyti savo šeimos nariams pagarbią ir neužgaulią kritiką, domisi jų savijauta ir problemomis, išklauso, atjaučia, atsiprašo, susitaiko, pasiūlo pagalbą. Stengiasi suprasti artimųjų poelgius (C1.3).	Savarankiškai interpretuoja šeimos sąvokos apimtį, geba jausti šeimos emocines, socialines ir ekonomines problemas. Diskutuoja apie šeimos bei partnerystės institucijų įvairovę. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C1.3).
Aš ir draugai (C2).	Nusako, kaip palaiko draugystės ryšius su klasės draugais. Paaiškina, kodėl klasės gyvenime svarbu užjausti Kitą ir kaip jaučiasi Kitas,	Paaiškina, kodėl svarbu išklausyti Kitą, pasako kaip jaučiasi, kai yra išklausomas ar neišklausomas kitų (C2.3).	Diskutuoja ir svarsto apie klasėje kylančias konfliktines situacijas, pasiūlo būdų, kaip dialogiškai kalbėtis,	Kelia etinius klausimus apie sąžiningumą, garbingumą ir teisingumą mokymosi procese ir mokinių bendruomenės	Mokosi išklausyti draugus, suprasti jų požiūrį, atsižvelgti į jų argumentus. Mokosi analizuoti, palyginti požiūrius ar pasiūlymus ir pasiekti bendrą	Savarankiškai interpretuoja ir vertina draugystės fenomeną, jo svarbą emocinėje ir socialinėje sferoje. Savarankiškai analizuoja filosofinės

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	kuomet yra užjaučiamas. Diskusijose siekia (savarankiškai ar padedamas) išsakyti savo nuomonę bei išklausyti Kitą (C2.3).		susitarti, ieškoti kompromiso (C2.3).	santykiuose. Diskutuoja su klasės draugais, įsiklauso į jų nuomonę, mokosi iš kitų. Konstruktyviai sprendžia konfliktus, ugdosi lyderystės gebėjimus (C2.3).	sutarimą. Paaiškina, kodėl diskusijos su kitaip manančiais draugais gali būti pamokančios ir ugdančios (C2.3).	etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C2.3).
Aš ir bendruomenė (C3).	Paaiškina, kodėl svarbu priimti kitokį Kitą ir kaip jaučiasi pats, kai yra priimamas. Padedamas domisi skirtingomis bendruomenėmis (C3.3).	Domisi savo bendruomenės, pavyzdžiui, mokyklos, istorija, pateikia pavyzdžių, kada jautėsi bendruomenės dalimi. Su klasės draugais diskutuoja, ką norėtų sužinoti apie kitas bendruomenes (C3.3).	Išvardija keletą problemų, įtampų, kurios kyla tarp skirtingų bendruomenių, siūlo būdų, kaip būtų galima jų išvengti (C3.3).	Turi žinių ir etiškai pagrįstas nuostatas įvairių (alternatyvių) bendruomenių atžvilgiu. Vadovaujasi kultūrų įvairovės, pagarbos ir tolerancijos principais. Remiasi įvairiais pavyzdžiais iš literatūros, kino (C3.3).	Reflektuoja savo ryšį su tauta (tautine bendrija) ir jos paveldu: domisi etnokultūra, folkloru, papročiais, senąja pasaulėjauta ir pasaulėžiūra (tikėjimais, religija), daiktine ir dvasine kultūra. Suvokia, kaip svarbu studijuoti valstybės istoriją, ypač laisvės kovų ir žmoniškumo gynimo istoriją (C3.3).	Savarankiškai reflektuoja savo ryšį su pasaulio tautomis, kultūromis, tradicijomis. Apibūdina, paaiškina ir kritiškai vertina savo bendruomenės socialinį, regioninį, etninį tapatumą, atskleidžia, išreiškia šiam tapatumui būdingus unikalius bruožus ir savybes. Išskiria prioritetines pilietines vertybes ir įsipareigojimus, kurie jungia asmenį ir bendruomenę.

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C3.3).
Aš ir virtuali bendruomenė (C4).	Pateikia tradicijų pavyzdžių animacijoje ar kitoje vaizdinėje edukacinėje medžiagoje (C4.3).	Kelia klausimus, kodėl kuriami vaidybiniai, animaciniai filmai, apie atjautą Kitam, padedamas analizuoja, kodėl tai svarbu (C4.3).	Diskutuoja apie informacijos šaltinių atsirinkimo svarbą. Analizuoja ir pateikia pavyzdžių, kaip kine atskleidžiamas empatijos Kitam klausimas (C4.3).	Kritiškai vertina ilgalaikį buvimą virtualioje erdvėje ir begalinio komunikavimo prasmę. Saugo savo tapatumą virtualios bendruomenės ar grupės atžvilgiu, o gaunamos informacijos srautą stengiasi panaudoti tikslingai saviugdai (C4.3).	Analizuoja, gilinasi, ieško naujų ir visuotinai priimtinų būdų užtikrinti tiek asmens duomenų ir intelektinės nuosavybės saugumą, tiek ir laisvą keitimąsi duomenimis tarp virtualios bendruomenės narių, o taip pat ir jų saviraiškos laisvę. Žino ir taiko etiško bendravimo su virtualia bendruomene taisykles (C4.3).	Savarankiškai, atsakingai plėtoja ryšius su virtualia bendruomene, laikosi etinių ir teisinių normų, sumaniai saugo savo ir kitų asmens duomenis ir jautrią asmeninę informaciją. Laikosi socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų taisyklių bei etinių normų, kurdami virtualias tapatybes, nesityčioja ir neapgaudinėja kitų.

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						Žino ir paiso intelektinės nuosavybės apsaugos principus. Įspėja bendraamžius, informuoja tinklų administratorius apie teisės ir etikos pažeidimus. Atpažįsta ir ignoruoja virtualias bendruomenes, kurios žemina asmens orumą, pažeidžia žmogaus teises, vykdo neteisėtą veiklą arba kelia grėsmę visuomenės saugumui. Savarankiškai analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						dienų aktualijomis (C4.3).
4. Santykis su pasauliu. Aš–Tai (D)						
Aš ir augmenija (D1).	Paaiškina kodėl svarbu rūpintis augalais, kokią naudą jie teikia žmogui ir planetai (D1.3).	Kelia klausimus ir diskutuoja, kada augalas gali padėti, kada pakenkti žmogui. Svarsto, ar už visus augalus žmogus turi prisiimti atsakomybę (D1.3).	Pristato strategijas, padedančias saugoti augaliją (savo aplinkoje, šalyje, pasaulyje). Diskutuoja, argumentuoja, kodėl verta saugoti gamtą, rūpintis augalais, paaiškina, kokia augalų reikšmė žmogui. Diskutuoja grupėje, kaip mažinti aplinkos taršą ir neigiamą klimato kaitos poveikį augmenijai (D1.3).	Diskutuoja gamtosaugos temomis su draugais, analizuoja gamybos bei vartojimo ribojimo, ekologinio ūkininkavimo ir kitas su gamtosauga susijusias problemas. Siūlo idėjas, ieško ekologinių problemų sprendimo būdų. Suvokia ekologinių problemų nagrinėjimo medijose, kine ir literatūroje reikšmę (D1.3).	Analizuoja ir reflektuoja žmogaus vartotojiško santykio su gamta pasekmes ir grėsmes. Praktiniais pavyzdžiais demonstruoja moralinę pareigą saugoti gamtą, ugdosi praktines nuostatas saugoti natūralią augmeniją. Geba pasiremti įvairiais pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų kontekstų (D1.3).	Savarankiškai apibūdina, interpretuoja, apibendrina žmogaus ir augmenijos abipusio ryšio dimensijas bei jų svarbą biosferos išlikimui. Argumentuoja, pristato tvarios plėtros ir gamtai draugiškos ciklinės technologijos pranašumus. Savarankiškai analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D1.3).

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Aš ir gyvūnija (D2).	Paaiškina, kodėl svarbu rūpintis gyvūnais, kokią naudą jie teikia žmogui ir planetai (D2.3).	Išvardija žmogaus ir gyvūno panašumus bei skirtumus. Pateikia pavyzdžių, kada gyvūnams reikalinga žmogaus pagalba. Pasiūlo pavyzdžių, kaip atsikratyti gyvūnų baimės (D2.3).	Argumentuoja, kodėl verta saugoti gyvūnus, jais rūpintis. Išvardija, kada žmogus turi prisiimti atsakomybę už gyvūnus bei kokie bus padariniai, jei žmogus atsakomybės neprisiims (D2.3).	Domisi, savarankiškai gilinasi ir su draugais aptaria gyvūnų teisių ir gyvūnų globos problemas. Pateikia įvairių pavyzdžių iš patirties, dokumentikos, literatūros, kino ir kitų kontekstų (D2.3).	Pasidalina savo patirtimi, pateikia konkrečių pavyzdžių (negatyvių ir pozityvių) apie žmonių elgesį su gyvūnais. Suvokia moralinę žmogaus atsakomybę už gyvūnus. Savo nuostatas pagrindžia įvairias pavyzdžiais iš patirties, literatūros, kino ir kitų kontekstų (D2.3).	Savarankiškai pristato, diskutuoja, apibendrina žmogaus ir gyvūnijos bendrabūvio problemas. Svarsto laukinių ir naminių gyvūnų priežiūros taisykles ir geriausias praktikas. Kritiškai vertina vartotojišką požiūrį į gyvūnus. Akcentuoja humaniško elgesio, emocinio ryšio ir ištikimos draugystės tarp žmogaus ir gyvūno galimybes. Savarankiškai analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D2.3).

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Aš ir ekologija (D3).	Skiria, kaip teisingai rūšiuoti pagrindines šiukšles, ir paaiškina rūšiavimo naudą gamtai (D3.3).	Pristato keletą įpročių, kurių svarbu laikytis kasdien, kad nekenktume gamtai, aplinkai (D3.3).	Diskutuoja, argumentuoja, kokie yra pagrindiniai ekologijos principai kasdieniame gyvenime, juos pristato (D3.3).	Geba argumentuotai diskutuoti su bendraamžiais apie klimato kaitos problemas. Argumentus grindžia duomenimis iš mokslinių šaltinių, dokumentinių ir meninių kino filmų (D3.3).	Savarankiškai gilinasi į ekologijos ir klimato kaitos problemas, susipažįsta su mokslo duomenimis ir planetos klimato kaitos prognozėmis, supranta žmogaus moralinę atsakomybę už vartotojiškos veiklos pasekmes. Prisiima konkrečius įsipareigojimus klimato kaitai stabdyti (D3.3).	Savarankiškai analizuoja pasaulines ekologines problemas, diskutuoja klimato kaitos klausimu. Domisi post-antropoceno idėjomis, studijuoja, randa įrodymus, pristato bendraamžiams, diskutuoja, formuluoja moralines prievoles, siūlo praktines taisykles ir įstatymus klimato kaitai stabdyti ir ekologinei pusiausvyrai išsaugoti. Savarankiškai analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						dienų aktualijomis (D3.3).
Ekologinių problemų raiška virtualybėje (D4).	Diskutuoja su klasės draugais, kaip galima atkreipti žmonių dėmesį į ekologines problemas per vaizdines priemones (D4.3).	Įsivaizduoja ir aprašo ar nupiešia, kokį pats kurtų filmą apie gamtą, į kokią gamtos problemą norėtų atkreipti žmonių dėmesį (D4.3).	Įgyvendina fotografijos projektą, fotografuoja gamtą, analizuoja ekologines problemas (D4.3).	Savarankiškai kelia klausimus apie ekologinę etiką ir juos aptaria virtualioje erdvėje (socialiniuose tinkluose, bendraamžių grupėse, internetiniuose forumuose ir t. t.). Domisi filmais, TV ar radijo laidomis, internetiniais portalais, svarstančiais ekologines problemas (D4.3).	Gilinasi į ekologijos ir gamtosaugos problemas, atspindimas virtualioje aplinkoje, žiniasklaidoje ir kitose įvairiose medijose (kinas, literatūra, muzika, vaizduojamieji menai). Pasinaudoja virtualios erdvės galimybėmis diskutuoti, analizuoti, reflektuoti ir praktiškai prisidėti prie gamtosaugos (D4.3).	Savarankiškai sukuria ir pasidalina virtualioje erdvėje ekologines problemas nagrinėjančiais įrašais (skaitmeniniu turiniu). Socialiniuose tinkluose išskiria, komentuoja, diskutuoja, pasidalina ekologines problemas nagrinėjančiu turiniu. Domisi, tyrinėja, aptaria, išbando gamtai draugiškas technologijas, savo atradimus ir ekologiškas nuostatas kūrybingai viešina virtualybėje. Savarankiškai analizuoja etikos

5 Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D4.3).

V SKYRIUS
MOKYMO(SI) TURINYS

22. Mokymo(si) turinys. 1 klasė.

22.1. Saviugda ir savisauga.

22.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Mano asmenybė: kas aš esu? Pasakoja apie save, savo pomėgius, aplinką, mokosi klausyti kitų. Mokosi savarankiško mąstymo (aš galiu). Kaip mokomės mąstyti keldami klausimus? Kuo skiriuosi nuo kitų ir kuo esu į kitus panašus? Kodėl kokia nors savybe išsiskirti nėra blogai? Savistaba – laikas sau. Ar skiriu laiko sau? Kodėl jis reikalingas?

22.1.2. Pažįsta savo jausmus. Kas yra jausmai? Susipažįsta su emocijomis ir jausmais, mokosi juos skirti ir reikšti tinkamais būdais. Stebėdamas ir analizuodamas save bei kitus mokosi suprasti, kokia jausmų įtaka žmogui ir aplinkos suvokimui. Susipažįsta su savistaba. Pyktis ir švelnumas. Kada jie kyla? Kada aš supykstu? Kodėl? Kada aš būnu švelnus? Kodėl? Kas man padeda išsklaidyti pyktį?

22.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Ką darau, kad būčiau sveikas? Mokosi atpažinti sudėtingas situacijas ir domisi, kaip saugoti savo sveikatą. Padedamas kelia klausimus, kodėl svarbu rūpintis savo sveikata, kokia yra sveikatos reikšmė žmogui. Ugdosi praktinį įgūdį pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“. Susipažįsta su valia kaip asmens savybe. Sveikata: jei sergu ar blogai jaučiuosi, pajuntu skaudantį kūną, kurio būdamas sveikas tarytum nejaučiu. Kodėl? Kodėl man patinka būti sveikam, nors tada pamirštu savo kūną? Kas tas mano kūnas?

22.1.4. Aš ir virtualumas. Ar man smalsu sužinoti, kaip veikia internetas? Susipažįsta su virtualia erdve ir jos galimybėmis. Padedamas kelia klausimus apie virtualią erdvę. Padedamas mokosi tikslingai planuoti naudojimosi virtualia erdve laiką ir laikytis susitarimų. Kuo jis man naudingas, kuo pavojingas? Kokių taisyklių svarbu laikytis virtualioje erdvėje?

22.2. Dialoginis bendravimas.

22.2.1. Kitas kaip draugas: ką reiškia turėti draugą? Mokosi suprasti ir analizuoti gero santykio su Kitu kaip draugu vertę, taip pat suprasti, „ką reiškia turėti draugą“ ir „kodėl reikia draugų?“, „kas yra draugas?“, „kodėl reikia išlaikyti gerą santykį su Kitu kaip draugu?“ Mokosi suprasti, kodėl simpatizuoja draugui ir jo pomėgiams, elgsenai. Mokosi išspręsti nesudėtingą konfliktinę situaciją (ar nesusipratimą) su draugu, mokosi neskriausti draugo nei žodžiu, nei fiziškai.

22.2.2. Kitas kaip artimas: šeima ir mokytojai. Kodėl man svarbus geras santykis su kiekvienu šeimos nariu? Mokosi suprasti gero santykio su Kitu kaip kiekvienu iš šeimos narių vertę. Mokosi pasakyti, kokie sunkumai kyla bendraujant su suaugusiu artimuoju. Ar stengiuosi padėti savo šeimos nariams? Ar jie padeda man? Domisi, kodėl svarbu gerbti mokytoją (klasės, neformalių veiklų ir pan.), kartu su mokytoju ir klasės draugais atpažįsta pagarbaus elgesio pavyzdžius. Kodėl svarbi pagarba mokytojui? Ar žinai, kas yra pagarba?

22.2.3. Kitas kaip svetimas: Kodėl svarbu domėtis Kitu? Mokosi paprastai, bet nuoširdžiai kalbėtis su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Mokosi priimti Kito kitoniškumą. Paaiškina, kuo patyčios skiriasi nuo konflikto. Kaip klausimu parodyti nuoširdų domėjimąsi Kitu? Kaip elgiuosi, kai sutinku nepažįstamą bendraamžį ir jis man patinka? O jei nepatinka? Kaip palaikyti trumpą pokalbį su kitu?

22.2.4. Virtualus Kitas: ar žinau, kaip mandagiai bendrauti su kitu virtualioje erdvėje? Susipažįsta su bendravimo su kitu taisyklėmis mokymosi bei bendravimo platformose. Mokosi virtualaus bendravimo etikos ir etiketo. Padedamas kelia klausimus, kaip vertinti santykį su virtualiu draugu.

22.3. Socialiniai santykiai.

22.3.1. Aš ir šeima. Ką reiškia gyventi šeimoje? Mokosi papasakoti apie savo šeimos narius, jų veiklą, pomėgius. Kelia klausimą „ką reiškia būti šeimoje?“ Mokosi suprasti, kad šeimos yra skirtingos, mokosi gerbti šeimos modelių įvairovę. Ko mane moko šeima? Kodėl šeimoje jaučiuosi saugiai? O kada – nesijaučiu saugiai? Kodėl man svarbūs seneliai, dėdės, tetos, kiti giminaičiai?

22.3.2. Aš ir klasės draugai. Ar man įdomu žinoti, ką kalba ir mąsto klasės draugai? Vertina turimus draugus. Mokosi aptarti savo santykius su artimais draugais. Susipažįsta su empatijos

reiškiniu. Ugdosi diskutavimo įgūdžius su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Mokosi suprasti diskusijos ir argumento svarbą. Ar draugai išklauso mane? Kaip išmokti nutilti ir išklausyti kitą?

22.3.3. Aš ir bendruomenė. Kokioms bendruomenėms aš priklausau? Mokosi aptarti savo santykį su platesne bendruomene, kurioje gyvena. Mokosi įvardinti skirtingas socialines, religines ir tautines bendruomenes, susipažįsta su jų išskirtinumu ir tolerancijos „kitybei“ reiškiniu. Kokie dar žmonės be šeimos ir klasės draugų mane supa? Ar žinau, kiek mano mieste gyvena skirtingų kultūrų žmonių? Kokios tai kultūros? Susitelkusių bendruomenių pavyzdžiai: iniciatyva dėl gamtos apsaugos, šalių kovos už laisvę.

22.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Ko galiu išmokti iš animacinių filmų ir pasakų? Mokosi naudotis mokytojų pasiūlytais savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais. Susipažįsta su įvairiomis virtualiomis bendruomenėmis (pagal pomėgius, veiklą, gyvenamą vietą ir pan.), aptaria tokių bendruomenių bruožus. Animacija ir pasakos. Kokie animaciniai filmai man patinka? Kokie animacinių filmų, pasakų personažai man patinka ar nepatinka, kodėl? Ar galiu sužinoti internete įdomių dalykų apie savo šalies žmones? Ar žinau animacinių filmų, kurių veiksmas vyktų ne mano šalyje? Kokia tai šalis? Kokios būna šalys? Kokiuose kontinentuose? Ar man įdomu?

22.4. Santykis su pasauliu.

22.4.1. Aš ir augmenija. Kodėl svarbu rūpintis augalais? Kelia klausimus apie savo santykius su augmenija. Su mokytoju ir klasės draugais kelia klausimus apie augalų reikšmę Žemėje. Mokosi auginti ir rūpintis augalais praktiškai. Kuo mane stebina augalai? Ar žinau, o gal ir pažįstu žmonių, kurie rūpinasi augalais? Kaip manau, kodėl jie tai daro?

22.4.2. Aš ir gyvūnija. Kodėl svarbu prisiimti atsakomybę už naminį gyvūną? Mokosi suvokti ir aptarti savo santykius su gyvūnija. Kelia klausimą, kodėl svarbu prisiimti atsakomybę už naminį gyvūną, svarsto apie žmogaus ir gyvūno santykio prasmę. Kuo mane stebina gyvūnai?

22.4.3. Aš ir ekologija. Kodėl svarbu nešiukšlinti? Kelia klausimus apie artimiausios aplinkos ekologines problemas. Mokosi rūšiuoti šiukšles, domisi, kokia rūšiavimo prasmė, kokią įtaką tai padarys aplinkai. Ar suprantu, kas yra šiukšlių rūšiavimas? Kodėl jis yra svarbus?

22.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ko galiu išmokti iš dokumentinių filmų apie gyvūnijos ir augmenijos gyvenimą? Mokosi suprasti, kad ekologinės problemos gali būti išreiškiamos įvairiais būdais – vienaip informaciniame tekste, kitaip animaciniame ar dokumentiniame filme. Ar man patinka žiūrėti filmus apie gamtą? Ar mane ir mano draugus jaudina ekologinės problemos ir jų sklaida reklaminiuose stenduose ir pan.?

23. Mokymo(si) turinys. 2 klasė.

23.1. Saviugda ir savisauga.

23.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Kuo kiti panašūs į mane ir kuo skiriasi? Pasakoja apie save, savo pomėgius, aplinką, mokosi klausyti kitų. Mokosi savarankiškai mąstyti (aš galiu). Kodėl esu toks, koks esu? Kokios mano asmeninės savybės? Kokie mano pomėgiai? Kodėl svarbu išklausyti kitus, kaip man tai sekasi?

23.1.2. Pažįsta savo jausmus. Kodėl svarbi savistaba, kaip šis įgūdis gali man padėti? Susipažįsta su emocijomis ir jausmais, mokosi juos atskirti ir juos išreikšti tinkamais būdais. Mokosi suprasti, kokia jausmų įtaka žmogui ir aplinkos suvokimui. Susipažįsta su savistaba. Liūdesys ir džiaugsmas: kodėl mano jausmai dažnai būna labai prieštaringi? Kodėl aš nuliūstu? Kaip pralinksmėju? Kodėl ir kada aš džiaugiuosi? Kas man padeda išsklaidyti liūdesį?

23.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Ugdau valią. Ar žinau, kas yra valia? Mokosi atpažinti sudėtingas situacijas ir domisi, kaip saugoti savo sveikatą. Padedamas kelia klausimus, kodėl svarbu rūpintis savo sveikata, kokia yra sveikatos reikšmė žmogui. Ugdosi praktinį įgūdį pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“. Susipažįsta su valia kaip asmens savybe. Kas yra valingas žmogus? Ar noriu turėti stiprią valią? Kam ji reikalinga? Kodėl svarbu ugdyti sveikos gyvensenos įpročius? Kaip tai susiję su valia? Kas yra asmeninė erdvė? Kaip galėtum apibūdinti savo asmeninę erdvę?

23.1.4. Aš ir virtualumas. Kas man padėtų planuoti laiką, kurį praleidžiu virtualioje erdvėje? Susipažįsta su virtualia erdve ir jos galimybėmis. Padedamas kelia klausimus apie virtualią erdvę. Padedamas mokosi tikslingai planuoti naudojimosi virtualia erdve laiką ir laikytis susitarimų. Ar

susimąstau, kodėl žmogus išrado kompiuterį? Ar galiu be jo apsieiti? Ar moku planuoti darbo su juo laiką?

23.2. Dialoginis bendravimas.

23.2.1. Kitas kaip draugas. Kaip sprendžiu konfliktinę situaciją? Mokosi suprasti gero santykio su Kitu kaip draugu vertę, taip pat suprasti „ką reiškia turėti draugą“ ir „kodėl reikia draugų?“, „kas yra draugas?“, „kodėl reikia išlaikyti gerą santykį su Kitu kaip draugu?“ Mokosi suprasti, kodėl simpatizuoja draugui ir jo pomėgiams, elgsenai. Mokosi išspręsti nesudėtingą konfliktinę situaciją (ar nesusipratimą) su draugu, mokosi neskriausti draugo nei žodžiu, nei fiziškai. Ką darau, kai draugas nuliūsta? Kaip paguodžiu draugą? Kaip taikausi su draugu, jeigu kartais susipykstu?

23.2.2. Kitas kaip artimas. Kodėl mano santykis su skirtingais šeimos nariais yra skirtingas? Mokosi suprasti gero santykio su Kitu kaip kiekvienu iš šeimos narių vertę. Mokosi nusakyti bendraujant su suaugusiu artimuoju kylančius sunkumus. Kam pasiguodžiu, jei susipykstu su kuriuo nors iš šeimos narių? Domisi, kodėl svarbu gerbti mokytoją (klasės, neformalių veiklų ir pan.), padedamas svarsto, kas yra pagarba. Kodėl man svarbus geras santykis su mokytoju? Kaip jis atsiranda?

23.2.3. Kitas kaip svetimas. Ar būtų įdomu, jei visi žmonės atrodytų vienodai? Mokosi palaikyti trumpą pokalbį su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Mokosi priimti Kito kitoniškumą. Paaiškina, kuo patyčios skiriasi nuo konflikto. Jei į klasę ateitų naujokas, išoriškai kitoks negu aš – ar būčiau jam draugiškas?

23.2.4. Virtualus Kitas. Ar prisimenu taisykles, kaip mandagiai bendrauti su savo draugu virtualioje realybėje? Mokosi bendravimo taisyklių mokymosi bei bendravimo platformose. Mokosi virtualaus bendravimo etikos ir etiketo. Kartu su mokytoju ir klasės draugais kelia klausimus, kaip vertinti santykį su virtualiu draugu.

23.3. Socialiniai santykiai.

23.3.1. Aš ir šeima. Kada šeima yra laiminga? Mokosi diskretiškai papasakoti apie savo šeimos narius, jų veiklą, pomėgius. Kelia klausimą „ką reiškia būti šeimoje?“ Mokosi suprasti, kad šeimos yra skirtingos, mokosi gerbti šeimos modelių įvairovę. Kas trukdo šeimos narių laimei? Kodėl ir du žmonės gyvendami kartu gali būti šeima?

23.3.2. Aš ir klasės draugai. Kada lengva, kada sunku kalbėtis? Vertina turimus draugus bei mokosi aptarti savo santykius su artimais draugais. Susipažįsta su empatijos reiškiniu. Ugdosi diskutavimo įgūdžius su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Mokosi suprasti diskusijos ir argumento svarbą. Kaip išmokti išgirsti, ką sako kiti? Kaip išmokti argumentuoti, kad kiti tave suprastų? Apie ką man įdomu kalbėtis su klasės draugais?

23.3.3. Aš ir bendruomenė. Tikėjimas: ką žinau apie tikėjimą? Mokosi aptarti savo santykį su platesne bendruomene, kurioje gyvena. Mokosi įvardinti skirtingas socialines, religines ir tautines bendruomenes, susipažįsta su jų išskirtinumu ir tolerancijos „kitybei“ reiškiniu. Ar pažįstu tikinčių žmonių? Ar žinau, kiek mano mieste gyvena skirtingų religinių tikėjimų žmonių? Kokių? Kuo šios bendruomenės skiriasi viena nuo kitos, kuo yra panašios?

23.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Ar man yra įdomios virtualioje erdvėje veikiančios bendruomenės? Mokosi naudotis mokytojų pasiūlytais savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais. Susipažįsta su įvairiomis virtualiomis bendruomenėmis (pagal pomėgius, veiklą, gyvenamą vietą ir pan.), aptaria tokių bendruomenių bruožus. Ar mano klasės draugai pagal savo pomėgius galėtų sukurti virtualias bendruomenes? Kuo tokia bendruomenė skirtųsi nuo tikrovėje esančios draugų grupės?

23.4. Santykis su pasauliu.

23.4.1. Aš ir augmenija. Kaip reikia rūpintis augalais? Kartu su mokytoju bei klasės draugais kelia klausimus apie savo santykius su augmenija ir apie augalų reikšmę Žemėje. Mokosi auginti ir rūpintis augalais praktiškai. Kaip galiu padėti jiems augti? Kaip galiu pakenkti? Jei turėčiau savo daržėlį, kokius augalus sodinčiau? Kodėl? Ar man patiktų rūpintis augalais?

23.4.2. Aš ir gyvūnija. Kaip reikia rūpintis gyvūnais? Mokosi suvokti ir aptarti savo santykius su gyvūnija. Domisi, kodėl svarbu prisiimti atsakomybę už naminį gyvūną, svarsto žmogaus ir

gyvūno santykio prasmę. Kaip galiu padėti gyvūnams? Kaip galiu pakenkti? Jei šeima man leistų turėti naminį gyvūną – kokio gyvūno norėčiau? Ar sugebėčiau juo pasirūpinti pats? Kokių istorijų galiu papasakoti apie savo naminius gyvūnus?

23.4.3. Aš ir ekologija. Ar sugebu atskirti plastmasę nuo kitų medžiagų? Kartu su mokytoju ir klasės draugais kelia klausimus apie artimiausios aplinkos ekologines problemas. Mokosi rūšiuoti šiukšles, domisi, kokia rūšiavimo prasmė, kokią įtaką tai padarys aplinkai. Ar žinau, kodėl plastmasiniai gaminiai teršia gamtą? Kodėl svarbu juos rūšiuoti? Kiek metų yra plastikas? Kokį poveikį irdamas daro žemei?

23.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kokie animaciniai filmukai ir kokios knygos apie augalus ir gyvūnus man labiausiai patinka? Kaip filmuko personažai jaučiasi gamtoje? Kodėl jie domisi gamta? Kodėl ji jiems atrodo baugi, bet kartu ir įdomi bei paslaptinga?

24. Mokymo(si) turinys. 3 klasė.

24.1. Saviugda ir savisauga.

24.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Kas būtų, jeigu būčiau kitoks? Kaip išreikšti savo savitumą per pomėgius, pasiekimus, gebėjimus, asmenines savybes? Mokosi klausyti kitų žmonių pasakojimų apie save. Demonstruoja savarankišką kūrybinį mąstymą. Ar norėčiau būti kitoks? Ar kasmet atrandu naujų pomėgių?

24.1.2. Pažįsta savo jausmus. Baimė ir drąsa. Ko aš bijau? Kodėl? Kada tampu drąsus? Mokosi taikyti savistabą. Vertina emocijas kaip svarbią savo asmenybės dalį. Mokosi kalbėti apie baimę ir baimių įvairovę, supranta išdavystės skausmą ir atleidimo svarbą. Vertina teigiamas emocijas ir gyvenimo džiaugsmą. Suvokia drąsaus poelgio išskirtinumą. Neigiamus jausmus (pyktį, agresiją) mokosi išreikšti tinkamais būdais. Kaip susidraugauju su baime? Kas yra baimė? Kaip jaučiamės bijodami? Ar galime jausti baimę vien tik įsivaizduodami? Kodėl bijome nežinios? Ar savistaba padėtų pastebėti, ko bijai, ir šias baimes įveikti?

24.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Saugumas. Ar žinau, kas man kelia grėsmę? Ugdosi sveikos gyvensenos įpročius bei svarsto, kodėl tai svarbu. Svarsto, kodėl svarbu nubrėžti asmeninės erdvės ribas. Kaip saugau savo sveikatą ir savo gyvybę? Kodėl tai svarbu? Kaip saugau savo asmeninę erdvę?

24.1.4. Aš ir virtualumas. Ar moku mandagiai bendrauti virtualioje erdvėje? Mokosi suprasti, kaip veikia virtuali erdvė, bei domisi, kaip saugiai naudotis jos teikiamomis galimybėmis, tačiau supranta ir saikingo medijų naudojimo (laikantis susitarimų) svarbą, suaugusiųjų padedami planuoja laiką virtualioje erdvėje. Svarsto besaikio naudojimosi virtualia erdve žalą. Ar man įdomu, kodėl žmonės bendrauja internetu? Kuo virtualus bendravimas skiriasi nuo kitų bendravimo formų? Ar saugau savo asmeninius duomenis?

24.2. Dialoginis bendravimas.

24.2.1. Kitas kaip draugas. Kaip susidraugauju? Mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su suolo, savo ir kitos klasės bendraamžiais; mokosi empatiškai suprasti draugą ir jo situacijas klasėje, užklasinėje veikloje ir pan. Kartu su mokytoju ir klasės draugais kelia klausimus, kas yra manipuliacija, kada ir kodėl draugas gali imtis manipuliacijų, svarsto, kokia tokio santykio žala. Ką daryti, jei draugas išduoda? Kaip mokausi pažinti draugą? Kaip mokausi jai (jam) atleisti? Kaip mokausi užjausti? Ar atpažįstu, kada draugas manipuliuoja mūsų draugyste?

24.2.2. Kitas kaip artimas. Kodėl myliu savo šeimos narius? Mokosi vertinti šeimos narių tarpusavio meilės jausmą. Mokosi suprasti tarpusavio pagalbos būtinumą, ypač atsakomybės už jaunesnį šeimos narį svarbą. Mokosi apibūdinti su suaugusiu artimuoju kylančias problemas. Supranta pagarbos mokytojui (klasės, neformalių veiklų ir pan.) svarbą. Mokosi dialogiškai paaiškinti savo problemas. Kuo meilė skiriasi nuo draugystės? O kuo panaši? Kaip dažnai kalbuosi su savo šeimos nariais? Su kuriais daugiausia? Apie ką? Ar moku tinkamai bendrauti su mokytoju kaip su vyresniu žmogumi? Kokių bendravimo taisyklių laikausi?

24.2.3. Kitas kaip svetimas. Kokiais neartimais ar nepažįstamais suaugusiais žmonėmis pasitikiu? Apmąsto priešiškumo kitam kaip nepažįstamajam pavyzdžius. Mokosi suprasti santykio su Kitu kaip nepažįstamu suaugusiu sudėtingumą, mokosi pasitikėjimo ir atsargumo. Svarsto, kokia patyčių daroma žala. Ar moku atpažinti, kada suaugęs nepažįstamas žmogus yra tiesiog draugiškas,

o kada – kelia grėsmę? Kokie suaugę gali kelti grėsmę vaikams? Kaip apsisaugoti ir vengti nepažįstamo suaugusiojo grėsmės?

24.2.4. Virtualus Kitas. Ar bendraudamas su draugu virtualioje erdvėje neišduodu savų paslapčių? O draugo? Mokosi taikyti bendravimo virtualioje erdvėje taisykles, bendrauti mandagiai, gerbti virtualų Kitą. Svarsto, kas yra pagarba, kodėl ji svarbi ir virtualioje erdvėje. Kodėl svarbu laikytis pagarbaus santykio su žmonėmis bendraujant virtualioje erdvėje?

24.3. Socialiniai santykiai.

24.3.1. Aš ir šeima. Ar moku gerbti kito žmogaus paslaptį? Mokosi vertinti ir plėtoti savo santykius su šeimos nariais. Suvokia savo šeimos autentiškumą, gerbia šeimos narių privatumą ir jį puoselėja. Ar saugau šeimos paslaptis? Kodėl?

24.3.2. Aš ir klasės draugai. Kaip išmokti palyginti savo ir kitų mintis? Mokosi empatiškai reaguoti į draugams kylančias problemas. Su kokiomis problemomis susiduria mano draugai? Ar galiu jiems padėti? Mokosi pasidalinti mintimis ir savo patirtimi, mokosi diskutuoti su artimais draugais arba klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Mokosi kantrybės išklausyti kitų nuomones. Mokosi iš kitų bendraamžių. Kaip jaučiuosi, kai nuomonės nesutampa? Kada jaučiuosi vienišas? Ar nebijau likti vienas, turėdamas kitokią nuomonę?

24.3.3. Aš ir bendruomenė. Ar jaučiuosi priklausantis bendruomenei? Mokosi kurti pozityvų santykį su bendruomenės, kurioje gyvena, nariais, domisi gyvenimu bendruomenėje. Kelia klausimus apie kitas religines, tautines, socialines bendruomenes, mokosi empatiško santykio su jomis. Kodėl žmogui reikalinga bendruomenė? Ar suprantu savo vaidmenį bendruomenėje?

24.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Mokosi naudotis mokytojų pasiūlytais savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais, juos naudoja dirbdamas su įvairia medžiaga. Mokosi patirti empatiją Kitam (žmogui, gyvūnui) naudodamasis animaciniais filmais. Ar mačiau dokumentinių filmų apie vaikų gyvenimą kitose šalyse? Kuo skiriasi nuo mano gyvenimo? Kuo panašus?

24.4. Santykis su pasauliu.

24.4.1. Aš ir augmenija. Ar augalai mane džiugina? Ar bandžiau auginti augalą? Mokosi suprasti savo atsakomybę už augmenijos puoselėjimą. Domisi augalų teikiama nauda žmogui, kelia klausimus apie buvimo gamtoje, gryname ore svarbą. Praktikuoja rūpestį augalais, svarsto tokio rūpesčio prasmę. Ar žinau, kiek daug pasaulyje yra skirtingų augalų? Kuo augalai skiriasi nuo daiktų? O nuo žmonių? Ar visiems augalams reikalinga žmonių globa?

24.4.2. Aš ir gyvūnija. Kokių iššūkių kyla prisiimant atsakomybę už naminį gyvūną? Kuo gyvūnai panašūs į žmones, kuo skiriasi? Kodėl kartais susiduriama su baime gyvūnams? Mokosi prisiimti atsakomybę už naminius gyvūnus. Apmąsto savo biologinį artumą gyvūnui ir galimą gyvūno baimę. Kelia klausimą, kada gyvūnams reikalinga žmogaus pagalba. Mokosi padėti gyvūnams artimiausioje aplinkoje. Kodėl lietuvių tautosakoje lapė vaizduojama kaip gudri melagė, o vilkas – kvailokas? Kokias dar moralines savybes priskiria gyvūnams mūsų tautosaka?

24.4.3. Aš ir ekologija. Kodėl svarbu tinkamai rūšiuoti šiukšles? Mokosi suprasti savo atsakomybę už ekologinį savo artimiausios aplinkos ir visos planetos saugumą. Susipažįsta su pagrindiniais ekologijos principais ir mokosi juos taikyti namų aplinkoje. Kodėl svarbu rūšiuoti visas šiukšles ir atliekas? Ar taupau vandenį ir elektrą? Kodėl tai svarbu?

24.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ar trumpas socialinės reklamos filmas man padėtų suprasti šiukšlių rūšiavimo principus? Domisi meniniais ir dokumentiniais filmais apie gyvūniją ir gamtą. Mokosi diskutuoti, remdamasis peržiūrėta medžiaga. Ar reikia saikingai vartoti elektros energiją? Kodėl? Ar suprantu, kad mano prisijungimas prie virtualios erdvės (jeigu tik pramogai) ekologijos požiūriu yra destruktyvus (kai reikalinga elektros energija, kuri ne visada būna „žalioji“)?

25. Mokymo(si) turinys. 4 klasė.

25.1. Saviugda ir savisauga.

25.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Kaip tapau toks, koks esu? Supranta ir reiškia savo savitumą per pomėgius, pasiekimus, gebėjimus, asmenines savybes. Mokosi klausyti kitų žmonių pasakojimų apie save. Savarankiškai demonstruoja kūrybinį mąstymą. Kas padėjo man tapti tuo, kuo esu? Kaip

mokytis kurti? Kas yra kūrybingumas ir kaip jis manyje reiškiasi? Kokiais būdais galiu išreikšti savo mintis?

25.1.2. Pažįsta savo jausmus. Išdavystė ir ištikimybė. Kas yra paslaptis? Ar paslaptį būtina saugoti? Kaip jautiesi, kai sužinai paslaptį? Ar galima paslaptį paviešinti? Ar tu norėtum turėti paslaptį? Ar tu išsaugotum paslaptį? Kam esu ištikimas? Ar nori būti ištikimas? Kodėl išdavystė taip skaudina? Ar buvai kada nors išduotas? Koks tai jausmas? Kaip elgtis su išdavusiu draugu? Kas padeda išgyventi išdavystę? Toliau mokosi taikyti savistabą.

25.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Ištvermė. Kada būnu ištvermingas ir kada būnu silpnas? Domisi valios ugdymu bei kelia klausimą kodėl valia – svarbi savybė. Mokosi ištvermės kasdienėse situacijose. Ar noriu būti ištvermingas? Kodėl? Kokiose situacijose padeda ištvermė?

25.1.4. Aš ir virtualumas. Kuo kompiuteriniai žaidimai skiriasi nuo kitų žaidimų? Mokosi suprasti, kaip veikia virtuali erdvė, bei domisi, kaip saugiai naudotis jos teikiamomis galimybėmis, tačiau supranta ir saikingo medijų naudojimo (laikantis susitarimų) svarbą, su suaugusiųjų pagalba planuoja laiką virtualioje erdvėje. Kartu su mokytoju ir klasės draugais kelia klausimus apie besaikio naudojimosi virtualia erdve žalą. Ar žaidžiu kompiuterinius žaidimus? Ar įdomu? Kokį žaidimą norėčiau sukurti? Ar skaičiuoju žaidimų laiką?

25.2. Dialoginis bendravimas.

25.2.1. Kitas kaip draugas. Ar visada lengva suprasti Kitą? Mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su suolo, klasės ir kitos klasės bendraamžiais; mokosi suprasti draugą ir jo situacijas klasėje, užklasinėje veikloje ir pan., kalbasi su draugu apie tai. Kaip mokausi suprasti draugą? Kodėl draugas panašus į mane, bet vis dėlto – kitoks? Kuo mes skiriamės? Kodėl svarbu priimti mano ir draugo skirtumus? Ar žinau, kas yra empatija? Kodėl svarbu būti empatiškam?

25.2.2. Kitas kaip artimas. Kaip tinkamai išsakyti savo nuomonę? Mokosi vertinti meilės jausmą kitam šeimos nariui. Mokosi suprasti tarpusavio pagalbos būtinumą, atsakomybės už jaunesnį šeimos narį svarbą. Mokosi pasakyti su suaugusiu artimuoju kylančias problemas. Supranta pagarbos mokytojui (klasės, neformalių veiklų ir pan.) svarbą. Mokosi dialogu aptarti savo problemas. Ar moku mandagiai šeimos nariams ar mokytojui pasakyti savo nuomonę, jei manau kitaip, priešingai? Kaip priimti kito nuomonę, kuri nėra panaši į mano?

25.2.3. Kitas kaip svetimas. Apmąsto atsargumo su Kitu kaip nepažįstamuoju pavyzdžius. Mokosi suprasti santykio su Kitu kaip nepažįstamu suaugusiu sudėtingumą: mokosi pasitikėjimo ir atsargumo. Svarsto, kokia patyčių daroma žala. Kas yra pasitikėjimas? Kodėl gali kilti noras nuskriausti kitą bendraamžį? Ar visais žmonėmis galima pasitikėti?

25.2.4. Virtualus Kitas. Kuo skiriasi bendravimas virtualioje erdvėje ir tikrovėje? Mokosi taikyti bendravimo virtualioje erdvėje taisykles, bendrauja mandagiai, gerbia virtualų Kitą. Svarsto, kas yra pagarba, kodėl ji svarbi ir virtualioje erdvėje. Ar skiriasi bendravimo taisyklės virtualioje erdvėje ir realybėje? Ar nebūnu agresyvus ir piktas virtualiai bendraudamas su draugu? Kaip reaguoju į agresyvų bendravimą virtualioje erdvėje?

25.3. Socialiniai santykiai.

25.3.1. Aš ir šeima. Ar aš pats atsiprašau, kai būnu neteisus? Mokosi vertinti ir plėtoti savo santykius su artimais ir (tolimais)? šeimos nariais. Suvokia savo šeimos autentiškumą, gerbia šeimos narių privatumą ir jį puoselėja. Jei vyresnis šeimos narys mane baudžia, kaip atpažįstu – kada teisingai, o kada neteisingai? Ar atsiprašo manęs, jei esu nubaustas neteisingai?

25.3.2. Aš ir klasės draugai. Ko galiu išmokti iš klasės draugų? Mokosi empatiškai reaguoti į draugams kylančias problemas. Mokosi pasidalinti mintimis ir savo patirtimi, mokosi diskutuoti su artimais draugais arba klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Mokosi kantriai išklausyti kitų nuomones. Mokosi iš kitų bendraamžių. Kaip galiu pratęsti kitų mintis? Jei galvoju kitaip, ar pasakau tai draugams? Lengva ar sunku išklausyti kitą? Kodėl svarbu mokėti kantriai išklausyti kito nuomonę?

25.3.3. Aš ir bendruomenė. Ar pažįstu savo bendruomenės gyvenimą ir ypatumus? Mokosi kurti pozityvų santykį su bendruomenės, kurioje gyvena, nariais, domisi gyvenimu bendruomenėje. Kelia klausimus apie kitas religines, tautines, socialines bendruomenes, mokosi etiškai bendrauti su jomis. Kaip jaučiu, kad gyvenu bendruomenėje? Ar bendruomenės narių skirtumai trukdo gyventi

kartu? Ar visi turėtume būti panašūs? Ar galėčiau įsijausti į kito žmogaus gyvenimą ir jo patyrimus? Ar galiu suprasti, kad kam nors gali būti sunku judėti arba kad jis silpnai mato? Kodėl turėčiau tokiam bendruomenės nariui padėti?

25.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Mokosi naudotis mokytojų pasiūlytais savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais, juos naudoja dirbdamas su įvairia medžiaga. Mokosi patirti empatiją kitam (žmogui, gyvūnui) naudojant istorines nuotraukas ar istorinę filmuotą medžiagą.

25.4. Santykis su pasauliu.

25.4.1. Aš ir augmenija. Kas būtų, jei būčiau augalas? Kokiu augalu norėčiau būti? Mokosi suprasti savo atsakomybę už augmenijos puoselėjimą. Domisi augalų teikiama nauda žmogui, kelia klausimus apie buvimo gamtoje, gryname ore svarbą. Praktikuoja rūpestį augalais, svarsto tokio rūpesčio prasmę. Kaip manimi turėtų rūpintis, jei būčiau augalas? Kodėl svarbus miškas ar giria lietuvių kultūroje ir tautosakoje? Ar tai galima sieti su tam tikromis tautos moralinėmis savybėmis?

25.4.2. Aš ir gyvūnija. Jei įsivaizduojamame pasaulyje būčiau gyvūnas – kokiu gyvūnu norėčiau būti? Mokosi prisiimti atsakomybę už naminius gyvūnus. Apmąsto savo artumą gyvūnui ir galimą gyvūno baimę. Kelia klausimus, kada gyvūnams reikalinga žmogaus pagalba. Mokosi padėti gyvūnams artimiausioje aplinkoje. Kokį gyvūną atitinka mano šiandieninė nuotaika?

25.4.3. Aš ir ekologija: Ar man svarbi mano aplinkos – namų, mokyklos, gamtos – švara? Mokosi suprasti savo atsakomybę už ekologinį savo artimiausios aplinkos ir visos planetos saugumą. Susipažįsta su pagrindiniais ekologiniais principais ir mokosi juos taikyti namų aplinkoje. Gal man nesunku būtų surinkti ir kai kurias kitų išmestas šiukšles?

25.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ar ekologines problemas parodantis vaizdas ar filmas mane sujaudina? Kodėl? Geba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymosi metodais. Domisi meniniais ir dokumentiniais filmais apie gyvūniją ir gamtą. Mokosi diskutuoti, remdamasis peržiūrėta medžiaga. Ar pats piešiu, fotografuoju ekologines problemas, kurias matau savo aplinkoje? Kodėl reikia tai užfiksuoti?

26. Mokymo(si) turinys. 5 klasė.

26.1. Saviugda ir savisauga.

26.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Ar gerai save pažįstu? Suprasdamas savo savitumą ir jo raiškos ribas, jį išreiškia atitinkamu elgesiu (dėmesingai išklausydamas kitus), mąstymu, požiūriu į kitus. Tobulina savo kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius. Ar visada patinku pati (pats) sau? Kokios mano stipriosios pusės? Senekos posakis: „Pasitikėjimas savimi ugdo drąsą“. Kaip atskirti pasitikėjimą savimi nuo susireikšminimo?

26.1.2. Pažįsta savo jausmus: Kas man padeda ar galėtų padėti ugdytis kantrybę? Taiko savistabos principus. Diskutuoja apie paauglystės kaip pereinamojo laikotarpio galimus asmens vidinius konfliktus. Ugdo pozityvų mąstymą apie savo gyvenimą, geba pateikti pavyzdžių iš savo patirties, kaip jautėsi įvairiose situacijose. Irzlumas ir kantrybė: ar kartais suirztu be priežasties? Kada būnu kantrus, o kada suirzęs? Kodėl? Kokiose gyvenimo situacijose ji man reikalinga? Kas nutiktų, jei žmonės šios savybės neturėtų?

26.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Bioetika: mano kūnas. Svarsto sveikos emocinės ir fizinės gyvensenos prasmę. Argumentuoja, kodėl svarbu vengti žalingų įpročių ir kodėl svarbu išmokti pasakyti „ne“. Praktikuoja valios ugdymą. Ugdo ištvermę kasdieniais veiksmais. Kokiose situacijose jaučiu savo kūną? Kada atkreipiu į jį dėmesį, kodėl? Mano kūnas keičiasi. Kas vyksta? Kodėl? Gal įdomu būtų pakalbėti apie tai su gydytoju?

26.1.4. Aš ir virtualumas. Kaip galėčiau gyventi pasaulyje, kuriame dar nebūtų išrastas kompiuteris? Mokosi saugiai panaudoti savo asmens intelektiniam tobulėjimui technologijų atveriamas galimybes. Diskutuoja apie realybės svarbą, kaip virtuali erdvė dera su realybe. Mokosi savarankiškai planuoti laiką virtualioje erdvėje. Kelia klausimus, kodėl svarbu saugoti savo asmeninius duomenis virtualioje erdvėje.

26.2. Dialoginis bendravimas.

26.2.1. Kitas kaip draugas. Vienatvė ir bičiulystė. Ar galiu pasijausti vienišas, nors aplinkui mane daugybė žmonių? Ar tai nekeista? Kodėl taip nutinka? Ar man yra svarbi draugystė? Kodėl?

Ar galiu įsijausti į draugo džiaugsmus ir bėdas? Ar teko patirti išdavystę? Kodėl reikia apie tai kalbėtis su draugu?

26.2.2. Kitas kaip artimas. Konfliktas. Mokosi suprasti konflikto su suaugusiuoju artimuoju ar mokytoju galimybę bei apmąsto jo priežastis, pavojus ir galimas išeitis. Susipažįsta su įvairiais konflikto sprendimo būdais, mokosi juos pritaikyti bei taktiškai, ramiai spręsti konfliktines situacijas. Ar konfliktas su suaugusiu artimuoju ir svetimu yra toks pats? Kartais tu mieliau būni su šeima, o kartais mėgsti pabūti viena arba vienas. Kodėl? Kaip manai? Kodėl kyla konfliktai su suaugusiais? Jei ne, tai kodėl? Kaip galima spręsti tokius konfliktus?

26.2.3. Kitas kaip svetimas. Kodėl kartais taip nutinka, kad Kitas tampa agresijos objektu? Mokosi suprasti pozityvaus ir tolerantiško santykio su Kitu kaip nepažįstamu bendraamžiu vertę. Svarsto agresijos ištakas ir pakantumą Kitam, kitoniškumui apskritai. Diskutuoja apie destruktyvią patyčių prigimtį, ieško pozityvių išeičių. Mokosi diskutuoti su Kitu įvairiomis temomis ir geba siekti bendro tikslo. Kodėl turiu būti pagarbus su svetimu, gal tik praeiviu ir pan.? Ar galiu dirbti ir siekti bendro tikslo su Kitu kaip svetimu? Ar lengva susipažinti su svetimu žmogumi? Kodėl kartais baisu užmegzti pokalbį su svetimu žmogumi?

26.2.4. Virtualus Kitas. Kuo skiriasi realus gyvenimas nuo virtualios realybės? Svarsto gyvenimo vertę virtualybės atžvilgiu. Virtualioje erdvėje vengia patyčių. Mokosi rašyti mandagias, pagarbias žinutes, laiškus, vengia necenzūrinių žodžių, svarsto mandagumo reikšmę gyvenime. Kartu su mokytoju ir klasės draugais diskutuoja, kuri realybė yra tikresnė? Kuri įdomesnė? Kodėl? Ar būtų įdomu gyventi tik virtualioje realybėje? Ar moku parašyti mandagų laišką draugui ar mokytojui, ar kitam suaugusiam žmogui?

26.3. Socialiniai santykiai.

26.3.1. Aš ir šeima. Ar tariuosi su savo šeima? Vertina šeimos instituciją, mokosi suvokti šeimos turėjimo prasmę savo dabarčiai ir ateičiai. Puoselėja pozityvų santykį su šeimos nariais. Ar vertinu vyresniųjų patirtį?

26.3.2. Aš ir klasės draugai. Bendraamžių pokalbiai. Vertina diskusiją su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Svarsto argumentavimo būtinumą. Mokosi atpažinti su artimais arba klasės draugais bendraujant kylančias krizes ir problemas. Mokosi empatijos ir pakantumo kitokiai nuomonei. Mokosi drąsos pasipriešinti neteisingai daugumos nuomonei. Kodėl įdomu pasikalbėti su bendraamžiais apie įvairius dalykus, jei jie aiškiai argumentuoja ir drąsiai išsako savo nuomonę?

26.3.3. Aš ir bendruomenė. Bendri pomėgiai. Kas yra bendraminčiai? Mokosi vertinti ne tik savo artimą bendruomenę, bet ir savo tautą, valstybę bei kitas tautas, domisi jų istorija bei religija. Mokosi nusakyti savo santykiuose su bendruomene kylančias problemas ir krizes. Mokosi diskutuoti apie tarp skirtingų bendruomenių kylančias įtampas. Žmonės kartais jungiasi į bendruomenes pagal laisvalaikio pomėgius. Yra filatelistų bendrijos, baikerių, kinologų. Kokias dar panašias bendruomenes žinai? Kodėl žmonėms svarbu burtis į tokias bendruomenes? Kokias tradicijas turi įvairios bendruomenės? Kokios tradicinės šventės yra švenčiamos namuose? Ar man svarbi tų švenčių simbolika? Kodėl? Kokios religinės bendruomenės įsikūrusios tavo aplinkoje? Ar tau svarbi jų religinių pažiūrų raiška?

26.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Internetas ir cenzūra. Mokosi atsirinkti savo amžiaus tarpsniui tinkamus multimodalaus ugdymo metodus ir kritiškai suprasti necenzūruotos, destruktyvios medžiagos žalą. Mokosi patirti empatiją kitoniškam asmeniui per meninius filmus, fotografiją ir kritiškai bei kūrybiškai mąstyti skatinančią dokumentiką. Susipažįsta su nacionaliniu kinu. Ar atpažįstu savo amžiaus tarpsniui tinkamą medžiagą? Ką darau, jei internete surandu man įdomių necenzūruotų vaizdų su smurto scenomis?

26.4. Santykis su pasauliu.

26.4.1. Aš ir augmenija. Kaip tu jautiesi gamtoje? Mokosi praktiškai dalyvauti augmenijos puoselėjimo projektuose. Domisi aplinkos taršos, klimato kaitos poveikiu augalijos įvairovei. Ar susidraugauji su akmenimis, kalnais, medžiais ir kitais augalais? Kokią reikšmę augmenija turi platesnei aplinkai, pasauliui? Koks yra baltų pasaulėžiūros santykis su gamta?

26.4.2. Aš ir gyvūnija. Kodėl visos gyvybės yra vienodos vertės? Svarsto žmogaus skirtingumą nuo gyvūno. Prisiimti atsakomybę už naminius gyvūnus bei, jei yra galimybė, laukinius gyvūnus, ypač paukščius. Svarsto, kodėl svarbu savanoriauti organizacijose, kurios gelbėja gyvūnus. Kuo žmogus skiriasi nuo gyvūno? Kaip žmogus ilgą laiką pateisino savo valdžią gyvūnams? Kodėl svarbios gyvūnus gelbstinčios organizacijos? Ar žinai tokių organizacijų pavyzdžių? Kokios laukinių žvėrių savybės, išskiriamos tautosakoje, galėtų būti žmogaus moralaus ar nemoralaus elgesio pavyzdžiu?

26.4.3. Aš ir ekologija. Kodėl man turėtų rūpėti planetos likimas? Kasdieniais įpročiais mokosi prisiimti atsakomybę už savo aplinkos ekologiją. Mokosi taikyti ekologinius principus ne tik savo namų aplinkoje, bet ir gamtoje. Gal galėčiau paprasčiausiai maloniai gyventi negalvodamas apie rytojų? Kokiais kasdieniais įpročiais prisidedu prie visatos tausojimo?

26.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ar bandei fotografuoti gamtą? Sugeba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymosi metodais. Fotografuoja gyvūniją ir gamtą. Kuria fotomontažus apie gamtą ir gamtosaugos problemas. Ar norėtum dalyvauti fotoparodoje mokykloje tema „Pasivaikščiojimas gamtoje: mano įspūdžiai“. Ką pirmiausia fotografuotum?

27. Mokymo(si) turinys. 6 klasė.

27.1. Saviugda ir savisauga.

27.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Aš – pastovus ar kintantis? Suprasdamas savo savitumą ir jo raiškos ribas, jį išreiškia atitinkamu elgesiu (dėmesingai išklausydamas kitus), mąstymu, požiūriu į kitus. Tobulina savo kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius. Aš keičiuosi? Kodėl? Ar tai nuo manęs priklauso? O kas priklauso? Kodėl viskas tampa taip sudėtinga?

27.1.2. Pažįsta savo jausmus. Įžūlumas ir santūrumas: kodėl santūrius žmonės gerbia, o įžūlių nemėgsta? Taiko savistabos principus. Diskutuoja apie paauglystės kaip pereinamojo laikotarpio galimus asmens vidinius konfliktus. Ugdo pozityvų mąstymą apie savo gyvenimą, geba pateikti pavyzdžių iš savo patirties, kaip jautėsi įvairiose situacijose. Kodėl kartais norisi būti įžūliam? Jei būčiau nuolatos įžūlus – ar sau toks patikčiau? Kaip išmokti elgtis santūriai?

27.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Ką galvoju apie mirtį? Svarsto sveikos emocinės ir fizinės gyvensenos prasmę. Argumentuoja, kodėl svarbu vengti žalingų įpročių ir išmokti pasakyti „ne“. Praktikuoja valios ugdymą. Ugdo ištvermę kasdieniais veiksmais. Kaip elgiuosi per Vėlines? Ar esi patyręs netekties jausmą?

27.1.4. Aš ir virtualumas. Kodėl svarbu planuoti savo laiką? Mokosi saugiai panaudoti savo asmens intelektiniam tobulėjimui technologijų atveriamas galimybes. Diskutuoja apie realybės svarbą, kaip virtuali erdvė dera su realybe. Mokosi savarankiškai planuoti laiką virtualioje erdvėje. Kelia klausimus, kodėl svarbu saugoti savo asmeninius duomenis virtualioje erdvėje. Ar praleistas laikas virtualybėje yra prarastas laikas? Kaip jaučiuosi švaistydamas laiką? Kodėl virtualioje erdvėje lengva prarasti laiko pojūtį? Kokiose situacijose laiką paskirstau netinkamai?

27.2. Dialoginis bendravimas.

27.2.1. Kitas kaip draugas. Ar tu kada nors jauteisi vieniša ar vienišas? Mokosi vertinti draugystę ir išdavystės pavojų. Ar moki save nuraminti? Kokia vienatvės spalva? Ką darote, kad nebūtumėte vieniši? Ar galima pamilti savo vienatvę? Ar būna linksma vienatvė? Ar tik liūdna?

27.2.2. Kitas kaip artimas. Kaip pajuntame meilę tėvams? Mokosi suprasti konflikto su suaugusiu artimuoju ar mokytoju galimybę bei apmąsto jo priežastis, pavojus ir galimas išeitis. Susipažįsta su įvairiais konflikto sprendimo būdais, mokosi juos pritaikyti bei taktiškai, ramiai spręsti konfliktines situacijas. Kaip jautiesi konflikto su tėvais atveju? Dėl kokių priežasčių jie įvyksta? Kaip juos spręsti?

27.2.3. Kitas kaip svetimas. Ar sunku kreiptis pagalbos į nepažįstamą žmogų? Kodėl? Mokosi suprasti pozityvaus ir tolerantiško santykio su Kitu kaip nepažįstamu bendraamžiu vertę. Svarsto agresijos ištakas ir pakantumą Kitam, kitoniškumui apskritai. Diskutuoja apie patyčių destrukciją, ieško pozityvių išeičių. Kokie pavojai slypi per daug pasitikint svetimu žmogumi?

27.2.4. Virtualus Kitas: Kodėl virtualioje realybėje turiu išlikti toks pat jautrus ir pagarbus kitam kaip ir realybėje? Svarsto gyvenimo vertę virtualybės atžvilgiu. Virtualioje erdvėje vengia

patyčių. Mokosi rašyti mandagias, pagarbias žinutes, laiškus, vengia necenzūrinių žodžių, svarsto mandagumo reikšmę gyvenime. Kaip bendrauju virtualiose platformose, kuriose vyksta nuotolinis mokymasis: ar esu mandagus, kokią nuotrauką įsikeliu, kaip komentuoju klasės draugų parašymus arba darbus (pavyzdžiui, kai visi šeštokai sukelia savo pieštus darbus į vieną bendrą erdvę).

27.3. Socialiniai santykiai.

27.3.1. Aš ir šeima. Ar tavo tėvai tave supranta? Vertina šeimos instituciją, mokosi suvokti šeimos turėjimo prasmę dabar ir ateityje. Puoselėja pozityvų santykį su šeimos nariais. Ar būtina tėvams patikėti paslaptis? Ar tai priklauso nuo paslapčių? Kodėl man sunku arba lengva patikėti tėvams savo paslaptis? Kodėl man turi būti svarbu kurti darnius, pasitikėjimu grįstus santykius su šeimos nariais?

27.3.2. Aš ir klasės draugai. Jei tavo nuomonė skiriasi nuo visų, iš kur semiesi drąsos ją išsakyti? Vertina diskusiją su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Svarsto argumentavimo būtinumą. Mokosi pasakyti santykiuose su artimais arba klasės draugais kylančias krizes ir problemas. Mokosi empatijos ir gebėjimo priimti kitokią nuomonę. Mokosi drąsos pasipriešinti neteisingai daugumos nuomonei. Kas būtų, jeigu sužinotum, kad tavo draugai tave apgaudinėja ir nenori su tavimi bendrauti? Ar pats niekada nedalyvauji tokiame psichologiniame smurte?

27.3.3. Aš ir bendruomenė. Bendraamžių bendruomenės. Mokosi vertinti ne tik savo artimą bendruomenę, bet ir savo tautą, valstybę bei kitas tautas, domisi jų istorija bei religija. Mokosi atpažinti savo santykiuose su bendruomene kylančias problemas ir krizes. Mokosi diskutuoti apie tarp skirtingų bendruomenių kylančias įtampas. Kodėl su savo bendraamžiais įdomiau bendrauti nei su kitais žmonėmis? Kodėl kartu su kitais yra saugiau nei vienam? Kodėl grupė turi turėti lyderį? Ar pats norėtum būti lyderiu? Ar lyderis visada teisus? O jei lyderis neteisus, kaip įgyti drąsos jam tai pasakyti? Kaip jaučiatės, jei nepriima ar nepriėmė į kurią nors grupę?

27.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Mokosi atsirinkti savo amžiaus tarpsniui tinkamus multimodalaus ugdymo metodus ir kritiškai suprasti necenzūruotos, destruktyvios medžiagos žalą. Mokosi patirti empatiją kitoniškam asmeniui per meninius filmus, fotografiją ir kritiškai bei kūrybiškai mąstyti skatinančią dokumentiką. Susipažįsta su nacionaliniu kinu. Ar gebi įsijausti į kito patirtį filmuose ir jį suprasti? Kokius lietuviškus filmus (meninius ar dokumentinius) esi matęs? Kas juose pasirodė svarbu?

27.4. Santykis su pasauliu.

27.4.1. Aš ir augmenija. Ar gamta veikia žmogų? Mokosi praktiškai dalyvauti augmenijos puoselėjimo projektuose. Domisi aplinkos taršos, klimato kaitos poveikiu augalijos įvairovei. Kaip buvimas gamtoje pakeičia savijautą?

27.4.2. Aš ir gyvūnija. Ar žmogus turėtų prisiimti atsakomybę už laukinius gyvūnus ar paukščius? Svarsto žmogaus skirtingumą nuo gyvūno. Atsakomybės už naminius gyvūnus bei, jei yra galimybė, laukinius gyvūnus, ypač paukščius, prisiėmimas. Svarsto, kodėl svarbu savanoriauti organizacijose, kurios gelbėja gyvūnus. Gal esi bandęs savanoriauti gyvūnų prieglaudoje ar gamtos apsaugos organizacijose?

27.4.3. Aš ir ekologija. Kaip galiu prisidėti prie planetos puoselėjimo savo individualiais veiksmais? Kasdieniais įpročiais mokosi prisiimti atsakomybę už savo aplinkos ekologiją. Mokosi taikyti ekologinius principus ne tik savo namų aplinkoje, bet ir gamtoje. Ar gali tokios didžiulės planetos likimas priklausyti nuo mano veiklos palyginti kuklių rezultatų?

27.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kokias nuotraukas apie augalus, gyvūnus ir gamtosaugą pasiūlyčiau aptarti klasėje su draugais? Sugeba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymosi metodais. Fotografuoja gyvūniją ir gamtą. Kuria fotomontažus apie gamtą ir gamtosaugines problemas. Kokius žymius gamtos fotografus žinai, kodėl jų darbas įdomus ir svarbus? Ar svarbu ekologines problemas viešinti virtualioje erdvėje? Ar tai turi įtakos problemos suvokimui ir sprendimui?

28. Mokymo(si) turinys. 7 klasė.

28.1. Saviugda ir savisauga.

28.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Kokiose gyvenimo situacijose galiu atrasti save kaip kuriantį, kuriančią? Analizuoja savo unikalumą: gebėjimus, mąstymą, kūrybiškumą, pomėgius, siekius. Atsargiai vertina savo kritines nuostatas savo paties mąstymo, pažiūrų, kūrybiškumo atžvilgiu (t. y. suvokia, kad pats sau negali būti objektyvus). Ar kartais neabejoju to, kas vyksta, prasme? Kai rašytojas rašo autobiografiją, ar jis neieško savęs? Kai dailininkas kuria autoportretą, ar jis kartu neieško savęs? Ar žinai, ką reiškia objektyvumas? Ar sunku būti objektyviam? Ar sutiktumėte, kad tradicinių amatų mokėjimas galėtų suteikti asmeniui unikalumo? Kodėl?

28.1.2. Pažįsta savo jausmus. Uždarumas ir atvirumas: ar dalinuosi savo mintimis ir jausmais su kitais žmonėmis? Randa sau labiausiai tinkantį savistabos būdą. Domisi ir mokosi atpažinti savo vidinius konfliktus, galimas psichologines krizes ir kreipiasi pagalbos. Žino įvairių būdų, kaip suvaldyti agresiją ir stresą. Ar manai, kad vienatvėje galima nugrimzti į juodžiausią tamsą? Ar turiu su kuo pasidalinti savo jausmais? Kas atsitinka, kai jausmus laikome užgniaužę savyje? Ar manai, kad kitų patarimai yra tau svarbūs? Ar neišpasakoji kitiems pernelyg daug savų paslapčių? Kaip surasti protingą ribą?

28.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Kaip apsaugoti savo kūną ir psichiką nuo žalingų priklausomybių? Diskutuoja, kodėl svarbu saugoti savo ir kitų emocinę sveikatą, atpažįsta ir taikiai pasipriešina žodiniam ar fiziniam smurtui, kreipiasi pagalbos. Mokosi sveikos gyvensenos įpročių. Valingai vengia žalingų įpročių. Ugdo savo ištvermę kasdienėse situacijose. Ar domiuosi sveika gyvensena, mityba? Ar sportuoju? Ar saugau save nuo liūdesio ir nevilties? Ar saugau save nuo mirties? Kodėl svarbu prižiūrėti ne tik fizinę, bet ir psichologinę sveikatą, kokią įtaką ji turi mano asmenybei? Kokias lietuvių sveikatos palaikymo tradicijas galėtumėte pritaikyti sau?

28.1.4. Aš ir virtualumas. Kaip saugoti savo asmeninius duomenis virtualioje erdvėje? Mokosi kritiškai įvertinti priklausomybę nuo virtualios erdvės. Svarsto apie dirbtinio intelekto specifiką. Diskutuoja apie laiko virtualioje erdvėje planavimo svarbą. Mokosi saugoti savo asmeninius duomenis naudodamasis medijomis. Kas yra priklausomybė nuo virtualios erdvės, kaip elgtis turint tokią priklausomybę? Kaip jos išvengti?

28.2. Dialoginis bendravimas.

28.2.1. Kitas kaip draugas. Ar turi draugą, kuriuo besąlygiškai pasitiki? Kuriamas draugystės ryšys su Kitu atliekant užduotis klasėje, žaidžiant ir bendraujant užklasinėje veikloje, stengiamasi į draugą kreiptis atvirai, klausiama dėl pašlijusių santykių, bandoma suprasti posakį „Draugas – tai mano kitas „Aš“. Kelia klausimą, kada draugystė pereina į meilę. Ar gerai pažįstu savo draugą?

28.2.2. Kitas kaip artimas: Kodėl svarbu būti empatiškam esančiam šalia? Įsisąmonina konflikto su suaugusiu artimuoju ar mokytoju galimybę. Apmąsto priežastis, pavojus ir praktiškai ieško galimų išeičių. Supranta, kad lūkesčiai, galimybės, jausmų raiška skiriasi priklausomai nuo amžiaus. Empatiškas kitų amžiaus tarpsnių Kito problemoms. Ieško bendradarbiavimo, kreipiasi pagalbos. Mokosi argumentuoti savo poziciją konfliktinėje situacijoje ir išklausyti Kito argumentų, mokosi logiškai rasti tinkamiausią konflikto sprendimo būdą. Ar kasdienybėje bandai įsijausti į Kitą? Ar man reikalingos žinios apie kitų tautų etiketą ir kitų religijų kalendorines šventes?

28.2.3. Kitas kaip svetimas. Jaučiu pyktį Kitam, ką daryti? Mokosi diskutuoti su Kitu kaip nepažįstamuoju. Suvokia agresijos ištakas ir galimybę Kitam, kitoniškumui apskritai. Apmąsto ir supranta, pripažįsta patyčių destrukciją, geba joms pasipriešinti, ieško pozityvių išeičių. Kodėl svarbu ne tik apskritai priimti, bet ir kaip priimi kitą žmogų?

28.2.4. Virtualus Kitas. Kodėl įdomu diskutuoti virtualioje erdvėje net su nepažįstamais žmonėmis? Mokosi diskutuoti su virtualiu Kitu socialiniuose tinkluose, virtualiose bendravimo platformose, gerbia Kito nuomonę, privatumą. Virtualioje erdvėje ne tik vengia patyčių, necenzūrinių žodžių, bet ir priešinasi pastebėtoms patyčioms Kito atžvilgiu. Kritiškai mąsto, atpažįsta ir vengia asmenines ribas pažeidžiančio elgesio virtualioje erdvėje. Kokios yra virtualios diskusijos nerašytos taisyklės? Ko turėčiau vengti? Į ką turiu atkreipti dėmesį?

28.3. Socialiniai santykiai.

28.3.1. Aš ir šeima. Kokia šeimos švenčių prasmė? Kūrybiškai puoselėja savo santykius su šeima ir tarp šeimos narių, suvokia rutinos ir nuobodulio pavojingumą bendram buvimui šeimoje.

Kokios mano šeimos tradicijos? Kaip švenčiame įvairias šventes? Kaip sveikinu savo šeimos narius jų gimtadienio proga? Ar turiu savo pareigas šeimoje? O teises?

28.3.2. Aš ir klasės draugai. Kaip suderinti sąžiningą laikyseną ir gerus santykius su klasės draugais? Savarankiškai diskutuoja su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Tobulina argumentavimą. Mokosi iš kitų. Empatiškai reaguoja į draugams kylančias problemas. Pataria ir paskatina artimus draugus arba bendraklasius kreiptis pagalbos, jei mato, jog tai būtina. Suvokia, jog ir daugumos nuomonė nevisada teisinga ir reflektuoja savo individualią poziciją. Kodėl svarbu diskutuoti su bendraamžiais ir neformalioje aplinkoje, už mokyklos ribų? Ko išmokstame tokiuose pokalbiuose? Jei klasės draugai prašo nusirašyti namų darbus – kaip turiu reaguoti, elgtis?

28.3.3. Aš ir bendruomenė. Alternatyvios bendruomenės. Vertina ne tik savo artimą bendruomenę, bet ir savo tautą bei kitas tautas, gilinasi į jų istoriją ir religijas. Diskutuoja apie konstruktyvius dialoginio santykio tarp skirtingų bendruomenių būdus. Vertina socialinę pagalbą socialiai jautrioms bendruomenės grupėms Kodėl kartais norisi mesti iššūkį įprastiems papročiams ir normoms? Ar pažįstu žmonių, kurie priklauso alternatyvioms bendruomenėms? Kas svarbu alternatyvių bendruomenių nariams? Ar man tai įdomu? Kaip mano aplinkoje palaikomos bendruomenės tradicijos? Kaip įvairios religijos (islamas, stačiatikybė, judaizmas ir pan.) praturtina pasaulietines bendruomenes?

28.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Ką galiu sužinoti iš TV bei radijo laidų, tinklalaidžių? Atsirenka savo amžiaus tarpsniui tinkamus multimodalaus ugdymo metodus. Kritiškai supranta necenzūruotos, destruktyvios medžiagos žalą. Svarsto kibernetinio nesaugumo grėsmę. Įsisąmonina empatijos patirtį kitoniškam asmeniui per meninius filmus, fotografiją, suvokia kritiškai bei kūrybiškai mąstyti skatinančios dokumentikos vertę. Ar žiūri informacines laidas, žinias? Ar jos papildo mano mokykloje įgytas žinias? Ar kelia susidomėjimą ir norą pažinti? Ar pastebiu reklamą TV laidose ar radijuje? Ar mane ji domina? Ar domiuosi nacionaliniu kinu? Kokį filmą rekomenduočiau draugui, kodėl?

28.4. Santykis su pasauliu.

28.4.1. Aš ir augmenija. Ar galėtum pavadinti save „gamtos vaiku“? Pasiūlo naujų laukinės augmenijos puoselėjimo idėjų ir jas praktiškai išbando mokyklos ar savo namų aplinkoje. Supranta augalų reikšmę žmonių gyvenimui ir planetos likimui. Išbando savanorystę gamtosaugos projektuose parkuose, miškuose. Aplinkos etika (Peteris Singeris). Ką vadini gamta? Kaip manai, kokius jausmus bei potyrius išgyvena „gamtos vaikai“?

28.4.2. Aš ir gyvūnija. Ką žinai apie gyvūnų teises? Diskutuoja apie žmogaus ir gamtos harmoniją, kelia klausimus apie žmogaus ir gamtos santykio prasmę. Mokosi reflektuoti žmogaus atsakomybę už gyvūnus ir suvokia galimą jų išnaudojimą. Susipažįsta su galimybėmis savanoriauti gyvūnų globos įstaigose. Elgesio su gyvūnais etika. Kuo gyvūnų teisės skiriasi nuo žmogaus teisių?

28.4.3. Aš ir ekologija. Kodėl klimato atšilimas pakeis visas ekologines sistemas, įvairias gyvūnų bei augalų rūšis? Mokosi reflektuoti globalinių ekologinių problemų svarbą ir derinti jas su artimiausios aplinkos puoselėjimu. Ne tik patys taiko ekologinius principus savo kasdienybėje, bet ir diskutuoja apie jų prasmę su kitais. Kaip klimato kaita pakeis mano gyvenimą? Kodėl svarbu rūpintis ekologija dabar?

28.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kokios pilietinės iniciatyvos padeda spręsti ekologines problemas? Naudojasi savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais. Filmuoja gyvūniją ir gamtą. Kuria vaizdo projektus apie gamtą ir gamtosaugos problemas. Ar dokumentiniai, meniniai filmai apie ekologines katastrofas labiau mane sujaudina, nei tradicinis tokių problemų svarstymas ir jų priežasčių analizė klasėje? Jei taip, tai kodėl? Ar galėčiau pasinaudodamas informacinėmis technologijomis sukurti ką nors panašaus? Gal mano sprendimas padėtų į ekologines problemas atidžiau žvelgti ir kitiems bendraamžiams?

29. Mokymo(si) turinys. 8 klasė.

29.1. Saviugda ir savisauga.

29.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Koks mano santykis su savimi pačiu? Analizuoja savo unikalumą: gebėjimus, mąstymą, kūrybiškumą, pomėgius, siekius. Nuosaikiai vertina savo kritines

nuostatas savo paties mąstymo, pažiūrų, kūrybiškumo atžvilgiu (t. y. suvokia, kad pats sau negali būti objektyvus). Ar sutariu pats su savimi, ar suprantu save? Ar kūrybiškumas padeda išreikšti save?

29.1.2. Pažįsta savo jausmus. Ar randu laiko stebėti save? Randa sau labiausiai tinkantį savistabos būdą. Domisi ir mokosi atpažinti savo asmens vidinius konfliktus, galimas psichologines krizes ir kreipiasi pagalbos. Žino įvairių būdų, kaip suvaldyti agresiją ir stresą. Kada labiausiai jaučiu jausmų audrą? Ar pavyksta išlikti ramiam sudėtingoje situacijoje? Kodėl kartais būnu agresyvus? Ar nuo mano agresijos būna blogai ir man pačiam, ar tik kitam, į kurį nukreiptas mano pyktis? Kaip suvaldau pyktį?

29.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Kada vadovaujuosi protu? O kada užvaldo jausmai? Diskutuoja, kodėl svarbu saugoti savo ir kitų emocinę sveikatą, atpažįsta ir geba taikiai pasipriešinti žodiniam ar fiziniam smurtui, geba kreiptis pagalbos. Mokosi sveikos gyvensenos įpročių. Valingai vengia žalingų įpročių. Ugdo savo ištvermę kasdienėse situacijose. Ar mano valia pakankamai stipri, kad galėčiau suvaldyti jausmus? Ar teko kada nors parodyti, koks esi stiprus? Kaip jautiesi, kai esi stiprus? Ar gerai kartais būti silpnam? Kodėl?

29.1.4. Aš ir virtualumas. Ką žinau apie dirbtinį intelektą? Mokosi kritiškai įvertinti priklausomybę nuo virtualios erdvės. Svarsto dirbtinio intelekto privalumus ir neigiamą poveikį. Diskutuoja apie laiko virtualioje erdvėje planavimo svarbą. Ką apie tai galvoji? Kokiose srityse jau naudojamas dirbtinis intelektas ir kokį poveikį tai daro žmonėms?

29.2. Dialoginis bendravimas.

29.2.1. Kitas kaip draugas. Kas yra tikra draugystė? Ar dalinatės su draugais svajonėmis ir tikslais? Jei neturi draugo – kokio draugo norėtum? Su kokiais literatūros ar istorijos veikėjais norėtum draugauti? Ar svarstei, kada draugystė perauga į meilę?

29.2.2. Kitas kaip artimas. Pagarba tėvams. Įsisąmonina su suaugusiu artimuoju ar mokytoju konflikto galimybę. Apmąsto jo priežastis, pavojus ir praktiškai ieško galimų išeičių. Supranta, kuo skiriasi lūkesčiai, galimybės ir jausmų raiška priklausomai nuo amžiaus. Empatiškai atliepia kitų amžiaus tarpsnių Kito problemas. Ieško bendradarbiavimo, kreipiasi pagalbos. Mokosi argumentuoti savo poziciją konfliktinėje situacijoje ir išklausyti Kito argumentų, mokosi logiškai rasti tinkamiausią konflikto sprendimo būdą. Kas sukelia mano pagarbą tėvams: jų išmintingas griežtumas, atlaidumas, supratingumas? Kas dar? Ar seneliai gali būti artimesni nei tėvai?

29.2.3. Kitas kaip svetimas. Kaip jaučiuosi, kai mane ignoruoja ir atstumia? Mokosi diskutuoti su Kitu kaip nepažįstamuoju. Suvokia agresijos ištakas ir jos tikimybę Kitam, kitoniškumui apskritai. Apmąsto ir supranta, pripažįsta patyčių destruktyvią žalą, geba joms pasipriešinti, ieško pozityvių išeičių. Dėl kokių priežasčių kyla pašaipos (vertinant iš kurstančio pašaipas ir to, iš kurio šaipomasi, perspektyvos)? Kodėl svarbu turėti šalia žmogų ar žmones, kuriems iš tiesų rūpiu?

29.2.4. Virtualus Kitas. Kaip elgtis susidūrus su patyčiomis virtualioje erdvėje? Mokosi diskutuoti su virtualiu Kitu socialiniuose tinkluose, virtualiose bendravimo platformose, gerbia Kito nuomonę, privatumą. Virtualioje erdvėje ne tik vengia patyčių, necenzūrinių žodžių, bet ir priešinasi pastebėtoms patyčioms Kito atžvilgiu. Geba kritiškai mąstyti, atpažinti ir vengti įtartino elgesio virtualioje erdvėje. Ar turėsiu drąsos pasipriešinti patyčioms, jei pastebėsiu kurį nors iš virtualių draugų psichologiškai terorizuojamą?

29.3. Socialiniai santykiai.

29.3.1. Aš ir šeima. Kodėl tokia svarbi taika tarp skirtingų šeimos narių? Kūrybiškai puoselėja savo santykius su šeima ir tarp šeimos narių, suvokia rutinos ir nuobodulio pavojingumą bendram buvimui šeimoje. Kaip konfliktai tarp kitų šeimos narių veikia mane? Ką darau, kai jie pykstasi? Ar taikau kūrybiškus sprendimus šeimos santykiuose? Kaip paįvairinti šeimos kasdienę rutiną? Ką daryti, kai apninka nuobodulys?

29.3.2. Aš ir draugai. Kaip konstruktyviai išspręsti diskusijose su bendraamžiais kylančius konfliktus? Savarankiškai diskutuoja su klasės draugais kaip bendrai atliekamos mokymosi veiklos dalyviais. Tobulina argumentavimą. Mokosi iš kitų. Konstruktyviai ir empatiškai sprendžia draugams kylančias problemas. Pataria ir paskatina artimus draugus arba bendraklasius kreiptis pagalbos, jei mato, jog ji būtina. Suvokia, jog ir daugumos nuomonė ne visada teisinga ir reflektuoja savo individualią poziciją.

29.3.3. Aš ir bendruomenė. Kaip su(si)taria skirtingos bendruomenės? Vertina ne tik savo artimą bendruomenę, bet ir savo tautą bei kitas tautas, gilinasi į jų istoriją ir religijas. Diskutuoja apie konstruktyvius dialoginio santykio tarp skirtingų bendruomenių būdus. Vertina socialinę pagalbą socialiai jautrioms bendruomenės grupėms. Kodėl svarbi pagarba kitų bendruomenių istorijai, kitoms religijoms?

29.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Ar norėčiau kurti savo laidas? Atsirenka savo amžiaus tarpsniui tinkamus multimodalaus ugdymo metodus. Kritiškai supranta necenzūruotos, destruktyvios medžiagos žalą. Svarsto kibernetinio nesaugumo grėsmę. Įsisąmonina empatijos patirtį kitoniškam asmeniui per meninius filmus, fotografiją, suvokia kritiškai bei kūrybiškai mąstyti skatinančios dokumentikos vertę. Kokias temas norėčiau analizuoti? Jei įsivaizduojamoje realybėje man būtų leista sukurti autorinę TV ar radijo laidą – ką pasiūlyčiau? Kokius nacionalinių kūrėjų filmus esu mačiau paskutiniu metu? Kokį įspūdį paliko šie filmai?

29.4. Santykis su pasauliu.

29.4.1. Aš ir augmenija. Kas yra aplinkos etika? Ko labiau trokštu – saugoti gamtą ar ją vartoti? Kaip galiu prisidėti prie augmenijos puoselėjimo, ar suprantu jo reikšmę?

29.4.2. Aš ir gyvūnija. Kodėl nepateisinamas žiaurus elgesys su gyvūnais? Kodėl tiek daug beglobių gyvūnų, kaip būtų galima jiems padėti? Ką reikia pakeisti, kad šios problemos mastai mažėtų?

29.4.3. Aš ir ekologija. Ar galiu prisidėti prie klimato atšilimo stabdymo? Kodėl kam nors svarbu tai sustabdyti? Kokiais projektais galėčiau daryti įtaką? Kokią reikšmę klimato atšilimas turi mano artimiausiai aplinkai? Kas yra tvarumas? Kodėl svarbu mažinti vartojimą? Kodėl svarbu didinti antrinį daiktų panaudojimą?

29.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kokius dokumentinius ar meninius filmus žinau apie gyvūnus Lietuvoje ir pasaulyje? Kokie man įdomiausi? Sugeba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymo metodais (vaidybiniai ar diegeziniai, t.y. nurodantys į ką nors būdai). Filmuoja gyvūniją ir gamtą. Kuria vaizdo projektus apie gamtą ir gamtosaugos problemas.

30. Mokymo(si) turinys. 9 (I gimnazijos) klasė.

30.1. Saviugda ir savisauga.

30.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Aš – pats sau ir Aš Kitiems. Apmąsto save kaip autentišką, sąmoningai veikiančią ir savarankiškai mąstančią bei jaučiančią asmenybę. Analizuoja savo unikalumą ir kelia asmeninius tikslus, svarsto autentiškus ateities pasirinkimus, t. y. kuria savo gyvenimo projektą. Kelia klausimus dėl specialybės pasirinkimo. Suvokia savo kūrybinį ir kritinį mąstymą esant unikalius ir nepakartojamus, bei supranta savo ribotumą. Kaip manojo Aš tapatumą man padeda atskleisti kiti žmonės? Gal kitas žmogus yra manojo Aš veidrodis? Kaip mano stipriosios savybės galėtų pasitarnauti ateityje dirbant su kitais žmonėmis, kokie tai būtų darbai, specialybės? Ar keliu sau tikslus? Ar aš turiu idealų? Kaip atsiranda mūsų gyvenime idealai?

30.1.2. Pažįsta savo jausmus. Kaip savistaba padeda man kasdienybėje? Naudoja įvairius refleksijos būdus kasdienėse situacijose. Priima jausmus kaip svarbią savo savarankiškos asmenybės dalį, geba juos analizuoti, suprasti, pateikti pavyzdžių iš savo patirties, moka suvaldyti stresą, nerimą, kitus destruktyvius jausmus sau labiausiai tinkančiu būdu. Ką darau, kai pajuntu kylantį nerimą? Kokia nerimo reikšmė žmogui?

30.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Kodėl svarbu mylėti ir rūpintis savimi? Praktikuoja sveiką gyvenseną ir mitybą, diskutuoja apie jų svarbą. Skiria laiko savo emocinei sveikatai ir savo savijautos refleksijai, saugo savo asmenines ribas. Reflektuoja ištvermę kasdienėse situacijose, įvardija situacijas, kada pritrūksta ištvermės, kelia klausimus kodėl. Ar nėra savanaudiška rūpintis savimi? Ar skiriu laiko savo emocinei sveikatai? Kodėl svarbu skirti tam laiko? Ar patiriu judėjimo teikiamą džiaugsmą? Kodėl negaliu savęs žaloti ir žudyti? Kodėl negaliu kito žaloti ir žudyti? Kodėl negaliu išlikti abejingas, jei kitas žaloja ir žudo save? Kodėl gyvybė turi absoliučią vertę? Kaip pasiekti ataraksiją – sielos ramybę? Ar galėtumėte nusakyti pagrindinių tradicinių lietuviškų patiekalų sudėtį ir tos sudėties santykį su sveika gyvensena?

30.1.4. Aš ir virtualumas. Ar pajėgiu suvokti priklausomybės nuo virtualios erdvės grėsmę? Diskutuoja apie neatsakingo virtualios erdvės naudojimo pasekmes. Diskutuoja apie dirbtinio intelekto įtaką žmogui. Taiko saugaus naudojimosi virtualia erdve principus, saugo asmeninius duomenis. Kaip ir kiek galėčiau sutrumpinti virtualioje erdvėje praleidžiamą laiką? Ar norėčiau jį trumpinti? Kuo pakeisčiau?

30.2. Dialoginis bendravimas.

30.2.1. Kitas kaip draugas. Ar niekada nesi išdavęs draugo? Reflektuoja draugystės santykio su Kitu prasmę ir jo svarbą gyvenime. Dialogiškai aptaria tarpusavio konkurencijos problemas. Suklydęs pripažįsta klaidą, atsiprašo. Atsakingai vertina užsimezgusius meilės ryšius. Ar turėtume draugų, jei nebūtų pasitikėjimo? Ar tikri draugai gali apgaudinėti vienas kitą? Ar draugystė visada būna nuoširdi? Kuo skiriasi Tu nuo Aš? Kodėl jaučiu savyje troškimą dominuoti, aplenkti Kitus?

30.2.2. Kitas kaip artimas. Mano santykis su tėvais. Mokosi suprasti ir atjausti kitos amžiaus grupės narį bei praktiškai padėti, globoti, prisiimti atsakomybę pagal savo galimybes. Mokosi suprasti santykių autentiškumą su tėvu, mama, ar mokytoju (klasės, neformalių veiklų ir pan.). Diskutuoja, argumentuoja savo požiūrį, priima Kito kaip suaugusiojo požiūrį, geba atsiprašyti, jei yra neteisus. Michelis Montaigne'is rašo, kad tėvai negali būti vaikų draugai, nes vaikai turi turėti savų paslapčių. Ar sutinkate su šia mintimi? Kuo skiriasi motinos meilė ir tėvo meilė? Kodėl esame labai pažeisti, jei kurios nors iš jų netenkame?

30.2.3. Kitas kaip svetimas. Kas paskatina einant gatve duoti prašančiam išmaldą? Kuria konstruktyvius santykius su Kitu kaip nepažįstamuoju. Suvokia Savas – Svetimas skirties svarbą ir mokosi iš tos skirties. Savo empatijos pavyzdžiu daro įtaką Kitam. Vertina Kitą kaip savaiminę vertybę ir konstruktyviai sprendžia iškylančius konfliktus. Ar išmaldos davimas yra užuojauta, įsijautimas į Kito situaciją, ar noras pačiam sau atrodyti geram? O gal padedu todėl, kad man gera padėti be jokio „kodėl"?

30.2.4. Virtualus Kitas. Kokios ribos turiu neperžengti, kad nepažeisčiau savo ir kitų privatumo bendraudamas virtualioje erdvėje? Sumaniai (išmintingai, protingai, atvirai, lanksčiai), empatiškai ir pagarbiai saugo tiek savo, tiek Kito privatumą dialogiškai bendraudamas su Kitu virtualioje erdvėje. Reflektuoja virtualios erdvės reikšmę savo gyvenime.

30.3. Socialiniai santykiai.

30.3.1. Aš ir šeima. Kaip padedu savo šeimos nariams sudėtingose ir netikėtose situacijose? Mokosi prisiimti asmeninę ir socialinę atsakomybę padėdamas šeimos nariams. Domisi šeimos genealogija, gerbia savo protėvius ir kuria savo autentišką buvimo būdą. Reflektuoja, kokią reikšmę jo asmenybei turi jo šeima, giminė. Ar man svarbu, kas šeimos nariams sekasi, kas nesiseka? Ar surandu šiltą žodį, kada jiems to reikia?

30.3.2. Aš ir draugai. Kaip pasimokyti iš nesutarimų ir nuomonių įvairovės? Reflektuoja empatiją, diskusiją ir argumentavimą kaip socialinės komunikacijos būdus. Geba pagrįstai argumentuoti. Atskiria sofistinį (tuščiažodį, niekuo neparemtą) išvedžiojimą nuo tikrojo įsitikinimo pagrindimo. Siekia turėti bendraminčių, draugų, priima kitų autentiškumą ir puoselėja savąjį. Geba kitiems parodyti drąsios, savarankiškos laikysenos pavyzdį. Ar grupėje būtina nuomonių įvairovė?

30.3.3. Aš ir bendruomenė. Bendruomenė ir protestas. Mokosi surasti aristotelišką aukso vidurį tarp tautinių ir globalaus pasaulio, pasaulietinių ir religinių vertybių. Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę ne tik už savo, bet ir kitų bendruomenių narius, diskutuoja apie pagalbos svarbą ir vertę. Aktyviai savanoriauja, padeda socialiai jautrioms bendruomenėms. Ar manau, kad patirianti skriaudą socialinė grupė turi teisę protestuoti prieš daugumą gindama savo teises? Kokios yra taikaus protesto formos? Kada protestas yra teisingas, o kada destruktyvus?

30.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Vizualumo etika. Atsirenka savo amžiaus tarpsniui tinkamus multimodalaus ugdymo metodus. Aiškiai suvokia necenzūruotos, destruktyvios medžiagos žalą ne tik sau, bet ir kitiems. Kelia klausimus apie empatiją kitoniškam asmeniui remdamasis meniniais filmais, fotografija. Kritiškai žvelgia į mąstyti skatinančią dokumentiką, suvokia dokumentikos dviprasmiškumą (pvz., perteklinis kančios eksponavimas, sudaiktinantis požiūris į veikėjus). Gilinasi į nacionalinį kiną. Jei kitas žmogus pakliūna į bėdą, ar dera fotografuoti jį tokioje situacijoje ir dėti nuotraukas į internetą? Ar dera kito žmogaus nuotraukas dėti į internetą jo

nepaklausus? Ar dera fotografuoti sielvartaujantį, nelaimės ištiktą žmogų, mirusį? Jei nekeliam sau tokių klausimų – tai kodėl? Ar matėte kokį nors nacionalinio kūrėjo meninį ar dokumentinį filmą, kuriame paliečiama vizualumo etikos tema?

30.4. Santykis su pasauliu.

30.4.1. Aš ir augmenija. Vartotojiškumo kritika. Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę už savo aplinkos augmenijos saugą ir suvokti šios atsakomybės aspektus. Praktikuoja bei reflektuoja savanorystę gamtosaugos projektuose parkuose, miškuose. Kaip išsaugoti kitoms kartoms atogrąžų miškus? Ar savanaudiškumas yra mūsų genuose? Ar galiu atsisakyti vartotojiškų įpročių dėl planetos?

30.4.2. Aš ir gyvūnija. Gyvūnų teisės (Peteris Singeris, Tomas Reganas). Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę už gyvūniją ir suvokti globalius šios atsakomybės aspektus. Aktyviai savanoriauja gyvūnų globos įstaigose. Kodėl gyvūnų ir žmogaus interesai gali būti vertinami vienodai? Ar kai kurie gyvūnai, pvz.: šunys, delfinai, nėra mažesni savanaudžiai nei žmonės?

30.4.3. Aš ir ekologija. Kas nutiktų, jei žmonijos ekologinė savimonė pakiltų į aukštesnį lygį? Reflektuoja socialinę atsakomybę už ekologinį artimiausios aplinkos būvį ir mokosi suvokti globalinius šio reiškinio aspektus. Mokosi generuoti idėjas ir plėtoti projektus ekologinėmis temomis. Taiko ekologinius principus savo namų aplinkoje bei gamtoje. Koks tradicinės baltų pasaulėžiūros ir kultūros santykis su gamta? Koks mano požiūris į praeities kultūrą? Ką man sako kultūros paveldas?

30.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kodėl svarbu virtualioje erdvėje kalbėti apie gamtosaugos problemas? Sugeba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymosi metodais. Aktyviai įsitraukia į ekologinės saugos projektus virtualioje erdvėje. Jei kurčiau vaizdo medžiagą apie gamtos apsaugą, ko paklausčiau gamtos apsaugos inspektoriaus, kuris naktimis vyksta į reidus kovai su brakonieriais?

31. Mokymo(si) turinys. 10 (II gimnazijos klasė).

31.1. Saviugda ir savisauga.

31.1.1. Pažįsta savo unikalumą: Kas aš esu iš tikrųjų? Jei noriu apibrėžti save, kokias išorines bei vidines savo savybes išvardinu kaip reikšmingas? Bet ar aš esu tik savybės? Ar kas nors daugiau? Kas? Kokias vertybes laikai svarbiausiomis? Kokius pozityvius savo asmens bruožus įvardiju kaip svarbius? Kokius kitus pozityvius asmenybės bruožus tikiuosi išsiugdyti? Kodėl taip sunku suprasti, kas aš esu? Bet kodėl taip svarbu? Kaip savo unikalumą, savo savybes, savo mąstymą, kūrybiškumą galiu panaudoti rinkdamasis profesiją, ateities kelius?

31.1.2. Pažįsta savo jausmus. Neapykanta ir meilė. Naudoja įvairius refleksijos būdus kasdienėse situacijose. Priima jausmus kaip svarbią savo savarankiškos asmenybės dalį, geba juos analizuoti, suprasti, pateikti pavyzdžių iš savo patirties, moka suvaldyti stresą, nerimą, kitus destruktyvius jausmus sau labiausiai tinkančiu būdu. Ar neapykanta yra man pažįstamas jausmas? Kaip ugdyti savyje meilę sau, meilę kitiems, meilę pasauliui? Kodėl nekęsdamas – liūdžiu, o mylėdamas – patiriu džiaugsmą? Ar visada? Kas man suteikia pagalbą, jei noriu pasikalbėti apie jausmus ar jų nesuprantu? Kodėl svarbu nebijoti paprašyti pagalbos? Kaip pasikeitė požiūris į meilę šiuolaikinėje visuomenėje?

31.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Susikaupimas. Praktikuoja sveiką gyvenseną ir mitybą, diskutuoja apie jų svarbą. Skiria laiko savo emocinei sveikatai ir savijautos refleksijai, saugo savo asmenines ribas. Ar verta rūpintis savo fizine bei emocine sveikata, kodėl? Reflektuoja ištvermę kasdienėse situacijose, aptaria situacijas, kada pritrūksta ištvermės, kelia klausimus kodėl. Stoikai ragina pasirengti pačioms netikėčiausioms gyvenimo akimirkoms suteikiant „savo refleksijoms deramą tvarką”. Ar pritari stoikams? Kaip manai, ar knygų skaitymas – tai susikaupimas ir meditacija? Ar pajėgiu susikaupti?

31.1.4. Aš ir virtualumas. Kada ir kuo mokomoji interneto medžiaga yra man naudinga? Diskutuoja apie neatsakingo virtualios erdvės naudojimo pasekmes. Diskutuoja apie dirbtinio intelekto įtaką žmogui. Taiko saugaus naudojimosi virtualia erdve principus, saugo savo duomenis.

31.2. Dialoginis bendravimas.

31.2.1. Kitas kaip draugas. Tvirta draugystė. Aristotelis rašė, kad tikra draugystė yra galima tik tarp kilnių lygiaverčių sielų. Ar sutinki? Kodėl labai svarbu laikytis draugui duoto žodžio? Kodėl

sunku laikytis duoto pažado? Ką reikia daryti, kad išlaikytum duotą pažadą? Ką daryti, jei pažadėta buvo neteisingai?

31.2.2. Kitas kaip artimas. Ar galima vaikų ir tėvų draugystė? Ar seneliai gali būti vaikų draugai? Ką jūs apie tai manote? Ar lengva suprasti vyresnius už save žmones? Ar vyresni visada teisūs? Ar lengva suprasti jaunesnius? Kodėl?

31.2.3. Kitas kaip svetimas. Rūpesčio etika. Kodėl konkretūs santykiai su kitais žmonėmis formuoja asmens moralinius veiksmus? Kas yra rūpestis? Kokia yra rūpestinga kalba? Kuo ji skiriasi nuo teisingos kalbos? Rūpesčio etika –- biologinė ar moralinė kategorija?

31.2.4. Virtualus Kitas. Kaip išlaikyti tinkamą distanciją nuo Kito? Kaip plėsti akiratį, ugdyti kritinį ir kūrybinį mąstymą diskutuojant įvairiais klausimais su kitu virtualioje erdvėje?

31.3. Socialiniai santykiai.

31.3.1. Aš ir šeima. Ar žinau savo protėvių vardus? Mokosi prisiimti asmeninę ir socialinę atsakomybę padėdamas šeimos nariams. Domisi šeimos genealogija, gerbia savo protėvius ir kuria savo autentišką buvimo būdą. Reflektuoja, kokią reikšmę jo asmenybei turi jo šeima, giminė. Iš kur kilę mano protėviai? Ką jiems teko patirti ir išgyventi? Jei stokoju tikslių duomenų – gal galiu jų istorijas kurti vaizduotėje? Kodėl tai svarbu?

31.3.2. Aš ir draugai. Kaip išmokti diskusijose su bendraamžiais vertinti argumentus, o ne autoritetą? Reflektuoja empatiją, diskusiją ir argumentavimą kaip socialinės komunikacijos būdus. Geba pagrįstai argumentuoti. Atskiria sofistinį (tuščiažodį, niekuo neparemtą) išvedžiojimą nuo tikrojo įsitikinimo pagrindimo. Siekia turėti bendraminčių, draugų, priima kitų autentiškumą ir puoselėja savąjį. Geba kitiems parodyti drąsios, savarankiškos laikysenos pavyzdį. Kas yra bendraminčiai? Ar turi bendraminčių?

31.3.3. Aš ir bendruomenė. Konstruktyvios bendruomenės galios. Kaip ir kodėl bendruomenė suteikia jėgų individui? Kokias žinote bendruomenes, kurios padeda kitiems? Kokių galių asmenybei suteikia tauta? Kokius istoriškai susiklosčiusius savo tautos etninius bruožus labiausiai vertinu? Kodėl pagarba kitoms tautoms praplečia asmens galių spektrą? Filotopija – meilė vietai, kurioje gyveni (Arvydas Šliogeris). Kodėl filotopija nepaneigia buvimo Europos ir pasaulio piliečiu? Kaip išmokti pamatyti savo bendruomenę kitų pasaulio bendruomenių kontekste?

31.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Jei be saiko dauginu savo asmenukes ir dedu į internetą, ar savęs paklausiu – kodėl? Kokį mano poreikį tenkina besaikis asmeninio gyvenimo viešinimas socialiniuose tinkluose?

31.4. Santykis su pasauliu.

31.4.1. Aš ir augmenija. Savanorystė gamtosaugoje. Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę už savo aplinkos augmenijos saugą ir suvokti šios atsakomybės aspektus. Praktikuoja bei reflektuoja savanorystę gamtosaugos projektuose parkuose, miškuose. Ar žinau, kas yra sengirė? Kodėl kam nors gali būti svarbu jas išsaugoti? O man ar svarbu? Kas būtų, jei vieną dieną išnyktų visi augalai? Kiek medžių esu pasodinęs? Kiek planuoju dar pasodinti? Kaip tausoju medžius? Ką man pasakoja šimtametis ąžuolas?

31.4.2. Aš ir gyvūnija. Moralinės gyvūnų teisės. Vertina savo artumą gyvūnui. Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę už gyvūniją ir suvokti globalinius šios atsakomybės aspektus. Aktyviai savanoriauja gyvūnų globos įstaigose. Kokios teisinė gyvūnų apsaugos prevencija galioja mūsų visuomenėje? O moralinė?

31.4.3. Aš ir ekologija. Ar galima tikėtis aukštesnės ekologinės žmonijos savimonės? Reflektuoja socialinę atsakomybę už ekologinį artimiausios aplinkos būvį ir mokosi suvokti globalinius šio reiškinio aspektus. Mokosi generuoti idėjas ir plėtoti projektus ekologinėmis temomis. Taiko ekologinius principus savo namų aplinkoje bei gamtoje. Kokią aš matau žmonijos ateitį ir jos santykį su gamta?

31.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ar sutinki, kad gamtą niokojančių žmonių, kompanijų viešinimas virtualioje erdvėje yra veiksmingas? Sugeba naudotis savo amžiaus tarpsniui tinkamais multimodalaus ugdymosi metodais. Aktyviai įsitraukia į ekologinės saugos projektus virtualioje erdvėje. Kodėl vieni žmonės niokoja gamtą, o kiti stengiasi ją apsaugoti? Kaip galvoji, kas nugalės?

32. Mokymo(si) turinys. III gimnazijos klasė.

32.1. Saviugda ir savisauga.

32.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Mano unikalumas ir jo svarba asmeniniame bei socialiniame gyvenime. Ar kuriant santykius su kitais norisi, kad kiti prisitaikytų prie manęs, ar pats labiau taikaisi prie kitų? Kokia pozicija būtų teisinga? Kaip manasis Aš kinta santykiuose su kitais?

32.1.2. Pažįsta savo jausmus. Aš ir mano nuotaika (vok., – Stimmung kaip pamatinė ontologinė kategorija). Kaip mano „Aš“ ir pasaulis man atsiveria (yra duotas ar Aš duotas pasauliui) per nuotaiką (nerimą, pyktį, skausmą, laimę, džiaugsmą, laukimą, nuobodulį ir t.t.)? Kaip tada suprantu save ir pasaulį?

32.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Egoistinis šių laikų individualizmas ir „buvimas-su“ (su kitais). Stoikų filosofijos pagrindiniai akcentai (pirma rūpinuosi kitais, o tik paskui savimi) ir kaip tai dera su buvimu kartu?

32.1.4. Aš ir virtualumas. Mano unikalumas ir šiuolaikinės technologijos. Tapatybių virtualumas ir performatyvumas. Kaip technologijos (profilis socialiniame tinkle ar pan.) formuoja mano tikrąją tapatybę? Ar žiūriu kritiškai į tokias virtualias tapatybes? Ar nėra taip, kad mano tapatybė visada yra kintanti (augu, pakeičiu gyvenamą vietą, užsiimu vis kita veikla)?

32.2. Dialoginis bendravimas.

32.2.1. Kitas kaip draugas. Draugystė asmeniniame gyvenime ir jos vertinimas šiuolaikinėje kultūroje. Kuo nepotizmas (šeimos narių ir giminaičių protegavimas) bei romėniškas „klientelos“ (klientai) reiškinys skiriasi nuo draugystės? Ar tokie reiškiniai kenkia draugystės sampratai visuomenėje?

32.2.2. Kitas kaip artimas. Atsivėrimas Kitam kaip pamatinė etinė bei fenomenologinė procedūra. Kaip Kitas atsiveria man? Ar galiu jį apžiūrėti kaip daiktą? Ar dažnai Kitą paverčiame „objektu“? Ar teko pačiam pasijausti „objektu“ (pvz., sužinau, kad esu apkalbėtas už akių)?

32.2.3. Kitas kaip svetimas. Svetimas asmens ir bendruomenės gyvenime. Kada jaučiamas susvetimėjimas Kitų ir pasaulio atžvilgiu? Kaip Svetimas yra duotas mano prasmių horizonte? Kaip galima įveikti susvetimėjimo jausmą? Kada atsiranda šis jausmas? Kokiose situacijose teko susidurti su susvetimėjimo jausmu? Ar A. Kamiu romanas „Svetimas“ gali mums ką nors šiuo klausimu paaiškinti?

32.2.4. Virtualus Kitas. Virtualaus Kito ontologinis statusas. Ar jis panašus į vaiduoklį – „nei gyvas, nei miręs“? Koks mano santykis su tokiomis „Kitybėmis“? Ar dar jaučiu skirtumą tarp tikro Kito ir virtualus Kito?

32.3. Socialiniai santykiai.

32.3.1. Aš ir šeima. Meilė kaip tarpasmeninių santykių poroje pagrindas. Kaip apie meilę svarsto filosofijos klasikai bei psichoanalitikai? Kaip iš filosofinės perspektyvos nagrinėti vyro ir moters santykių problemą? Kaip meilė išaukština žmogaus orumą ir gyvenimo vertę? Kaip nagrinėjama artimo meilės samprata krikščioniškoje filosofijoje? Meilės esmė ir jos rūšys, visuotinės meilės galimybė, meilės permainingumo, netikrumo problemos?

32.3.2. Aš ir draugai. Atsakomybė kaip draugystės santykio pagrindas. Kaip draugystės ir bičiulystės vertė kito nuo antikos, Rytų iki moderniosios Vakarų filosofijos? Kokiose situacijose tarp draugų atsiranda kaltės ir atsakomybės suvokimas?

32.3.3. Aš ir bendruomenė. Kaip suderinti individo poreikius ir visuomenės gerovę? Kokios etinės dilemos kyla siekiant suderinti individo poreikius ir visuomenės gerovę? Ką antikos, Viduramžių, Naujųjų laikų ir XX a. epochos Vakarų mąstytojai svarstė žmogaus socialinės prigimties, moralinės pareigos, tolerancijos, žmogaus teisių ir teisingumo, visuomenės socialinių vaidmenų klausimais.

32.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Kaip prisistatau virtualioje erdvėje, socialiniuose tinkluose? Kas formuoja mano įvaizdį socialiniuose tinkluose? Ar atkreipiu dėmesį į detales (nuotraukas, pokalbius, pasidalinimus), kuriais irgi formuoju savo įvaizdį virtualioje erdvėje?

32.4. Santykis su pasauliu.

32.4.1. Aš ir augmenija. Koks mano santykis su augmenija? Kaip suprantu augmenijos vertę klimato kaitos kontekste, kuomet gatvių, kelių, aikščių, takelių asfaltavimas tampa siekiamybe? Kodėl žmonės piktinasi brandžių medžių beatodairišku kirtimu? O gal medžiams ne vieta mieste?

32.4.2. Aš ir gyvūnija. Koks mano požiūris į nelegalias gyvūnų veisyklas? Kas čia kaltas – pirkėjas ar pardavėjas? Ar grynaveislis šuo yra svarbesnis nei mišrūnas? Kaip spręsti minėtas problemas?

32.4.3. Aš ir ekologija. Ar suvokiu save didesniame vertingų subjektų (kitų žmonių, gyvūnų, augalų, ekosistemų) kontekste? Kaip savo kasdieniais veiksmais galiu prisidėti prie globalių ekologinių problemų sprendimo? O gal galvoji, kad negali? Kas šiuo atveju formuoja mūsų mąstymą, įsitikinimus, kad galime ar negalime daryti įtaką savo veiksmais?

32.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Kaip žmonių veikla interneto erdvėje daro įtaką gamtosaugos problemoms (nuomonės formuotojai, vartojimo skatinimas ir t. t.). Reflektuoja, ar jo asmeninė veikla interneto erdvėje yra ekologiška ar neekologiška. Ar virtualybė iš tiesų yra ekologiška?

33. Mokymo(si) turinys. IV gimnazijos klasė.

33.1. Saviugda ir savisauga.

33.1.1. Pažįsta savo unikalumą. Kokia yra mano gyvenimo prasmė? Ar susimąstau, ko verta siekti? Ką reikia daryti, kad būčiau laimingas? Ar universalūs laimės receptai tinka kiekvienam?

33.1.2. Pažįsta savo jausmus. Laimė ir kančia. Ar kančia gali turėti prasmę? Kur slypi kančios ir egzistencinio nerimo šaltinis? Kaip mes suprantame laimę ir kaip ją skirtingai interpretuoja filosofai?

33.1.3. Rūpestis dėl savęs ir kitų. Kaip susijusi asmens laisvė ir vertybės? Kodėl krizinių situacijų metu apribojama asmens laisvė? Ar tai teisinga?

33.1.4. Aš ir virtualumas. Ar esu sekamas, ką veikiu virtualybėje? Kiek ši problema aktuali globaliu mastu? Ar įmanoma asmens sekimą sumažinti?

33.2. Dialoginis bendravimas.

33.2.1. Kitas kaip draugas. Ar pamatinis Aš – Tu santykis yra tavo draugystės pagrindas? Ar draugas, kuris manimi tik naudojasi, jau ne draugas? Ar draugystę sugadina naudos siekimas?

33.2.2. Kitas kaip artimas. Kas lemia gebėjimą susikalbėti su Kitu? Ar mėginimai vienas kitam išaiškinti savo vartojamų sąvokų, nuostatų ir pan. prasmes padeda geriau suprasti vienas kitą? O gal tokiu būdu įsileidžiame į painų racionalumą ir netenkame tiesioginio santykio, kuomet „kalba širdies balsas“?

33.2.3. Kitas kaip svetimas. Kur slypi agresijos, kovos, destruktyvaus elgesio, pavydo ir neapykantos šaknys? Kur galima rasti atlaidumo, gerumo šaltinį? Kaip atkurti nutrūkusį santykį su Kitu?

33.2.4. Virtualus Kitas. Kodėl virtualybė yra palanki terpė sukčiavimui ir apgavystėms? Ar įmanoma šiuos dalykus sumažinti? Kaip tai padaryti?

33.3. Socialiniai santykiai.

33.3.1. Aš ir šeima. Kiek nedarna mano šeimoje lemia mano nuotaiką ir santykį su aplinka, pasauliu? Kaip poros ar šeimos nedarnius santykius analizuoti filosofiniu ir psichologiniu požiūriu?

33.3.2. Aš ir draugai. Kas yra draugystės pagrindas? Ar vaikystės draugai yra tikresni, nei gimnazijos ar užklasinės veiklos? Ar neturėti draugų yra blogai? Ar draugystė – besąlygiška vertybė?

33.3.3. Aš ir bendruomenė. Ar jaučiu bendruomenės įtaką kasdienybėje? Gal pastebiu bendruomeniškumo kaitą? Ar bendruomeniškumo mažėja, ar daugėja? Kas lemia tai? Ar uždara bendruomenė kliudo integruotis į globalius junginius?

33.3.4. Aš ir virtuali bendruomenė. Kaip užtikrinti žmogaus teises virtualioje erdvėje? Ar sunku atpažinti žmogaus teisių pažeidimus virtualioje erdvėje? Ar žinai, kaip tokiais atvejais elgtis (morališkai, teisiškai)?

33.4. Santykis su pasauliu.

33.4.1. Aš ir augmenija. Kaip palmių aliejaus vartojimas maisto pramonėje veikia ekosistemą? Kaip spręsti maisto trūkumo ir augmenijos įvairovės naikinimo problemą? Kokią įtaką

egzotinių vaisių (pvz., avokadų) auginimas ir vartojimas daro ekosistemai ir pačių augintojų gyvenimui? Kam šiose dilemose reikia skirti pirmenybę – žmogui ar augalui?

33.4.2. Aš ir gyvūnija. Ar zoologijos sodai yra reikalingi? Ar verta atkurti išnykusių stambių gyvūnų populiacijas?

33.4.3. Aš ir ekologija. Kokios etinės problemos kyla šildant būstus globalinės klimato kaitos sąlygomis? Ar ekonominis skurdas prisideda prie klimato šiltėjimo?

33.4.4. Ekologinių problemų raiška virtualybėje. Ar virtualios technologijos yra tvarios ekonominės sistemos dalis? Ar ekologinių problemų viešinimas virtualybėje yra veiksmingas?

VI SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

34. Dorinio ugdymo (etikos ir tikybos) dalykų mokymosi pasiekimai vertinami ir fiksuojami mokyklos nustatyta tvarka. Vertinant dorinio ugdymo mokymosi rezultatus, svarbu susitarti dėl aiškių vertinimo kriterijų, jie turi būti žinomi ir mokiniams, ir jų tėvams. Kriterijai turėtų būti vienodi vertinant abiejų dalykų – tiek etikos, tiek tikybos – mokymosi rezultatus, atitinkantys Programoje aprašytus pasiekimų lygius kiekvienam koncentrui.

35. Mokinių vertinimas turi būti suvokiamas kaip pagalba mokiniui sėkmingai mokytis, tobulėti ir bręsti. Vertinimas yra nuolatinis mokinio mokymosi patirties − pasiekimų, daromos pažangos − stebėjimo, kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas. Remiantis vertinimo rezultatais numatoma mokymosi perspektyva, individualizuojamas ugdymo procesas. Vertinama tik tai, ko mokiniai buvo mokomi. Pateikiant vertinimo informaciją akcentuojama ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė mokinys. Būtina gerbti mokinio pasaulėžiūrą, nuomonių įvairovę, tai neturi būti sudedamoji vertinimo dalis.

36. Pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: 1 – slenkstinis, 2 – patenkinamas, 3 – pagrindinis, 4 – aukštesnysis. Jie skatins mokinius siekti aukštesnių pasiekimų, padės į(si)vertinti jų mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą, ypač baigus tam tikrą etapą, pamokų ciklą ir pan. Pamokoje ar kitoje kasdienėje ugdomojoje veikloje mokinių pasiekimai vertinami stebint atliktų užduočių ar kitos ugdomosios veiklos rezultatų atitikimą nustatytiems kriterijams.

37. Aprašant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodančios skalės ir sąvokos:

37.1. savarankiškumo:

37.1.1. mokytojo padedamas atlieka užduotis, atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, kai procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

37.1.2. naudodamasis netiesiogine pagalba – atlieka užduotį vadovaudamasis specialiai parengtais modeliais, pagal pateiktą pavyzdį ir pan.;

37.1.3. konsultuodamasis – įvardija pasitaikančias kliūtis ir jas įveikia, tikslingai klausdamas ar prašydamas konkretaus patarimo;

37.1.4. savarankiškai – užduotis atlieka iki galo, susidūręs su kliūtimis, randa būdų jas įveikti;

37.2. sudėtingumo:

37.2.1. mokinys temos analizę pradeda nuo išorinių dalykų stebėjimo, konkretaus objekto, jo požymių apibrėžimo, atlieka užduotis vadovaudamasis parengtais konstruktais;

37.2.2. mokinys temos analizėje naudoja savirefleksiją ir savimonės turinį, išreiškia jį įkomponuodamas į temos kontekstą bei kasdienybės įvykius, kritiškai vertina pagal pateiktą grafinį modelį;

37.2.3. mokinys temos analizėje savirefleksiją ir jos išraišką perkelia į įvairius kontekstus, kritiškai vertina, išauga abstrakcijos lygmuo;

37.3. konteksto:

37.3.1. mokinys analizuoja pakankamai siaurą teminį kontekstą;

37.3.2. mokinys plečia kontekstą į kitas sritis, įtraukia savęs refleksiją šiame kontekste, naudoja kitas pažinimo sritis;

37.3.3. mokinys išplečia kontekstą į kitas sritis (literatūra, kinas, istorija, psichologija,

kasdienybės įvykiai ir pan.), išauga abstrakcijos lygmuo (aukštesnysis lygis).

38. Pradinio ugdymo programoje dorinio ugdymo pamokose mokinių pasiekimai aprašomi trumpais komentarais, aprašais. Pažymiai (balai) arba jų pakaitalai – ženklai, simboliai – nevartojami. Vertinimo būdai ir metodai turi atitikti vaikų raidos ypatumus, individualius intelekto, emocijų, valios, charakterio ir kt. ypatumus bei ugdymo tikslus ir mokymo(si) turinį.

39. Pagrindinio ugdymo programoje dorinio ugdymo pamokose rekomenduojama mokinių pasiekimus vertinti pasirenkamais pažangos fiksavimo būdais: pažymiais, „įskaityta“, „neįskaityta“, „padarė pažangą“, kaupiamuoju vertinimu, pažangos stebėjimo ir vertinimo aplanku ir pan. Pasiekimų lygiai siejami su mokinio pasiekimų įvertinimu pažymiais (jeigu šiuo būdu yra fiksuojama mokinio daroma pažanga): slenkstinis lygis (1) – 4, patenkinamas lygis (2) – 5–6, pagrindinis lygis (3) – 7–8, aukštesnysis lygis (4) – 9–10.

40. Vidurinio ugdymo programoje dorinio ugdymo pamokose rekomenduojama mokinių pasiekimus vertinti pasirenkamais pažangos fiksavimo būdais: pažymiais, „įskaityta“, „neįskaityta“, kaupiamuoju vertinimu, pažangos stebėjimo ir vertinimo aplanku ir pan. Pasiekimų lygiai siejami su mokinio pasiekimų įvertinimu pažymiais (jeigu šiuo būdu yra fiksuojama mokinio daroma pažanga): slenkstinis lygis (1) – 4, patenkinamas lygis (2) – 5–6, pagrindinis lygis (3) – 7–8, aukštesnysis lygis (4) – 9–10. III ar (ir) IV gimnazijos klasėse mokiniai gali pasirinkti rengti brandos darbą.

VII SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMIAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

41. Lentelėse kiekvienam klasių koncentrui pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raidės ir skaičių junginyje (pavyzdžiui, A1.3) raide žymima pasiekimų sritis (A), pirmu skaičiumi (1) nurodomas pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pasiekimų lygis.

42. Pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Atsakydamas į mokytojo keliamus klausimus pasakoja apie savo pomėgius, kodėl šie pomėgiai jam svarbūs (A1.1).	Išvardija ne tik savo pomėgius, bet ir kelia klausimus apie save, savo autentiškumą (A1.2).	Kelia klausimus apie savo pomėgių skirtingumą nuo kito pomėgių (A1.3).	Savarankiškai pasirinkdamas mokytojo pasiūlytus prisistatymo būdus, prisistato (A1.4).
Iš pateiktų pavyzdžių atrenka emocijas ir jausmus, apibūdina, kuo jie skiriasi. Kelia klausimus apie savistabą, kodėl ji svarbi (A2.1).	Pateikia teigiamų ir neigiamų emocijų ir jausmų pavyzdžių (reakcijos į situacijas), nusako, kaip kylančios emocijos ar jausmai veikia mano santykį su artimiausiais žmonėmis. Paaiškina, kodėl svarbi savistaba (A2.2).	Stebi (reflektuoja) savo emocijas ir jausmus, pastebi kylančias neigiamas emocijas, žino keletą būdų, kaip jas tinkamai (saugiai) išreikšti. Pateikia pavyzdžių, kodėl supykus svarbu nurimti ir kaip tai padaryti (A2.3).	Praktikuoja savistabą (atpažįsta, supranta kylančias emocijas) ir palygina skirtingas emocines būsenas. Supranta susitaikymo svarbą (atsiprašo, gailisi, taikosi) (A2.4).
Iš pateiktų pavyzdžių atrenka, kokiose situacijose gali kilti pavojus sveikatai. Kelia klausimus, kodėl svarbu mokėti pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“ (A3.1).	Analizuoja, kaip elgtis situacijose, kuriose gali kilti pavojus sveikatai. Atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, išvardija pavyzdžius, kada svarbu pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“ (A3.2).	Pristato 2–3 situacijas, kuriose svarbu pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“ bei gali kilti pavojus sveikatai, ir svarsto, kaip jose elgtųsi (A3.3).	Klasės draugams pristato keletą pavyzdžių, kaip elgtis situacijose, kuriose gali kilti pavojus sveikatai. Moka pasakyti „ne“, „stop“, „man nepatinka“ situacijose, kurios kelia pavojų (A3.4).
Padedamas kelia klausimus, kas yra virtuali erdvė, kokia jos svarba žmogui (A4.1).	Pateikia 1–2 naudojimosi virtualia erdve kasdienybėje pavyzdžius (A4.2).	Pateikia 2–3 pavyzdžius, kodėl svarbu planuoti laiką, praleidžiamą virtualioje erdvėje (A4.3).	Reflektuoja (atsako į refleksinius klausimus) naudojimosi virtualia erdve laiką, stebi, kiek laiko per

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			dieną praleidžia virtualioje erdvėje (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Kelia klausimus, kas yra draugystė, kodėl ji svarbi bei kaip palaikyti gerą santykį su draugu. Kelia klausimus, kaip spręsti nedideles konfliktines situacijas (B1.1).	Mokosi suprasti ir priimti kito kitoniškumą (kitokie pomėgiai, išvaizda, būdo savybės). Išvardija keletą būdų, kaip spręsti nedideles konfliktines situacijas (B1.2).	Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip palaikyti draugystės ryšį. Klasės draugams pasakoja, kodėl svarbus geras tarpusavio ryšys ir kaip spręsti tarp draugų kylančius konfliktus (B1.3).	Moka keletą konflikto sprendimo būdų, juos pritaiko kasdienėse situacijose. Puoselėja draugystės santykius kasdienybėje (su klasės draugais), reflektuoja draugystės teikiamą džiaugsmą (B1.4).
Paaiškina, kodėl svarbūs geri santykiai su šeimos nariais bei mokytojais. Kelia klausimus apie pagarbos svarbą santykiuose su šeimos nariais bei mokytojais (B2.1).	Papasakoja, kodėl vertina ir brangina santykius su šeimos nariais. Pateikia 1–2 pavyzdžius kaip palaikyti mandagų pokalbį su vyresniu šeimos nariu bei mokytoju. Paaiškina, kodėl svarbi pagarba santykiuose su šeimos nariais bei mokytojais (B2.2).	Mandagiai ir pagarbiai bendrauja su šeimos nariais bei mokytojais, diskutuoja apie tokio bendravimo svarbą (B2.3).	Reflektuoja, kodėl svarbu su šeimos nariais bei mokytojais bendrauti mandagiai ir pagarbiai. Atsakydamas į refleksinius klausimus stebi savo kasdienį bendravimą su šeimos nariais ir mokytojais (B2.4).
Kelia klausimus, kaip palaikyti trumpą pokalbį su Kitu. Padedamas svarsto, kada konfliktas gali peraugti į patyčias (B3.1).	Padedamas palaiko dialogišką santykį su Kitu, pavyzdžiui, užduoda mandagius klausimus. Savarankiškai išvardija skirtumus tarp konflikto ir patyčių (B3.2).	Savarankiškai palaiko mandagų ir pagarbų ryšį su Kitu, priimdamas Kito kitoniškumą. Svarsto būdus, kaip bendrauti, kad konfliktinės situacijos neperaugtų į patyčias (B3.3).	Reflektuoja mandagaus bendravimo svarbą su Kitu. Skiria patyčias kaip netinkamą bendravimo būdą (B3.4).
Padedamas išvardija keletą pagrindinių naudojimosi virtualia erdve taisyklių. Kelia klausimus, kodėl su draugu bendraujant virtualioje erdvėje svarbu išlikti mandagiam (B4.1).	Savarankiškai išvardija keletą pagrindinių naudojimosi virtualia erdve taisyklių. Savarankiškai svarsto kodėl svarbu išlikti mandagiam bendraujant virtualioje erdvėje (B4.2).	Bendraudamas ar mokydamasis virtualioje erdvėje taiko mandagaus bendravimo taisykles. Savarankiškai parašo mandagią žinutę (keleto sakinių) draugui virtualioje erdvėje (B4.3).	Reflektuoja mandagaus bendravimo virtualioje erdvėje svarbą, savarankiškai išvardija svarbiausias naudojimosi virtualia erdve taisykles. Savarankiškai parašo mandagią žinutę mokytojui virtualioje erdvėje (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Įvardija savo šeimos narius, kelia klausimus apie šeimų įvairovę, svarsto, ką reiškia gyventi skirtingose šeimoje (C1.1).	Pasirinkęs kūrybos priemones (piešimas, simbolių parinkimas ir pan.) analizuoja savo santykius su šeimos nariais: tėvais, broliais, seserimis, seneliais. Diskutuoja apie gyvenimo šeimoje vertę bei visų šeimų skirtingumą (savitumą) (C1.2).	Pateikia pavyzdžių, kaip palaiko savo santykius su skirtingais šeimos nariais. Analizuoja, kokie santykiai šeimoje yra vertybė (C1.3).	Reflektuoja, kad visos šeimos yra skirtingos, pateikia pavyzdžių. Apibūdina bei pristato savo šeimą ar globėjus (C1.4).
Padedamas paaiškina, kodėl svarbu turėti draugų bei puoselėti draugystės ryšį. Kelia klausimą, kodėl draugystės santykyje yra labai svarbi empatija. Svarsto, kodėl svarbu mokėti išklausyti klasės draugų nuomonę (C2.1).	Savarankiškai paaiškina draugystės ryšio reikšmę savo gyvenime. Su klasės draugais diskutuoja apie empatiją. Diskusijoje siekia (savarankiškai ar su pagalba) išklausyti savo klasės draugus (C2.2).	Pasakoja, kaip palaiko draugystės ryšius su klasės draugais. Paaiškina, kodėl klasės gyvenime svarbu užjausti Kitą ir kaip jaučiasi Kitas, kuomet yra užjaučiamas. Diskusijose siekia (savarankiškai ar su pagalba) išsakyti savo nuomonę bei išklausyti Kitą (C2.3).	Reflektuoja, kokia draugystės svarba klasės gyvenime. Empatiškai bendrauja su klasės draugais. Diskusijose ne tik išsako savo nuomonę, bet ir nepertraukdamas išklauso Kitą (C2.4).
Nusako, kas yra bendruomenė, pavyzdžiui, kas sudaro klasės bendruomenę (C3.1).	Kelia klausimus apie bendruomenės svarbą ir pateikia pavyzdžių, kada pasijuto bendruomenės nariu. Įvardija, kas sudaro mokyklos bendruomenę (C3.2).	Paaiškina, kodėl svarbu priimti kitokį Kitą ir kaip jaučiasi, kai pats yra priimamas. Padedamas domisi skirtingomis bendruomenėmis (C3.3).	Išvardija keletą skirtingų bendruomenių pavyzdžių. Reflektuoja bendruomenės svarbą savo gyvenime (C3.4).
Išvardija, ko gali pasimokyti iš animacijos. Domisi per animaciją ar kitą vaizdinę edukacinę priemonę pateikta etnologine medžiaga. Svarsto, kas yra tradicijos (C4.1).	Diskutuoja su klasės draugais apie tradicijas animacijoje ar kitoje vaizdinėje edukacinėje medžiagoje (C4.2).	Savarankiškai pateikia tradicijų pavyzdžių animacijoje ar kitoje vaizdinėje edukacinėje medžiagoje (C4.3).	Savarankiškai interpretuoja ir kūrybiškai pristato savo mėgstamiausią tradiciją panaudodamas vaizdines priemones (pavyzdžiui, fotografijas) (C4.4).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			
Kelia klausimus apie augalus, apie jų svarbą žmogui ir planetai (D1.1).	Diskutuoja apie augalijos reikšmę žmogui ir planetai (D1.2).	Pasako 2–3 argumentus, kodėl svarbu rūpintis augalais, kokią naudą tai teikia žmogui ir planetai (D1.3).	Bando augalą auginti praktiškai (D1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kelia klausimus apie naminius bei laukinius gyvūnus, apie jų svarbą žmogui ir planetai (D2.1).	Diskutuoja apie naminių bei laukinių gyvūnų reikšmę žmogui ir planetai (D2.2).	Pasako 2–3 argumentus, kodėl svarbu rūpintis naminiais ir laukiniais gyvūnais, kokią naudą tai teikia žmogui ir planetai (D2.3).	Pristato po 5 taisykles, kaip rūpintis naminiais ir laukiniais gyvūnais ir jiems nepakenkti. Svarsto, kodėl svarbu prisiimti atsakomybę už naminius gyvūnus (D2.4).
Iš pavyzdžių atrenka situacijas, kuriose žmogus tinkamai rūšiuoja šiukšles. Kelia klausimą, kas padėtų klasėje tinkamai rūšiuoti šiukšles, išvardija, kokių priemonių reikėtų norint tinkamai rūšiuoti šiukšles (D3.1).	Pateikia keletą neigiamos žmogaus įtakos gamtai pavyzdžių. Kelia klausimus apie ekologiją. Kuria priemones šiukšlių rūšiavimo projektui (D3.2).	Pasako 3–4 taisykles, kurių laikosi išmesdamas šiukšles. Laikosi rūšiavimo taisyklių klasėje (šiukšlių rūšiavimo projekte) (D3.3).	Samprotauja ir paaiškina, kodėl svarbu rūšiuoti šiukšles, kuo šis veiksmas svarbus gamtai. Įgyvendina klasės šiukšlių rūšiavimo projektą, rezultatus aptaria su klasės draugais (D3.4).
Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip ekologinės problemos pateikiamos vaizdinėse priemonėse (plakatuose, socialinėse reklamose, animacijoje) artimiausioje aplinkoje (D4.1).	Kelia klausimus, kodėl svarbu apie ekologines problemas kalbėti ir vaizdinėmis priemonėmis (plakatuose, socialinėse reklamose, animacijoje) (D4.2).	Kartu su klasės draugais svarsto idėjas, kaip galima atkreipti žmonių dėmesį į ekologines problemas per vaizdinėmis priemonėmis (D4.3).	Kartu su klasės draugais kuria vaizdines priemones, kurios atkreiptų žmonių dėmesį į ekologines problemas (D4.4).

43. Pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Iš pasiūlytų verbalinių ir neverbalinių komunikacinių priemonių pasirenka būdą prisistatyti , pateikia pavyzdžių apie savo veiklas ir pomėgius (A1.1).	Nupiešia arba nubraižo schemą arba aprašo savo savybes, charakterį, unikalius bruožus (A1.2).	Pristato savo piešinį, papasakoja apie savo unikalumą ir išklauso kitų pristatymus bei išvardija keletą panašumų į kitus ir keletą skirtumų (A1.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais reflektuoja savo savitumą (kas aš esu ir kodėl aš toks?) ir kūrybiškai (verbaliai ir neverbaliai) jį atskleidžia draugų grupei (A1.4).
Atpažįsta ir geba įvardinti pagrindines teigiamas ir neigimas emocijas ir jausmus. Padedamas analizuoja, kas lemia jų atsiradimą.	Analizuoja įvairias mokytojo pateikiamas simuliacines situacijas ir pateikia ne mažiau negu du pavyzdžių, kaip galima tinkamai	Mokytojo padedama apibūdina gyvenimo džiaugsmo sąvoką ir savarankiškai pateikia konkrečių pavyzdžių, kas jam kelia gyvenimo	Pateikia pavyzdžių, kur galima kreiptis pagalbos, jei nesupranti savo jausmų ar nežinai, kaip

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kelia klausimus apie tai, kas yra savistaba (A2.1).	išreikšti teigiamas ir neigiamas emocijas. Iš duotų pavyzdžių pasirenka sau tinkamą savistabos būdą (A2.2).	džiaugsmą. Taiko savistabos įgūdį (A2.3).	tinkamai juos išreikšti. Moka taikyti keletą savistabos būdų (A2.4).
Remdamasis savo kasdiene patirtimi, įgytomis žiniomis, atpažįsta sudėtingas situacijas, kuriose reikia saugotis, žino, kas yra valia, ir supranta valios svarbą veikloje ir mąstyme (A3.1).	Analizuoja ir savais žodžiais apibūdina valią (ką reiškia „aš galiu?“, „aš noriu“ ir pan.), pateikia pavyzdžių, kada kantrybė ir ištvermė yra labai reikalingos, supranta asmenines ribas (A3.2).	Išvardija 2–3 taisykles, kurios padėtų palaikyti emocinę pusiausvyrą (nepasiduoti impulsyviai reakcijai ir elgsenai) bei 5 taisykles, kurios padėtų palaikyti fizinį aktyvumą. Išsako 2–3 argumentus, kodėl žalingi įpročiai yra kenksmingi, ir pataria, kaip jų vengti (pvz., saldumynų ir gazuotų gėrimų) (A3.3).	Kontroliuoja savo emocijas ir neperkelia jų kitiems („jei pykstu – nešaukiu ant kito“ ir pan.), parodo savo nepritarimą žodiniam ir fiziniam smurtui; atlikdamas įvairias užduotis rodo valią ir ištvermingumą (užbaigia darbą iki galo) (A3.4).
Kelia klausimus, kas yra virtuali erdvė, kokios jos galimybės, kaip planuoti naudojimosi kompiuteriu laiką (A4.1).	Elementarius virtualios erdvės veikimo principus suvokia pats, o sudėtingesnius su mokytojo pagalba, žino bei orientuojasi virtualioje erdvėje (kur yra saugu man, kur yra reikalinga medžiaga mokymuisi) (A4.2).	Mokydamasis saugiai naudojasi virtualios erdvės galimybėmis (suranda reikiamą vaizdą, mokomąjį tekstą), savarankiškai suplanuoja užduočių atlikimo laiką virtualioje erdvėje (A4.3).	Mokytojo padedamas įvertina savo santykį su virtualia erdve: ar ji skatina užmiršti laiko pojūtį? Ar kenkia mano buvimui ir santykiams su šeima, draugais tikrovėje? Neatskleidžia asmeninės informacijos apie save, šeimą ir draugus internete (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Kelia klausimą, ką reiškia būti empatišku, kodėl tai svarbu. Svarsto, kada santykis tarp draugų gali peraugti į manipuliacijas, domisi tokio santykio žala (B1.1).	Paaiškina, kodėl svarbu Kitą atjausti, supranta empatijos, atjautos reikšmę santykiuose. Padedamas pateikia keletą manipuliacijų (draugystės santykyje) pavyzdžių (B1.2).	Savarankiškai pateikia empatijos kasdienybėje pavyzdžių, papasakoja, kokia empatijos reikšmė žmogui. Savarankiškai apibūdina manipuliacijų atvejus (draugystės santykiuose), svarsto, kokia tokio santykio žala (B1.3).	Reflektuoja empatijos reikšmę savo gyvenime, pasakoja klasės draugams, kodėl svarbu būti empatiškam. Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip pasipriešinti manipuliacijoms (draugystės santykiuose) (B1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Paaiškina, kodėl svarbu vertinti meilės ryšį tarp artimųjų. Kelia klausimus apie tarpusavio pagalbą šeimose. Svarsto, kokios problemos (konfliktinės situacijos) gali kilti santykiuose su suaugusiais šeimos nariais, taip pat su mokytojais (B2.1).	Pateikia meilės išraiškos pavyzdžių šeimos santykiuose (pagalba, išklausymas, rūpestis ir pan.). Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip žmonės padeda vieni kitiems šeimose ir kodėl tai yra svarbu. Pasako 2–3 pavyzdžius, kaip spręsti konfliktus su suaugusiais šeimos nariais bei mokytojais (B2.2).	Pateikia 3–4 pavyzdžius iš savo kasdienybės, kada šeimos nariai padeda vieni kitiems. Pateikia pavyzdžių, kaip išspręsti nedidelę konfliktinę situaciją su suaugusiu šeimos nariu, taip pat su mokytoju (B2.3).	Reflektuoja meilės ryšio, tarpusavio pagalbos šeimoje svarbą. Padedamas reflektuoja gerų santykių šeimoje svarbą, domisi, kaip išvengti nedidelių konfliktinių situacijų su suaugusiais šeimos nariais, taip pat su mokytojais (B2.4).
Užduoda mandagų klausimą Kitam (kaimynui, kitos klasės mokiniui, kitos klasės mokytojui ir pan.). Kelia klausimus apie žmonių kitoniškumą, savitumą, svarsto, kodėl svarbu juos priimti tokius, kokie jie yra. Svarsto, kodėl kartais dėl to kyla konfliktai (B3.1).	Palaiko mandagų pokalbį su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Paaiškina, kodėl svarbu priimti Kito kitoniškumą. Svarsto, kada konfliktas perauga į patyčias (B3.2).	Savarankiškai palaiko mandagų pokalbį su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Su klasės draugais diskutuoja apie visų žmonių savitumą (kitoniškumą). Kelia klausimus apie patyčias, svarsto jų žalą žmogui (B3.3).	Mandagiai diskutuoja su Kitu (kaimynu, kitos klasės mokiniu, kitos klasės mokytoju ir pan.). Reflektuoja žmonių savitumo (kitoniškumo) svarbą. Siūlo būdų, kaip būtų galima išvengti patyčių konkrečioje situacijoje (B3.4).
Išvardija bendravimo virtualioje erdvėje taisykles, jas užrašo (taisyklių rinkinys). Kelia klausimą, kodėl svarbi pagarba Kitam virtualioje erdvėje (B4.1).	Pateikia keletą nemandagaus elgesio pavyzdžių, su kuriais susidūrė virtualioje erdvėje (mokymosi ar laisvalaikio metu) , pateikia siūlymų, kaip būtų galima to išvengti. Su klasės draugais diskutuoja, kokia pagarbos virtualioje erdvėje reikšmė (B4.2).	Parašo mandagų laišką mokytojui virtualioje erdvėje (pavyzdžiui, atsiųsdamas atliktą užduotį). Pateikia pagarbaus elgesio virtualioje erdvėje pavyzdžių, jais remdamasis savarankiškai ar padedamas suformuluoja pagarbaus elgesio apibrėžimą (B4.3).	Reflektuoja mandagaus bendravimo (žodžiu ar raštu) virtualioje erdvėje svarbą. Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip jis (ji) gerbia Kitus virtualios erdvės dalyvius (pavyzdžiui, nuotolinės pamokos metu) (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			
Nusako savo santykį su skirtingais šeimos nariais, kelia klausimą, kas padeda palaikyti gerus santykius su šeimos nariais (C1.1).	Kūrybiškai pristato savo šeimos unikalumą (savitumą). Pateikia 2–3 pavyzdžius, kas padeda palaikyti gerus santykius su šeimos nariais (C1.2).	Įvardija 3–4 pavyzdžius, kodėl svarbu puoselėti santykius šeimoje ir juos nuolat plėtoti, palaikyti (C1.3).	Pateikia 2–3 pavyzdžius, kas kuria teigiamą atmosferą namuose ir kada žmogus savo šeimoje jaučiasi saugus (C1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Pateikia 2–3 pavyzdžius, kokios problemos kyla bendraamžiams, svarsto, kodėl svarbu empatiškai suprasti savo klasės draugą (C2.1).	Žino bendraamžių problemas,, pateikia 2–3 pasiūlymus, kaip būtų galima jas spręsti (C2.2).	Argumentuoja, kodėl svarbu išklausyti Kitą, paaiškina, kaip jaučiasi, kai yra išklausomas arba neišklausomas kitų (C2.3).	Pateikia pavyzdį, kada jis (ji) išklausė klasės draugų nuomones ir į jas empatiškai sureagavo (C2.4).
Kelia klausimus, kodėl žmogui svarbu būti bendruomenės dalimi. Domisi kitomis bendruomenėmis (C3.1).	Pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip kurti pozityvų santykį bendruomenėje, pavyzdžiui, klasėje, mokykloje. Kelia klausimus apie kitas bendruomenes (C3.2).	Analizuoja savo bendruomenės, pavyzdžiui, mokyklos, istoriją, pateikia jam įsiminusių pavyzdžių, kada jautėsi bendruomenės dalimi. Su klasės draugais diskutuoja, ką norėtų sužinoti apie kitas bendruomenes (C3.3).	Paaiškina, kodėl svarbu gerbti tiek savo, tiek kitų bendruomenių narius ir palaikyti pozityvų santykį su jais (C3.4).
Kelia klausimą, kas yra empatija. Pateikia 2–3 empatijos pavyzdžius iš animacijos (C4.1).	Kelia klausimą, kas yra empatija. Pateikia 2–3 empatijos pavyzdžius iš pasakų (C4.2).	Kelia klausimus, kodėl kuriami filmai, animacija apie atjautą Kitam, argumentuoja, kodėl tai svarbu (C4.3).	Savais žodžiais papasakoja, kodėl svarbu atjausti Kitą ir kokiais pavyzdžiais filmuose tai yra perteikiama (C4.4).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			
Kelia klausimus, kaip žmogus gali padėti augalams, kodėl svarbu prisiimti atsakomybę už augaliją, pavyzdžiui, miškus. Kelia klausimus apie artimiausioje aplinkoje (klasėje, mokyklos kieme, namuose) esančius augalus, kokia jų reikšmė žmogui (D1.1).	Analizuoja, kokios problemos kyla, kai nesirūpinama augalija ar net jai kenkiama (D1.2).	Tyrinėja ir diskutuoja, kada augalas gali padėti, kada pakenkti žmogui. Išsako savo nuomonę, ar už visus augalus žmogus turi prisiimti atsakomybę (D1.3).	Papasakoja apie savo auginamus augalus, pateikia 2–3 pavyzdžius, kaip prižiūrėti, rūpintis augalais. Savo pavyzdžius pristato klasės bendruomenėje (D1.4).
Papasakoja, už kokį naminį gyvūną teko prisiimti atsakomybę, kaip juo rūpinasi. Jei naminio gyvūno neturi, už kokį gyvūną norėtų prisiimti atsakomybę ir kaip reikėtų juo pasirūpinti (D2.1).	Analizuoja, kuo žmogus yra panašus į gyvūną ir kuo skiriasi. Tyrinėja, kodėl kartais žmonės bijo gyvūnų ir kaip galima šios baimės išvengti. Kelia klausimus, ar visada gyvūnams reikalinga žmogaus pagalba (D2.2).	Išvardija žmogaus ir gyvūno panašumus bei skirtumus. Pateikia 2–3 pavyzdžius, kada gyvūnams reikalinga žmogaus pagalba. Pasiūlo 2–3 būdus, kurie padėtų atsikratyti gyvūnų baimės (D2.3).	Pateikia atsakingo elgesio su naminiais gyvūnais 2–3 pavyzdžius. Su klasės draugais diskutuoja apie būdus, kaip atsikratyti gyvūnų baimės (D2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kelia klausimą, kuo galėtų prisidėti prie gamtos švarinimo, pateikia vieną konkretų pavyzdį (D3.1).	Savarankiškai tyrinėja, kodėl svarbu kiekvienam žmogui prisidėti prie gamtos švarinimo, pateikia 1–2 pavyzdžius, kas nutinka, dėl šiukšlinimo miškuose, upėse, jūrose (D3.2).	Pristato keletą įpročių, kurių svarbu laikytis kasdien, kad nekenktume gamtai, aplinkai (D3.3).	Kasdieniais įpročiais padeda palaikyti švarą gamtoje, aplinkoje ir pateikia konkrečių pavyzdžių iš savo kasdienybės. Pasiūlo, kokių pastovių įpročių reikia laikytis klasėje, mokykloje (D3.4).
Pateikia 1–2 pavyzdžius iš filmų ar animacijos, kuriuose siekiama atkreipti dėmesį į gamtos problemas (D4.1).	Kelia klausimus ir diskutuoja, kodėl filmų kūrėjai kuria filmus apie gamtą, pateikia 1–2 pavyzdžius, kuo šie filmai yra naudingi (D4.2).	Aprašo ar nupiešia, kokį pats kurtų filmą apie gamtą, į kokią gamtos problemą norėtų atkreipti žmonių dėmesį (D4.3).	Pristato klasės draugams savo idėjas apie filmą, kuris nagrinėtų gamtos klausimus (D4.4).

44. Pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Kelia klausimus apie savo bei kitų žmonių savitumą. Svarsto saviraiškos galimybes ir ribas. Kelia tikslus ugdyti kritinį bei kūrybinį mąstymą (A1.1).	Pateikia savo asmenybės stipriąsias puses. Diskutuoja apie žmogaus savitumo reikšmę bei tai, kas sieja visus žmones. Pateikia 1–2 pavyzdžius, kaip galima ugdyti kritinį bei kūrybinį mąstymą (A1.2).	Apibrėžia savitumo (unikalumo) sąvoką bei savais žodžiais nusako jo reikšmę žmogui. Analizuoja kūrybiškumo sąvoką, diskutuoja apie kūrybiškumo svarbą, pateikia pavyzdžių, kur reikalingas kūrybiškas mąstymas (A1.3).	Reflektuoja savo asmenybės savitumo galimybes bei ribas. Analizuoja kritinio mąstymo sąvoką, diskutuoja apie kritinio mąstymo svarbą, pateikia 2–3 pavyzdžius, kur reikalingas kritinis mąstymas (A1.4).
Tyrinėja savistabos įgūdžio svarbą. Analizuoja ir paaiškina vidinio konflikto sąvoką, padedamas tyrinėja vidinio konflikto priežastis (A2.1).	Taiko savistabos įgūdį savo kasdienybėje, gali pateikti pavyzdžių. Padedamas tyrinėja paauglystės kaip pereinamojo laikotarpio iššūkius bei jų sprendimo būdus (A2.2).	Ne tik taiko savistabos įgūdį, bet ir diskutuoja su klasės draugais apie jo svarbą. Savarankiškai pateikia situacijų pavyzdžių, kuriose jautė diskomfortą, vidinius ar išorinius konfliktus. Padedamas analizuoja, kaip neigiamas emocijas, situacijas lengviau išgyventi ar pakeisti jas pozityviomis (A2.3).	Papasakoja apie labiausiai tinkamus savistabos būdus. Pristato būdus, kaip padėti sau vidinio konflikto atveju, kur kreiptis pagalbos, jei situacija neišsprendžiama savarankiškai (A2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Analizuoja emocinės ir fizinės sveikatos sąvokas ir jų prasmę žmogaus gyvenime. Kelia klausimus apie žalingų įpročių žalą (A3.1).	Pateikia pavyzdžių, kaip kasdieniais veiksmais bei įpročiais palaikyti emocinę bei fizinę sveikatą. Diskutuoja apie žalingų įpročių žalą (A3.2).	Diskutuoja apie geros emocinės bei fizinės sveikatos palaikymo svarbą. Pristato žalingų įpročių padarinius žmogaus gyvenime (A3.3).	Pristato 1–-2 pavyzdžius, kaip ugdytis sveiko gyvenimo būdo įpročius, kartu su klasės draugais parengia patarimus, kaip pasakyti „ne“ žalingiems įpročiams (A3.4).
Kelia klausimus apie išmaniųjų technologijų svarbą žmogaus gyvenime. Diskutuoja, kodėl virtualioje erdvėje svarbu laikytis asmens duomenų apsaugos reikalavimų (A4.1).	Paaiškina, kokių taisyklių būtina laikytis norint saugiai ir mandagiai bendrauti, mokytis virtualioje erdvėje. Pateikia pavyzdžių, kodėl svarbu laikytis duomenų apsaugos reikalavimų (A4.2).	Pateikia mokymosi virtualioje erdvėje pavyzdžių, geba rasti ir naudotis skirtingus mokymosi šaltinius virtualioje erdvėje. Pristato pagrindines taisykles, kurios padės laikytis duomenų apsaugos reikalavimų virtualioje erdvėje (A4.3).	Virtualioje erdvėje esančiais šaltiniais naudojasi etiškai, moka tinkamai cituoti, įvardiją šaltinį, kuriuo naudojosi. Reflektuoja virtualios erdvės reikšmę savo gyvenime, jos atveriamas galimybes bei kaip saugiai jomis naudotis (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Kelia klausimus apie draugystės santykius bei analizuoja kartais kylančių konfliktų bei manipuliacijų priežastis, ieško skirtingų konfliktų sprendimo būdų (B1.1).	Paaiškina išdavystės sąvoką, įvardija kokios emocijos kyla patyrus išdavystę. Diskutuoja, kaip draugaujant išvengti konfliktų arba jiems įvykus, kaip išspręsti. Svarsto, kaip atpažinti manipuliacijas (B1.2).	Paaiškina empatijos sąvoką ir jos svarbą žmogaus gyvenime. Pateikia pavyzdžių, kuomet įsijautimas į Kito situaciją buvo svarbus ir prasmingas. Pateikia manipuliacijų pavyzdžių (B1.3).	Reflektuoja empatijos svarbą savo draugystės santykiuose, pateikia pavyzdžių, kai pavyko išspręsti konfliktą ar atpažinti manipuliaciją ir jai pasipriešinti (B1.4).
Išvardija keletą situacijų, kada gali kilti konfliktas tarp vaikų ir tėvų arba tarp mokinių ir mokytojų (B2.1).	Diskutuoja, kas yra konfliktas, kokios jo priežastys, kada jis kyla tarp vaikų ir kitų šeimos narių ar tarp mokinių ir mokytojų (B2.2).	Pateikia pasiūlymų, kaip spręsti konfliktinę situaciją tarp vaikų ir kitų šeimos narių ar tarp mokinių ir mokytojų (B2.3).	Apmąsto autoriteto sąvoką, diskutuoja, kodėl kartais norisi prieštarauti šeimos nariams, pateikia pavyzdį, kokį konflikto sprendimo būdą pritaikytų konfliktinėje situacijoje tarp vaikų ir kitų šeimos narių ar tarp mokinių ir mokytojų (B2.4).
Kelia klausimus, kokie iššūkiai kyla bendraujant su nepažįstamu	Tyrinėja agresijos sąvoką, svarsto, kokios jos atsiradimo priežastys (B3.2).	Reflektuoja patyčių klausimą, svarsto situacijas, kai susidūrė su	Diskutuodami grupėse sukuria dialogiško bendravimo taisykles, kuriomis vadovaujanti pašnekovas

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
žmogumi, kodėl kartais sunku palaikyti dialogišką pokalbį (B3.1).		patyčiomis, ieško sprendimų, kaip tokių situacijų išvengti.(B3.3).	yra išklausomas ir gerbiamas. Reflektuoja dialogiško bendravimo svarbą (B3.4).
Kelia klausimą, kodėl svarbus mandagus bendravimas virtualioje erdvėje. Paaiškina patyčių virtualioje erdvėje žalą. Kelia klausimus, kaip parašyti mandagią žinutę, kaip „slengą“ pakeisti bendrinės lietuvių kalbos žodžiais (B4.1).	Stebi ir tiria bendravimą virtualioje erdvėje (mokymosi platformose, socialiniuose tinkluose) bei pristato, kokių taisyklių reikia laikytis bendraujant virtualioje erdvėje (B4.2).	Savarankiškai parašo mandagų laišką draugui virtualioje erdvėje, laikosi mandagaus bendravimo virtualioje erdvėje taisyklių mokymosi platformose, socialiniuose tinkluose (B4.3).	Savarankiškai parašo mandagų laišką mokytojui virtualioje erdvėje. Reflektuoja mandagaus bendravimo virtualioje erdvėje svarbą savo gyvenime (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			
Kelia klausimus apie šeimos institucijos svarbą, prasmę. Kelia klausimus, kodėl man svarbu gyventi šeimoje (C1.1).	Dirbdami grupėse diskutuoja apie gyvenimo šeimoje stiprybes, pateikia pavyzdžių, kada šeimos nariai padeda vieni kitiems (C1.2).	Kartu su mokytoju(-a) diskutuoja apie šeimose kylančias problemas, tyrinėja ir išvardija keletą būdų, kurie padėtų išvengti tarp šeimos narių kylančių konfliktų(C1.3).	Reflektuoja dialoginio kalbėjimosi, išklausymo, atjautos svarbą šeimos narių santykiuose, pateikia pavyzdžių (C1.4).
Išvardija diskusijos privalumus, pagrindines diskusijos taisykles. Kelia klausimus, dėl ko klasėje kyla diskusijos, kokia diskusijų reikšmė (C2.1).	Dalyvaudamas diskusijoje savo teiginius argumentuoja. Vienam teiginiui pateikia keletą argumentų (C2.2).	Diskutuoja ir svarsto apie klasėje kylančias konfliktines situacijas, pasako būdų kaip dialogiškai kalbėtis, susitarti, ieškoti kompromiso (C2.3).	Pateikia kontrargumentų, jei su teiginiu nesutinka, pagrindžia kodėl. Reflektuoja diskusijos naudą klasės gyvenime (C2.4).
Pateikia įvairių bendruomenių pavyzdžių, išvardija tarp jų esančius skirtumus ir panašumus (C3.1).	Analizuoja tolerancijos sąvoką. Svarsto, argumentuoja už atvirumą ir tolerantišką požiūrį į įvairias socialines ar religines bendruomenes (C3.2).	Išvardija keletą problemų, įtampų, kurios kyla tarp skirtingų bendruomenių, siūlo būdų kaip būtų galima jų išvengti (C3.3).	Argumentuoja, diskutuoja apie atviros, tolerantiškos visuomenės siekį ir prasmę (C3.4).
Paaiškina, kodėl dalis virtualioje erdvėje esančios medžiagos gali būti žalinga, destruktyvi, pateikia	Atsirenka jo amžiaus tarpsniui tinkamus (1–-2) informacijos šaltinius. Kritiškai vertina įvairius šaltinius, pasirinkimą argumentuoja.	Diskutuoja apie informacijos šaltinių atsirinkimo svarbą. Analizuoja ir pateikia pavyzdžių,	Reflektuoja informacijos šaltinių atsirinkimo svarbą savo gyvenime. Pateikia nacionalinio kino

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pavyzdžių. Svarsto, kaip kine galima perteikti empatijos sąvoką (C4.1).	Diskutuoja apie empatijos sąvokos perteikimą kine (C4.2).	kaip kine atskleidžiama empatija Kitam. (C4.3).	pavyzdžių, kuriuose analizuojamas empatijos klausimas (C4.4).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			
Kelia klausimus apie žmogaus santykį su augalija, svarsto, kodėl svarbu rūpintis augalais. Domisi aplinkos taršos, klimato kaitos poveikiu augalijai (D1.1).	Paaiškina, kodėl svarbus žmogaus ir augalo santykis (rūpinimasis), kuria strategijas, padedančias saugoti augaliją (savo aplinkoje, šalyje, pasaulyje). Kelia klausimus, kaip mažinti aplinkos taršą ir neigiamą klimato kaitos poveikį augmenijai (D1.2).	Pristato strategijas, padedančias saugoti augaliją (savo aplinkoje, šalyje, pasaulyje). Diskutuoja, argumentuoja, kodėl verta saugoti gamtą, rūpintis augalais, paaiškina, kokia augalų reikšmė žmogui. Diskutuoja grupėje, kaip mažinti aplinkos taršą ir neigiamą klimato kaitos poveikį augmenijai (D1.3).	Reflektuoja augalijos svarbą savo aplinkoje, svarsto, kokią įtaką augalai daro žmogui. Pateikia veiksmingų būdų pasiūlymų, kaip mažinti aplinkos taršą ir neigiamą klimato kaitos poveikį augmenijai (D1.4).
Tyrinėja žmogaus ir gyvūno tarpusavio ryšius, skirtumus ir panašumus. Rūpindamasis gyvūnais kelia klausimus apie žmogaus atsakomybę prieš gyvūnus, taip pat ar reikia rūpintis laukiniais gyvūnais, paukščiais (D2.1).	Diskutuoja apie žmogaus ir gyvūno tarpusavio ryšį, skirtumus ir panašumus. Kuria strategijas, padedančias saugoti naminius bei laukinius gyvūnus, jas pristato (D2.2).	Argumentuoja, kodėl verta saugoti gyvūnus, jais rūpintis. Nurodo, kada žmogus turi prisiimti atsakomybę už gyvūnus bei kokie bus padariniai, jei žmogus atsakomybės neprisiims (D2.3).	Paaiškina, kada ir už kokius gyvūnus (naminius ir laukinius) žmogus gali prisiimti atsakomybę, pateikia pavyzdžių. Reflektuoja savo atsakomybės už gyvūnus asmeninę patirtį (D2.4).
Padedamas tyrinėja žmogaus atsakomybės už gamtą klausimą, išvardija keletą pavyzdžių (D3.1).	Pateikia 1–-2 pavyzdžius iš savo kasdienybės, kaip konkrečiai rūpinasi gamta (D3.2).	Diskutuoja, argumentuoja, kokie yra pagrindiniai ekologijos principai kasdieniniame gyvenime, juos pristato (D3.3).	Kuria strategijas, kaip atrodys gamta jei ja rūpinsimės ir jei nesirūpinsime, išvardija pagrindinius skirtumus, pateikia rekomendacijas (D3.4).
Tyrinėja gamtos fotografijas, svarsto, kokias ekologijos problemas gali padėti atskleisti fotografija (D4.1).	Kuria projektą, kuriuo, pasinaudodamas fotografija, norėtų atkreipti dėmesį į žmogaus ir gamtos santykius (D4.2).	Įgyvendina fotografijos projektą, fotografuoja gamtą, analizuoja ekologijos problemas (D4.3).	Reflektuoja, įgyvendintą fotoprojektą, apmąsto, kokias ekologines problemas pavyko užfiksuoti (D4.4).

45. Pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Kelia klausimus apie savo asmenybės išskirtinumą (unikalumą) ir panašumą į kitus. Pateikia pavyzdį apie asmens unikalumo svarbą, gali pateikti bent vieną pavyzdį iš literatūros ar kino (A1.1).	Analizuoja savo unikalumą, sugeba prisistatyti pasakodamas arba kitomis priemonėmis (fotonuotraukomis, vaizdo siužetais, autoportretu). Kelia žmogaus veiklos prasmės ir savęs ieškojimo problemas (A1.2).	Ne tik supranta asmens unikalumo idėjos esmę, bet ir geba pateikti 1–2 pavyzdžius apie asmens unikalumą iš kasdieninio gyvenimo, TV dokumentikos, literatūros, kino filmų ir kitų artefaktų. Kelia objektyvaus savęs vertinimo problemą. Ieško prasmingos saviraiškos formų (A1.3).	Kelia probleminius klausimus apie asmens unikalumą. Samprotauja ir diskutuoja veiklos (kūrybos) prasmės ir objektyvaus vertinimo klausimais. Suvokia asmens unikalumui kylančias grėsmes. Sugeba originaliai, objektyviai, kūrybiškai pristatyti savo asmenį bent keletu būdų (autoportretu, autobiografija, vaizdo siužetu, drama, pantomima ir kt.) (A1.4).
Kelia klausimus (refleksinius) apie savo vidinį pasaulį, su suaugusių pagalba supranta savo emocijas ir jausmus, supranta vienišumo ir pykčio (agresyvumo) problemą, geba apibūdinti savo būseną ir žino, iš ko gali sulaukti pagalbos (jei reikalinga) (A2.1).	Supranta emocijų ir jausmų pažinimo svarbą, apibūdina, kaip jaučiasi vienišas arba pykčio apimtas žmogus. Domisi, supranta, aptaria vienišumo ir agresijos priežastis, geba pateikti tinkamą pavyzdį iš patirties, literatūros arba kino (A2.2).	Supranta ir gali draugams paaiškinti emocijų ir jausmų pažinimo svarbą. Geba suvaldyti, įvardinti pagrindines emocijas bei jausmus, pasidalina asmenine patirtimi ir pateikia pavyzdžių iš kitų žmonių patirties, literatūros, kino filmų (A2.3).	Kelia probleminius klausimus apie proto ir jausmų santykį. Taiko savistabą: atpažįsta, analizuoja, supranta savo emocijas ir jausmus, juos suvaldo ir įvardina. Kūrybiškai ir kritiškai reflektuoja saikingos jausmų raiškos ugdymo problemas (A2.4).
Pastebi, supranta liūdesio ir nepakankamo savęs vertinimo grėsmes asmens fizinei ir psichologinei sveikatai. Mokytojui ir tėvams padedant, ieško būdų mąstyti pozityviai ir apsisaugoti nuo šių grėsmių (A3.1).	Suvokia pozityvaus mąstymo apie gyvenimą ir savo charakterio stiprinimo svarbą. Geba ne tik įvardinti fizinei bei psichologinei sveikatai kylančias grėsmes, bet ir pateikti tinkamą pavyzdį iš patirties, literatūros, kino (A3.2).	Geba tinkamai argumentuoti diskutuodamas saugojimosi nuo liūdesio, nevilties, žalingų priklausomybių tema. Suvokia pozityvaus mąstymo, vertingų tikslų išsikėlimo svarbą. Domisi, kaip stiprinti savo valią ir kūną. Atranda, kad protas gali suvaldyti emocijas ir jausmus. Savo požiūrį pagrindžia	Savarankiškai, kūrybingai, įvairias būdais išreiškia nuostatas saugoti ir stiprinti savo kūną ir dvasią. Atsakingai svarsto sveikatos saugojimo, gyvybės ir mirties santykio problemas, jaučiasi atsakingi ne tik už savo, bet ir kitų asmenų sveikatą bei gyvybę (A3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (A3.3).	
Tyrinėja virtualios erdvės ir technologijų teikiamą naudą ir keliamas grėsmes. Žino svarbiausias saugaus darbo virtualioje erdvėje taisykles (pirmiausia, kaip saugoti savo asmens duomenis) (A4.1).	Supranta virtualios erdvės keliamas grėsmes ir išvardija keletą būdų, kaip nuo jų apsisaugoti. Diskutuoja apie virtualios erdvės galimybes ir pavojus. Savo požiūrį pagrindžia faktais iš savo (arba kitų žmonių) patirties (A4.2).	Savarankiškai arba padedamas labiau patyrusių asmenų gilinasi į saugaus darbo virtualioje aplinkoje problemas. Kelia ir svarsto kompiuterinių žaidimų etikos problemas. Domisi dirbtinio intelekto taikymo galimybėmis. Apibūdina savo nuostatas virtualios erdvės atžvilgiu, jas pagrindžia pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (A4.3).	Virtualią erdvę kūrybingai ir saugiai naudoja ugdymosi procesui pagilinti ir praplėsti. Geba atsakingai saugoti save ir kitus nuo destruktyvaus kompiuterinių žaidimų poveikio. Virtualiosios erdvės galimybes ir IT panaudoja išradingai saviraiškai, prasmingai komunikacijai, meninei veiklai, mokymuisi ir saviugdai (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Kelia klausimus apie draugystės vertę bei kaip galėtų geriau pažinti savo draugus. Apibūdina savo geriausią draugą (B1.1).	Apibūdina savo draugystę, iškelia ir nagrinėja draugavimo etines problemas. Pateikia 1–2 pavyzdžius apie draugystę iš patirties, literatūros arba kino (B1.2).	Diskutuoja su draugais, analizuoja ir interpretuoja moralinius draugystės aspektus. Pagrindžia savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (B1.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, apibūdina draugystę kaip autentišką ryšį su kitu žmogumi. Kelia probleminius klausimus apie draugystę ir meilę (B1.4).
Kelia klausimą apie jautrumo artimam žmogui svarbą. Mokosi užjausti ir empatiškai reaguoti (B2.1).	Analizuoja svarbiausius artimo žmogaus poreikius. Apibūdina atjautos artimajam svarbą ir reikšmę. Pateikia empatiškų poelgių pavyzdžių iš patirties, literatūros arba kino (B2.2).	Išklauso artimo žmogaus. Mokosi geriau suprasti savo tėvus (globėjus) ir kitus artimus šeimos narius. Pasidalina patirtimi, kaip pavyko įsijausti į jų padėtį, atjausti, išspręsti konfliktus. Analizuoja atjautos artimajam svarbą ir reikšmę. Pagrindžia savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (B2.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, pabrėžia atjautos ir empatijos svarbą, kelia klausimus apie artimųjų jausmus ir stengiasi jiems padėti. Kūrybiškai interpretuoja gebėjimą empatiškai jausti, dalinasi savo patirtimi ir įžvalgomis su draugais. Kelia klausimus apie atjautą ir artimo meilę, gali pateikti daug pavyzdžių

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			iš patirties, literatūros, kino ir kitų artefaktų (B2.4).
Kelia klausimus apie pagarbaus ir mandagaus bendravimo su svetimu žmogumi principus. Mokytojo padedamas kelia klausimus apie santykio su svetimu problemas (B3.1).	Analizuoja galimo abejingumo arba priešiškumo kitam kaip svetimam kilmės šaltinius. Pateikia pavyzdį iš patirties, literatūros arba kino (B3.2).	Kelia klausimus apie santykį su pažįstamu (artimu) ir su svetimu žmogumi. Analizuoja nejautrumo, priešiškumo ar net žiaurumo kitam svetimam priežastis. Pagrindžia savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino (B3.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, reflektuoja geranorišką santykio su svetimu žmogumi nuostatą. Kritiškai ir kūrybiškai reflektuoja galimo priešiškumo svetimam fenomeną. Pasiūlo keletą originalių būdų, kaip spręsti priešiškumo nepažįstamiems žmonėms problemą (B3.4).
Kelia klausimus apie tinkamo (mandagaus) komunikavimo virtualioje erdvėje taisykles (B4.1).	Kelia klausimus apie saugaus, tinkamo bendravimo virtualioje erdvėje ribas. Pasako tinkamo ir netinkamo bendravimo virtualioje erdvėje taisykles. Pateikia pavyzdžių iš patirties (B4.2).	Analizuoja virtualaus Kito ne tik tekstą, bet ir kontekstą (jei tai dirbtinis intelektas – siekia suprasti jo paskirtį ir parametrus). Diskutuoja apie bendravimo su virtualiu Kitu etines normas. Pateikia įvairių pavyzdžių iš patirties, literatūros, kino (B4.3).	Kelia etinius klausimus, susijusius su virtualybės galimybėmis ir dirbtinio intelekto taikymu. Kritiškai ir kūrybiškai reflektuoja virtualiame bendravime kylančias problemas. Demonstruoja geranoriško ir konstruktyvaus bendravimo virtualioje erdvėje įgūdžius (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			
Kelia klausimus apie šeimos tradicijas, papasakoja kaip švenčia šeimos šventes (C1.1).	Analizuoja savo teises ir pareigas šeimoje. Paaiškina šeimos švenčių prasmę, susieja ją su vietovės, tautinėmis ir religinėmis tradicijomis (C1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie šeimos bei tradicijos vertę ir prasmę. Kritiškai vertina teisei ir moralės principams prieštaraujančius papročius. Savo nuostatas pagrindžia pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų artefaktų (C1.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, paaiškina tradicijos sąvoką, pasiūlo šeimyninio bendravimo formoms naujų konstruktyvių idėjų. Analizuoja šeimų tradicijoms bei darnai iškylančias problemas, pasiūlo būdų, kaip įveikti nuobodulį ir rutiną (C1.4).
Kelia klausimus, kodėl svarbu dalyvauti klasės ir mokyklos	Apklausia klasės draugus, kaip jie galėtų įsitraukti į klasės ir mokyklos	Argumentuotai diskutuoja apie sąžiningumą, garbingumą ir	Iniciatyviai įsitraukia į klasės ir mokyklos bendruomenės veiklą.

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
bendruomenės gyvenime, su draugais laikytis sąžiningo, garbingo, pagarbaus elgesio normų (C2.1).	bendruomenės veiklas, išvardija keletą taisyklių, kurių svarbu laikytis norint išklausyti ir atjausti draugus, atsižvelgti į bendrus interesus, susitarti dėl bendrų tikslų (C2.2).	teisingumą mokymosi procese ir mokinių bendruomenės santykiuose. Diskutuoja su klasės draugais, įsiklauso į jų nuomonę, mokosi iš kitų. Konstruktyviai sprendžia konfliktus, ugdosi lyderystės gebėjimus (C2.3).	Demonstruoja, ugdosi lyderio bruožus. Pasiūlo naujų idėjų, kaip kūrybiškai spręsti klasės bendruomenėje kylančias problemas (C2.4).
Pastebi, ir apibūdina žmonių bendruomenių įvairovę. Suvokia tolerancijos jų atžvilgiu svarbą. Skaitė knygų arba matė filmų apie alternatyvios kultūros bendruomenes (C3.1).	Siekia geriau pažinti ir suprasti alternatyvių bendruomenių gyvenimo būdą, papročius bei vertybes. Pateikia pavyzdžių apie tokias bendruomenes iš patirties, literatūros arba kino (C3.2).	Turi žinių ir etiškai pagrįstas nuostatas įvairių (alternatyvių) bendruomenių atžvilgiu. Vadovaujasi kultūrų įvairovės, pagarbos ir tolerancijos principais. Remiasi įvairiais pavyzdžiais iš literatūros, kino ir kitų artefaktų (C3.3).	Savarankiškai tyrinėja, siekia geriau pažinti alternatyvias bendruomenes (socialines grupes, etnines, religines, kultūrines bendruomenes ir kt.). Kritiškai ir kūrybiškai reflektuoja alternatyvių bendruomenių santykio su tradicine bendruomene problemas. Įsitraukia į šių bendruomenių kultūros puoselėjimo, išsaugojimo arba jų narių teisių gynimo judėjimus (C3.4).
Kelia klausimus apie virtualias bendruomenes socialiniuose tinkluose ir kompiuteriniuose žaidimuose. Ugdosi žaidybinius komunikacinius gebėjimus (C4.1).	Analizuoja, kaip socialiniuose tinkluose, bendraamžių forumuose, kompiuteriniuose žaidimuose ugdosi tinkamo tarpasmeninio, grupinio, tarptautinio ir tarpkultūrinio bendravimo pagrindų (supratimo, palaikymo, nustebimo, įvertinimo, priėmimo, atmetimo ir t.t.) (C4.2).	Kritiškai vertina nesaikingą naudojimosi internetu ir neriboto bendravimo prasmę. Saugo savo tapatumą (nuo susiliejimo su tam tikra apribota ar uždara arba neribota ar globalia virtualia bendruomene), o gaunamos informacijos srautą stengiasi panaudoti tikslingai saviugdai (C4.3).	Analizuoja ir kritiškai vertina savo santykį su virtualia bendruomene: atsisako savo amžiui netinkamo turinio ir paslaugų, saugo savo asmens dorinį bei kultūrinį integralumą, vengia pažeisti autorines ir intelektinės nuosavybės teises. Ryšio su virtualia bendruomene galimybes naudoja saviugdos, kūrybinių idėjų pasidalinimo, bendraminčių ir bendrų interesų grupių kūrimo,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			pramogų ir pasirengimo profesinei veiklai tikslais (C4.4).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			
Kelia klausimą, kodėl gamta yra mūsų namai. Pateikdamas 1–2 pavyzdžius paaiškina gamtosaugos svarbą (D1.1).	Įvardija gamtos vaikų sąvokos ypatybes. Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbu saugoti gamtą. Pagrindžia savo įžvalgas pavyzdžiais iš patirties, vaizdo dokumentikos, kino ar literatūros (D1.2).	Diskutuoja gamtosaugos temomis su draugais, analizuoja gamybos bei vartojimo ribojimo, ekologinio ūkininkavimo ir kitas su gamtosauga susijusias problemas. Siūlo idėjas, ieško ekologinių problemų sprendimo būdų. Suvokia ekologinių problemų nagrinėjimo medijose, kine ir literatūroje reikšmę (D1.3).	Pasiūlo 2–3 idėjas, kaip įgyvendinti gamtos ir gamtos išteklių tausojimo iniciatyvas: taupyti energiją ir išteklius, saugoti miškus, laukus ir vandenis – natūralias gyvūnų buveines, tausoti daiktus, rūšiuoti atliekas. Naudoja virtualios erdvės komunikacijos galimybes ir kitas (meninės saviraiškos, projektinės veiklos) priemones gamtosaugos idėjoms skleisti (D1.4).
Žino pagrindines gyvūnų teises ir supranta jų saugojimo svarbą (D2.1).	Suvokia gyvūnų teisių prasmę ir svarbą. Savo nuostatas pagrindžia pavyzdžiais iš patirties, literatūros arba kino (D2.2).	Individualiai analizuoja ir grupėse argumentuotai diskutuoja apie gyvūnų teisių ir gyvūnų globos problemas. Pateikia įvairių pavyzdžių iš patirties, dokumentikos, literatūros, kino (D2.3).	Kūrybiškai sprendžia gyvūnų globos ir gyvūnų teisių apsaugos problemas. Imasi savo amžiui tinkamos atsakomybės už gyvūnus, paragina ir kitus taip daryti. Gyvūnų apsaugos tikslais pasinaudoja organizacinėmis, socialinių tinklų ar meninės saviraiškos priemonėmis (D2.4).
Kelia klausimus apie klimato atšilimo keliamas globalias problemas (D3.1).	Remdamasis faktais paaiškina klimato atšilimo keliamas globalias problemas. Pateikia 2–3 pavyzdžius iš mokslinių šaltinių, literatūros ar vaizdo dokumentikos (D3.2).	Geba argumentuotai diskutuoti apie klimato kaitos problemas su bendraamžiais. Argumentus grindžia duomenimis iš mokslinių šaltinių, dokumentinių ir meninių kino filmų (D3.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, apibūdina klimato atšilimą ne tik kaip globalinę, bet ir kaip asmeninę problemą. Demonstruoja savo amžiaus tarpsniui tinkamą atsakingą laikyseną šiuo klausimu. Siūlo idėjas, kaip spręsti klimato kaitos

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			problemą, geba argumentuotai diskutuoti su įvairaus amžiaus pašnekovais (D3.4).
Žino, seka bent vieną ekologinės etikos (aplinkosaugos) idėjų skleidėją (autorių, kūrėją, interneto forumą, socialinių tinklų grupę, transliuotoją, svetainę ar portalą) (D4.1).	Domisi vaizdo dokumentika, filmais, TV ar radijo laidomis, internetiniais portalais, svarstančiais ekologines problemas. Mokytojo padedamas kelia klausimus apie moralinę žmonijos atsakomybę už ekologinių problemų sprendimą (D4.2).	Savarankiškai kelia klausimus apie ekologinę etiką ir juos aptaria virtualioje erdvėje (socialiniuose tinkluose, bendraamžių grupėse, interneto forumuose, ir t. t.) Domisi filmais, TV ar radijo laidomis, interneto portalais, svarstančiais ekologines problemas (D4.3).	Savarankiškai tyrinėja, analizuoja ir interpretuoja ekologinių problemų sprendimo galimybes virtualioje erdvėje. Kūrybiškai naudojasi virtualios erdvės ir IT įrankiais sudominti bendraamžius ir įtraukti juos į ekologinių problemų sprendimų paieškas. Sukuria, pasiūlo naujų virtualių sprendimų giliau suvokti ekologijos problemas (D4.4).

46. Pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės, I–II gimnazijos klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Kelia klausimus apie savo asmens tapatumo problemą. Lygina save su kitais, apibūdina savo asmenybės ir klasės draugų unikalumą (kuo mes panašūs, kuo skirtingi?) (A1.1).	Diskutuoja su klasės draugais apie asmens tapatumo problemas. Įvardija keletą savo bruožų, kurie sąlygoja asmenybės unikalumą. Pasitelkia pavyzdžių iš gyvenimo, literatūros ar kino kūrinių (A1.2).	Suformuluoja asmenybės tapsmo tikslus, įvardija siektinus idealus, juos pagrindžia žmogaus (moralinės) raidos teoriniais duomenimis, taip pat vertingais pavyzdžiais iš literatūros, dramos, kino filmų ar žymių asmenų biografijų (A1.3).	Naudodamasis refleksiniais klausimais, reflektuoja unikalios asmenybės tapsmo galimybes ir kliūtis. Analizuoja, kaip šis tapsmas priklauso nuo santykio su savimi, gamta, kitais žmonėmis, visuomene, tauta, valstybe (A1.4).
Analizuoja žmogaus prigimties ir charakterio sąlygotus galimus jausmų kraštutinumus ir geba apie tai kalbėti (A2.1).	Kelia klausimus apie meilės ir neapykantos prigimtį, jų raišką individo gyvenime. Diskutuoja grupėje, remiasi pavyzdžiais iš	Analizuoja ir interpretuoja galimus žmogaus prigimties jausmų kraštutinumus. Išvardija ir paaiškina konstruktyvius	Kūrybiškai taiko savistabos ir savikontrolės metodus. Kasdienėse situacijose pritaiko Aristotelio ir stoikų mąstytojų aprašytus saikingo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	patirties, literatūros ir kino kūrinių (A2.2).	susivaldymo būdus. Remiasi įvairias pavyzdžiais iš literatūros, kino (A2.3).	jausmų reguliavimo proto pagalba metodus (A2.4).
Kalba apie sveiko kūno teikiamą džiaugsmo patirtį. Atpažįsta įvairiose situacijoje labai svarbų fizinės ir emocinės sveikatos vaidmenį (A3.1).	Paaiškina, kodėl negalima savęs žaloti ir naikinti. Kelia etinius klausimus apie gyvybės ir sveikatos vertę bei pareigą jas saugoti. Savo nuostatas pagrindžia 1–2 pavyzdžiais iš patirties, literatūros ar kino (A3.2).	Analizuoja ir diskutuoja emocinės sveikatos ir sielos ramybės (ataraksijos) klausimais. Ugdosi ištvermę, valią ir gebėjimą rūpintis savo bei kitų sveikata. Atsispiria pagundai sekti populiariais masinei kultūrai būdingais pavojingais modeliais. Įvardija daug pozityvių pavyzdžių (A3.3).	Savarankiškai tyrinėja, reflektuoja ir kūrybiškai interpretuoja žymių mąstytojų idėjas apie sveikatos ir žmogaus gyvenimo vertę bei savęs (ir kitų) tausojimo svarbą. Skaito saviugdos knygas ir žiūri egzistenciškai prasmingus filmus. Turi praktinių įgūdžių saugoti save ir rūpintis kitais, atranda, kaip tai įgyvendinti įvairiose situacijose (A3.4).
Atpažįsta virtualios erdvės turinio savęs tobulinimo galimybes, o taip pat ir keliamas grėsmes (A4.1).	Išvardija keletą būdų, kaip panaudoti virtualiosios erdvės galimybes mokymuisi ir saviugdai. Taip pat nurodo svarbesnes internetinio saugumo spragas ir piktnaudžiavimo internetu grėsmes (A4.2).	Diskutuoja su bendraamžiais, tyrinėja ir aptaria galimybes panaudoti virtualią realybę bei IT saviugdos tikslais. Pasidalina patirtimi, pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip tai padaryti. Taip pat aptaria principus bei būdus, kaip išvengti neigiamo virtualybės poveikio (A4.3).	Savarankiškai domisi, išsikelia tikslus, susiranda papildomą literatūrą ar kitą informaciją, žiūri mokslinės fantastikos filmus, kritiškai reflektuoja savo santykį su virtualybe. Ugdosi saikingo, saugaus ir asmenybės saviugdai palankaus darbo virtualioje aplinkoje įgūdžius. Geba kūrybiškai išnaudoti virtualios erdvės atveriamas ugdymosi galimybes įvairiuose kontekstuose (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Ieško atsakymų į draugaujant iškylančius klausimus: kuo remiasi tikra draugystė? Kokios apgaulės ir išdavystės priežastys? Nurodo	Kelia papildomus klausimus, diskutuoja teoriniais ir praktiniais draugystės aspektais. Nagrinėja apgaulės ir išdavystės atvejus,	Analizuoja, kritiškai reflektuoja santykyje su draugais kylančias problemas: pasitikėjimo svarbą ir išdavystės galimybę, problemą, kaip derinti duotą žodį su	Savarankiškai domisi, tyrinėja, gilinasi į filosofinius ir grožinės literatūros kūrinius draugystės tematika. Kūrybiškai interpretuoja santykyje su draugais kylančias

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
nuoširdumo ir pasitikėjimo svarbą (B1.1).	remiasi pavyzdžiais iš patirties, literatūros arba kino (B1.2).	teisingumu. Pagrindžia savo įžvalgas pavyzdžiais iš literatūros, kino filmų (B1.3).	problemas. Kritiškai, tačiau konstruktyviai įvertina savo ir draugų poelgius bei laikyseną įvairiose situacijose (B1.4).
Kelia klausimus apie pagarbių, supratingų santykių su tėvais svarbą ir vertę (B2.1).	Apibūdina etinėmis vertybėmis pagrįstą santykį su tėvais. Pasakoja, diskutuoja, pateikia pavyzdžių iš patirties, literatūros arba kino (B2.2).	Analizuoja pagarbaus ir supratingo tarpusavio santykio su tėvais svarbą ir vertę. Analizuoja, svarsto savo ir tėvų atsakomybes vienų kitiems. Savo nuostatas pagrindžia moraliniais principais ir geriausiais pavyzdžiais iš istorijos, literatūros, kino (B2.3).	Tyrinėja ir interpretuoja savo ir tėvų panašumus bei skirtumus. Kritiškai vertinti savo poelgius. Iškilus santykių su tėvais problemoms ieško konstruktyvaus sprendimo (B2.4).
Kelia klausimą apie savo atsakomybę už kitą, galbūt netgi nepažįstamą žmogų (B3.1).	Analizuoja rūpesčio Kitu, netgi nepažįstamu žmogumi, svarbą ir vertę. Savo nuostatą Kito atžvilgiu pagrindžia atjauta ir moraline pareiga (B3.2).	Analizuoja, diskutuoja santykio su svetimu Kitu teorinius pagrindus ir praktines nuostatas. Pateikia kilnių, nesavanaudiškų poelgių Kito atžvilgiu pavyzdžių iš patirties, istorijos, literatūros arba kino (B3.3).	Savarankiškai tiria ir interpretuoja probleminius klausimus apie rūpesčio etikos ir teisingumo santykio svarbą. Reflektuoja apie santykį su svetimu Kitu įvairiuose kontekstuose. Pateikia pavyzdžių, kaip savo praktines nuostatas grindžia moraliniais principais ir realiais kilnaus elgesio pavyzdžiais (B3.4).
Svarsto tinkamos distancijos su Kitu virtualioje erdvėje problemą (B4.1).	Analizuoja tinkamos distancijos su Kitu virtualioje erdvėje svarbą, išvardija keletą būdų, kaip tai praktiškai įgyvendinti (B4.2).	Kelia papildomus patirtimi pagrįstus klausimus apie tinkamos distancijos su Kitu virtualioje erdvėje nustatymą. Pateikia konkrečių pavyzdžių, kodėl svarbu tai padaryti (B4.3).	Savarankiškai domisi ir tiria tinkamos distancijos su Kitu virtualioje erdvėje išlaikymo problemą. Įgytus praktinius įgūdžius kūrybiškai pritaiko saugiam darbui kartu plėsdamas akiratį ir atrasdamas naujas ugdymosi galimybes virtualioje erdvėje (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			
Kelia klausimus apie savo šeimos vertybes ir tradicijas. Suvokia	Apibūdina, pristato savo šeimą ir giminaičius. Savo santykį su jais	Pateikia pavyzdžių, kaip išreiškia savo šeimos nariams pagarbą ir	Naudodamasis refleksiniais klausimais, reflektuoja savo šeimos

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
santykio su savo artimaisiais ir protėviais vertę (C1.1).	grindžia pasitikėjimu, pagarba ir meile (C1.2).	meilę. Analizuoja, kodėl šeimoje svarbu išklausyti, atsiprašyti, paprašyti, išsakyti skirtingas nuomones (C1.3).	šaknis, tradicijas ir vertybes. Analizuoja, kaip išsaugoti ryšius tarp kartų, tausoti daiktinį ir kultūrinį vyresniųjų palikimą, nepamirštant ir atsakingo tausojančio santykio su šalia esančiais šeimos nariais (C1.4).
Kelia klausimus apie klasės draugų nuomonių bei požiūrių įvairovę (C2.1).	Diskutuoja apie nuomonių bei požiūrių įvairovės problemą, ieško būdų bendram sutarimui pasiekti. Atranda, kad diskusijose su bendraamžiais reikia gerbti argumentą, o ne išorinį autoritetą (C2.2).	Mokosi išklausyti draugus, suprasti jų požiūrį, atsižvelgti į jų argumentus. Mokosi analizuoti, palyginti požiūrius ar pasiūlymus ir pasiekti bendrą sutarimą. Suvokia, kad diskusijos su kitaip manančiais draugais gali būti pamokančios ir ugdančios (C2.3).	Ugdosi gebėjimą kūrybiškai pristatyti savo mintis ir idėjas, argumentuotai ginti savo nuomonę. Demonstruoja pagarbą kritiniam mąstymui ir argumentui. Sugeba mokytis iš grupės draugų kaip tyrimo bendruomenės. Kūrybiškai ir konstruktyviai sprendžia kylančias problemas (C2.4).
Kelia klausimus apie bendruomenių ir joms svarbių vertybių įvairovę (C3.1).	Įvardija konkrečias bendruomenes, žino jų poreikius ir problemas. Suvokia savo ryšio su bendruomene ir filotopijos (meilės vietai, kurioje gyveni) derinimo su buvimo Europos ir pasaulio piliečiu vertę ir svarbą (C3.2).	Reflektuoja savo ryšį su tauta (tautine bendrija) ir jos paveldu: domisi etnokultūra, folkloru, papročiais, senąja pasaulėjauta ir pasaulėžiūra (tikėjimais, religija), daiktine ir dvasine kultūra. Suvokia valstybės istorijos, ypač laisvės kovų ir žmoniškumo gynimo istorijos studijavimo svarbą (C3.3).	Pagarbos savo tautos etniniams bruožams jausmą derina su pagarba kitų tautų etninėms ypatybėms. Kritiškai vertina santykių tarp tautų destruktyvius aspektus. Sugeba pasiūlyti konstruktyvių ir kūrybingų tarpkultūrinės komunikacijos sprendimų (C3.4).
Kelia klausimus apie santykio su virtualia bendruomene ir naujausių technologijų sąlygojamas problemas. Įvardija svarbiausias etikos virtualybėje normas (C4.1).	Analizuoja ir pristato asmens duomenų apsaugos internete problemą. Argumentuotai diskutuoja apie asmens atvaizdo, muzikos, kino kūrinių ir kitokios intelektinės nuosavybės kopijavimo bei	Analizuoja, gilinasi, ieško naujų ir visuotinai priimtinų būdų užtikrinti tiek asmens duomenų ir intelektinės nuosavybės saugumą, tiek ir laisvą keitimąsi duomenimis tarp virtualios bendruomenės narių, taip pat ir jų saviraiškos	Naudodamasis refleksiniais klausimais, reflektuoja visų virtualios bendruomenės narių asmens duomenų bei kitos privačios skaitmeninės informacijos apsaugos internete būtinumą. Pasiūlo konstruktyvių ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	reprodukavimo problemas bei etines normas (C4.2).	laisvę, pristato 3–4 pavyzdžius (C4.3).	kūrybingų asmens duomenų apsaugos problemos sprendimų (C4.4).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			
Pastebi vartotojiško santykio su augmenija ir gamtine aplinka pavojų (D1.1).	Kelia klausimus, diskutuoja gamtosaugos temomis. Įžvelgia etinę žmogaus ir floros santykio prasmę. Gamtosaugos nuostatas pagrindžia savo patirtimi, literatūros ir kino kūriniais (D1.2)	Analizuoja ir reflektuoja žmogaus vartotojiško santykio su gamta pasekmes ir grėsmes. Suvokia moralinę pareigą saugoti gamtą, ugdosi praktines nuostatas saugoti natūralią augmeniją. Geba pasiremti įvairiais pavyzdžiais iš literatūros, kino (D1.3).	Reflektuoja ir komunikuoja apie vartotojiško santykio su gamtine aplinka neigiamas pasekmes. Kasdieniame gyvenime naudojasi gamtai draugiškomis technologijomis. Geba pasiūlyti konstruktyvių ir kūrybingų gamtosauginių problemų sprendimo būdų. Domisi, įsitraukia į žaliųjų arba kitų ekologijos bei žmogaus ryšio su gamta atkūrimo problemas sprendžiančių judėjimų veiklą (D1.4).
Pastebi žiauraus, netinkamo žmogaus elgesio su gyvūnais apraiškas, pateikia keletą pavyzdžių. Kelia žmogaus etinės atsakomybės už gyvūnus klausimus (D2.1).	Kelia klausimus, argumentuotai diskutuoja apie gyvūnų teises ir poreikius, suvokia žmogaus moralinę atsakomybę už gyvūnus. Gyvūnų globojimo nuostatas pagrindžia savo patirtimi, literatūros ir kino kūriniais (D2.2).	Pasidalina savo patirtimi, pateikia konkrečių pavyzdžių (negatyvių ir pozityvių) apie žmonių elgesį su gyvūnais. Suvokia moralinę žmogaus atsakomybę už gyvūnus. Savo nuostatas pagrindžia įvairias pavyzdžiais iš patirties, literatūros, kino (D2.3).	Naudodamasis klausimais, reflektuoja žiauraus, netinkamo, vartotojiško santykio su gyvūnais etinį nepriimtinumą. Argumentais pagrindžia laukinių gyvūnų gyvenamosios erdvės apsaugos ir tinkamos naminių gyvūnų priežiūros būtinybę. Pasiūlo konstruktyvių ir kūrybiškų šių problemų sprendimo būdų (D2.4).
Kelia klausimus apie klimato kaitos grėsmes ir išvardija pagrindines ekologiško (tvaraus) elgesio taisykles (D3.1).	Analizuoja ekologijos ir klimato kaitos problemas, išvardija keletą būdų ekologinėms problemoms spręsti. Pristato ekologiško gyvenimo principus (3–5) (D3.2).	Argumentuotai diskutuoja apie ekologijos ir klimato kaitos problemas, susipažįsta su mokslo duomenimis ir planetos klimato kaitos prognozėmis, apibūdina žmogaus moralinę atsakomybę už	Naudodamasis refleksijos klausimais, reflektuoja aukštesnės ekologinės žmonijos savimonės vertę ir svarbą. Reflektuoja gyvą, autentišką tête-à-tête („veidas į veidą“) santykį su gamta. Naudoja mokslo kalbos ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		vartotojiškos veiklos pasekmes. Prisiima konkrečius įsipareigojimus klimato kaitai stabdyti (D3.3).	meninės saviraiškos priemones gamtosauginėms idėjoms skleisti. Pasiūlo konstruktyvių ir kūrybiškų ekologinių problemų sprendimo būdų (D3.4).
Kelia klausimus, kaip mūsų santykis su pasauliu atsispindi virtualioje erdvėje (D4.1).	Analizuoja ekologinio turinio informaciją virtualioje erdvėje (TV laidose ir pan.), ja pasidalina, diskutuoja su draugais. Analizuoja dokumentinę vaizdo medžiagą, žurnalistinius tyrimus, literatūros ir kino kūrinius ekologine tematika (D4.2).	Gilinasi į ekologijos ir gamtosaugos problemas, atspindimas virtualioje aplinkoje, žiniasklaidoje ir kitose įvairiose medijose (kinas, literatūra, muzika, vaizduojamieji menai). Pasinaudoja virtualios erdvės galimybėmis diskutuoti, analizuoti, reflektuoti ir praktiškai prisidėti prie gamtosaugos (D4.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, reflektuoja, kaip galėtų įsitraukti į gamtosauginę veiklą virtualioje erdvėje. Argumentuotai diskutuoja apie etinius ekologinės atsakomybės aspektus. Kuria artefaktus ekologine tematika, pasiūlo konstruktyvius gamtos saugojimo problemų sprendimus (D4.4).

47. Pasiekimų lygių požymiai. III –IV gimnazijos klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Saviugda ir savisauga. Aš–asmuo (A)			
Kelia klausimus apie savo asmenybės unikalumą ir supranta bei kritiškai vertina savo kelio į dorinę brandą svarbumą, unikalumą. Pateikia keletą pavyzdžių apie dorinės brandos kertinius principus (A1.1).	Analizuoja savo asmenybės unikalumą, pateikia 2–3 pavyzdžius apie dorinės brandos kertinius principus. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie savo bei kitų asmenybių unikalumą. Parašo esė apie dorinės brandos kertinius principus. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A1.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, reflektuoja savo asmenybės unikalumą ir supranta bei kritiškai vertina savo kelio į dorinę brandą, jos svarbumą bei unikalumą. Reflektuoja dorinės brandos kertinius principus. Analizuoja etikos filosofijos tekstus ir nusako pagrindines teksto idėjas. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A1.4).
Kelia klausimus apie savo jausmų ir pamatinių nuotaikų svarbą savęs ir	Analizuoja savo jausmų ir pamatinių nuotaikų svarbą savęs ir pasaulio	Argumentuotai diskutuoja apie savo jausmų ir pamatinių nuotaikų	Naudodamasis refleksijos klausimais, reflektuoja savo jausmų ir pamatinių

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pasaulio supratimui. Kelia klausimus apie jausmų įtaką vertinimui. Atpažįsta patiriamas emocijas bei jausmus, jų įtaką savo charakteriui. Pasakoja apie savo asmenybės kryptingumą, argumentuoja savo pasirinkimus (A2.1).	supratimui. Analizuoja jausmų įtaką vertinimui. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. (A2.2).	svarbą savęs ir pasaulio supratimui bei jausmų įtaką vertinimui. Diskutuoja apie patiriamas emocijas bei jausmus, kurių padedamas sąmoningai formuoja savo charakterį. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų, argumentuotai apie juos diskutuoja (A2.3).	nuotaikų svarbą savęs ir pasaulio supratimui bei jausmų įtaką vertinimui. Reflektuoja apie patiriamas emocijas bei jausmus, kurių padedamas sąmoningai formuoja savo charakterį. Reflektuoja etikos filosofijos tekstus bei pavyzdžius iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A2.4).
Kelia klausimus apie rizikas, su kuriomis pats ar kiti žmonės gali susidurti mokydamiesi, dirbdami, keliaudami, ilsėdamiesi ar pramogaudami. Kelia klausimus apie pamatuotos rizikos prisiėmimą bei pavojingų (nepriimtinų) socialinių kontaktų ir veiklų, taip pat sveikatai žalingų medžiagų bei jų vartojimo įpročių, neatsargaus ir pavojingo elgesio, keliančio pavojaus žmonių sveikatai ar gyvybei, vengimą (A3.1).	Analizuoja, kaip vertinti rizikas, su kuriomis pats ar kiti žmonės gali susidurti mokydamiesi, dirbdami, keliaudami, ilsėdamiesi ar pramogaudami. Analizuoja teiginius apie pamatuotos rizikos prisiėmimą bei pavojingų (nepriimtinų) socialinių kontaktų ir veiklų, taip pat sveikatai žalingų medžiagų bei jų vartojimo įpročių, neatsargaus ir pavojingo elgesio, galinčio kelti pavojų žmonių sveikatai ar gyvybei, vengimą. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A3.2).	Argumentuotai diskutuoja apie tai, kaip vertinti rizikas, su kuriomis pats ar kiti žmonės gali susidurti mokydamiesi, dirbdami, keliaudami, ilsėdamiesi ar pramogaudami, kaip prisiimti pamatuotą riziką, tačiau vengti pavojingų (nepriimtinų) socialinių kontaktų ir veiklų, taip pat sveikatai žalingų medžiagų bei jų vartojimo įpročių, neatsargaus ir pavojingo elgesio, galinčio kelti pavojų žmonių sveikatai ar gyvybei. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A3.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, reflektuoja, kaip vertinti rizikas, su kuriomis pats ar kiti žmonės gali susidurti mokydamiesi, dirbdami, keliaudami, ilsėdamiesi ar pramogaudami, kaip prisiimti pamatuotą riziką, tačiau vengti pavojingų (nepriimtinų) socialinių kontaktų ir veiklų, taip pat sveikatai žalingų medžiagų bei jų vartojimo įpročių, neatsargaus ir pavojingo elgesio, galinčio kelti pavojų žmonių sveikatai ar gyvybei. Aptaria etikos filosofijos tekstus bei pavyzdžius iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A3.4).
Kelia klausimą, kaip technologijos konstruoja tapatybę, kritiškai vertina tokią šiuolaikinių technologijų įtaką. Išvardija taisykles, kaip saugiai,	Analizuoja, kaip technologijos konstruoja tapatybę, kritiškai vertina tokią šiuolaikinių technologijų įtaką. Analizuoja, kaip kūrybingai ir	Argumentuotai diskutuoja, kaip technologijos konstruoja tapatybę, kritiškai vertina tokią šiuolaikinių technologijų įtaką, svarsto, kaip	Naudodamasis refleksijos klausimais, svarsto, kaip technologijos konstruoja tapatybę, kritiškai vertina tokią šiuolaikinių technologijų įtaką,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kūrybingai ir prasmingai veikti virtualiojoje erdvėje, kaip tinkamai naudotis informacinėmis technologijomis nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, intelektinės nuosavybės ir kitų teisės aktų nustatytų apribojimų, taip pat saugant asmens orumą ir saviraiškos bei kūrybos galimybes (A4.1).	prasmingai veikti virtualiojoje erdvėje, kaip tinkamai naudotis informacinėmis technologijomis nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, intelektinės nuosavybės ir kitų teisės aktų nustatytų apribojimų, taip pat saugant asmens orumą ir saviraiškos bei kūrybos galimybes. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A4.2).	saugiai, kūrybingai ir prasmingai veikti virtualiojoje erdvėje, ką patarti kitiems mokiniams bei vyresnio amžiaus asmenims apie tinkamą naudojimąsi informacinėmis technologijomis nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, intelektinės nuosavybės ir kitų teisės aktų nustatytų apribojimų, taip pat saugant asmens orumą ir saviraiškos bei kūrybos galimybes. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (A4.3).	aptaria, kaip saugiai, kūrybingai ir prasmingai veikti virtualiojoje erdvėje, ką patarti kitiems mokiniams bei vyresnio amžiaus asmenims apie tinkamą naudojimąsi informacinėmis technologijomis nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, intelektinės nuosavybės ir kitų teisės aktų nustatytų apribojimų, taip pat saugant asmens orumą ir saviraiškos bei kūrybos galimybes. Naudodamasis refleksiniais klausimais, studijuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (A4.4).
2. Dialoginis bendravimas Aš–Tu (B)			
Kelia klausimus apie Kito kaip draugo svarbą asmens, bendruomenės, valstybės gyvenime (pvz., draugiška valstybė) (B1.1).	Analizuoja Kito kaip draugo svarbą asmens, bendruomenės, valstybės gyvenime (pvz., draugiška valstybė). Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie Kito kaip draugo svarbą asmens, bendruomenės, valstybės gyvenime (pvz., draugiška valstybė). Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B1.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, svarsto Kito kaip draugo svarbą asmens, bendruomenės, valstybės gyvenime (pvz., draugiška valstybė). Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B1.4).
Kelia klausimą, ką reiškia Kito kaip artimojo turėjimas, taiko šį supratimą savo kasdienėje veikloje (B2.1).	Analizuoja, ką reiškia Kito kaip artimojo turėjimas, taiko šį supratimą savo kasdienėje veikloje. Analizuoja etikos filosofijos tekstus,	Argumentuotai diskutuoja apie tai, ką reiškia Kito kaip artimojo turėjimas, taiko šį supratimą savo kasdienėje veikloje. Argumentuotai diskutuoja apie	Naudodamasis refleksijos klausimais, svarsto, ką reiškia Kito kaip artimojo turėjimas, taiko šį supratimą savo kasdienėje veikloje. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B2.2).	etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B2.3).	etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B2.4).
Kelia klausimą apie susvetimėjimą, Svetimo problemiškumą asmeniniame ir socialiniame gyvenime. Kelia klausimus apie šiuolaikinį individualizmą ir jo susiformavimo kultūrinį kontekstą, individualizmo ir bendruomeniškumo dermę (B3.1).	Analizuoja susvetimėjimo, Svetimo problemiškumą asmeniniame ir socialiniame gyvenime. Analizuoja, kritiškai vertina šiuolaikinį individualizmą ir jo susiformavimo kultūrinį kontekstą, suvokia individualizmo ir bendruomeniškumo dermės svarbą. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B3.2).	Argumentuotai diskutuoja apie susvetimėjimo, Svetimo problemiškumą asmeniniame ir socialiniame gyvenime. Analizuoja, kritiškai vertina šiuolaikinį individualizmą ir jo susiformavimo kultūrinį kontekstą, suvokia individualizmo ir bendruomeniškumo dermės svarbą. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B3.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, svarsto susvetimėjimo, Svetimo problemiškumą asmeniniame ir socialiniame gyvenime. Analizuoja, kritiškai vertina šiuolaikinį individualizmą ir jo susiformavimo kultūrinį kontekstą, suvokia individualizmo ir bendruomeniškumo dermės svarbą. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B3.4).
Kelia klausimą, kaip konstruojama virtuali Kitybė, kritiškai vertina technologijų poveikį. Dalinasi patirtimi, analizuoja, svarsto, apibendrina, kritiškai vertina santykio su virtualiu Kitu plėtojimą įvairių informacinių (ar skaitmeninių) technologijų terpėje. Kelia klausimą apie moralinių ir teisinių ribų apibrėžimą bendraujant su virtualiu kitu, domisi ir supranta dirbtinio intelekto informacines,	Analizuoja, kaip konstruojama virtuali Kitybė, kritiškai vertina technologijų poveikį. Dalinasi patirtimi, analizuoja, svarsto, apibendrina, kritiškai vertina santykio su virtualiu Kitu plėtojimą įvairių informacinių (ar skaitmeninių) technologijų terpėje. Apibrėžia moralines ir teisines ribas bendraujant su virtualiu kitu, analizuoja dirbtinio intelekto informacines, komunikacines ir kūrybines galimybes. Analizuoja	Argumentuotai diskutuoja, kaip konstruojama virtuali Kitybė, kritiškai vertina technologijų poveikį. Dalinasi patirtimi, analizuoja, svarsto, apibendrina, kritiškai vertina santykio su virtualiu Kitu plėtojimą įvairių informacinių (ar skaitmeninių) technologijų terpėje. Argumentuotai diskutuoja, kaip apibrėžti moralines ir teisines ribas bendraujant su virtualiu kitu, diskutuoja apie dirbtinio intelekto	Naudodamasis refleksijos klausimais, paaiškina, kaip konstruojama virtuali Kitybė, kritiškai vertina technologijų poveikį. Reflektuoja, kaip vertina santykio su virtualiu Kitu plėtojimą įvairių informacinių (ar skaitmeninių) technologijų terpėje. Nurodo moralines ir teisines ribas bendraujant su virtualiu kitu. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų.

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
komunikacines ir kūrybos galimybes (B4.1).	etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B4.2).	informacines, komunikacines ir kūrybines galimybes. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (B4.3).	Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (B4.4).
3. Socialiniai santykiai. Aš–Mes (C)			
Kelia klausimus apie šeimos sąvokos apimtį bei šeimos ir partnerystės institucijų įvairovę. Kaip pajausti šeimos emocines, socialines ir ekonomines problemas (C1.1).	Analizuoja šeimos sąvokos apimtį, svarsto, kaip pajausti šeimos emocines, socialines ir ekonomines problemas. Analizuoja šeimos bei partnerystės institucijų įvairovę. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie šeimos sąvokos apimtį, svarsto, kaip pajausti šeimos emocines, socialines ir ekonomines problemas. Diskutuoja apie šeimos bei partnerystės institucijų įvairovę. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C1.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, svarsto šeimos sąvokos apimtį, reflektuoja, kaip pajausti šeimos emocines, socialines ir ekonomines problemas. Nagrinėja šeimos bei partnerystės institucijų įvairovę. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C1.4).
Kelia klausimus apie draugystės fenomeną, jo svarbą emocinėje ir socialinėje sferoje (C2.1).	Analizuoja draugystės fenomeną, jo svarbą emocinėje ir socialinėje sferoje. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C2.2).	Argumentuotai diskutuoja apie draugystės fenomeną, jo svarbą emocinėje ir socialinėje sferoje. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C2.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, nagrinėja draugystės fenomeną, jo svarbą emocinėje ir socialinėje sferoje. Naudodamasis klausimais, reflektuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C2.4).
Kelia klausimus apie savo ryšį su pasaulio tautomis, kultūromis, tradicijomis. Kelia klausimus apie savo bendruomenės, socialinį, regioninį, etninį tapatumą,	Analizuoja savo ryšį su pasaulio tautomis, kultūromis, tradicijomis. Analizuoja savo bendruomenės, socialinį, regioninį, etninį tapatumą, atskleidžia, išreiškia šiam tapatumui	Argumentuotai diskutuoja apie savo ryšį su pasaulio tautomis, kultūromis, tradicijomis. Argumentuotai diskutuoja apie savo bendruomenės, socialinį,	Naudodamasis klausimais, svarsto savo ryšį su pasaulio tautomis, kultūromis, tradicijomis. Supranta savo bendruomenės, socialinį, regioninį, etninį tapatumą, atskleidžia,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
atskleidžia, išreiškia šiam tapatumui būdingus unikalius bruožus ir savybes. Išskiria prioritetines pilietines vertybes ir įsipareigojimus, kurie jungia asmenį ir bendruomenę (C3.1).	būdingus unikalius bruožus ir savybes. Analizuoja prioritetines pilietines vertybes ir įsipareigojimus, kurie jungia asmenį ir bendruomenę. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C3.2).	regioninį, etninį tapatumą, atskleidžia, išreiškia šiam tapatumui būdingus unikalius bruožus ir savybes. Išvardija prioritetines pilietines vertybes ir įsipareigojimus, kurie jungia asmenį ir bendruomenę. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C3.3).	išreiškia šiam tapatumui būdingus unikalius bruožus ir savybes. Suvokia prioritetines pilietines vertybes ir įsipareigojimus, kurie jungia asmenį ir bendruomenę. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (C3.4).
Kelia klausimus, kodėl svarbu atsakingai plėtoti ryšius su virtualia bendruomene, laikantis etinių ir teisinių normų, saugoti savo ir kitų asmenų asmeninę informaciją. Kelia klausimus, kodėl svarbu gerbti socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų taisykles bei etines normas, kuriant virtualias tapatybes, nesityčioti ir neapgaudinėti kitų. Kelia klausimus apie intelektinės nuosavybės apsaugos principus (C4.1).	Analizuoja, kodėl svarbu atsakingai plėtoti ryšius su virtualia bendruomene, laikytis etinių ir teisinių normų, saugoti savo ir kitų asmenų asmeninę informaciją. Analizuoja, kodėl svarbu gerbti socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų taisykles bei etines normas, kuriant virtualias tapatybes, nesityčioti ir neapgaudinėti kitų. Analizuoja intelektinės nuosavybės apsaugos principus. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C4.2).	Argumentuotai diskutuoja, kodėl svarbu atsakingai plėtoti ryšius su virtualia bendruomene, laikytis etinių ir teisinių normų, saugoti savo ir kitų asmenų asmeninę informaciją. Argumentuotai diskutuoja, kodėl svarbu gerbti socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų taisykles bei etines normas, kuriant virtualias tapatybes, nesityčioti ir neapgaudinėti kitų. Argumentuotai diskutuoja apie intelektinės nuosavybės apsaugos principus. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C4.3).	Naudodamasis klausimais, svarsto, kodėl svarbu atsakingai plėtoti ryšius su virtualia bendruomene, laikytis etinių ir teisinių normų, saugoti savo ir kitų asmenų asmeninę informaciją. Naudodamasis refleksijos klausimais, paaiškina, kodėl svarbu gerbti socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų taisykles bei etines normas, kuriant virtualias tapatybes, nesityčioti ir neapgaudinėti kitų. Analizuoja intelektinės nuosavybės apsaugos principus. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (C4.2).
4. Santykis su pasauliu. Aš–tai (D)			

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kelia klausimus apie žmogaus ir augmenijos abipusio ryšio dimensijas bei jų svarbą biosferos išlikimui. Kelia klausimus apie tvarios plėtros ir gamtai draugiškos ciklinės technologijos pranašumus (D1.1).	Analizuoja žmogaus ir augmenijos abipusio ryšio dimensijas bei jų svarbą biosferos išlikimui. Analizuoja tvarios plėtros ir gamtai draugiškos ciklinės technologijos pranašumus. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie žmogaus ir augmenijos abipusio ryšio dimensijas bei jų svarbą biosferos išlikimui. Argumentuotai diskutuoja apie tvarios plėtros ir gamtai draugiškos ciklinės technologijos pranašumus. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D1.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, pristato žmogaus ir augmenijos abipusio ryšio dimensijas bei jų svarbą biosferos išlikimui, svarsto tvarios plėtros ir gamtai draugiškos ciklinės technologijos pranašumus. Reflektuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D1.4).
Kelia klausimus apie žmogaus ir gyvūnijos bendrabūvio problemas, apie laukinių ir naminių gyvūnų priežiūros taisykles ir geriausias praktikas. Kelia klausimus apie vartotojišką požiūrį į gyvūnus, apie humaniško elgesio, emocinio ryšio ir ištikimos draugystės tarp žmogaus ir gyvūno galimybes (D2.1).	Analizuoja žmogaus ir gyvūnijos bendrabūvio problemas, laukinių ir naminių gyvūnų priežiūros taisykles ir geriausias praktikas. Analizuoja vartotojišką požiūrį į gyvūnus, humaniško elgesio, emocinio ryšio ir ištikimos draugystės tarp žmogaus ir gyvūno galimybes. Analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D2.2).	Argumentuotai diskutuoja apie žmogaus ir gyvūnijos bendrabūvio problemas, laukinių ir naminių gyvūnų priežiūros taisykles ir geriausias praktikas. Argumentuotai diskutuoja apie vartotojišką požiūrį į gyvūnus, humaniško elgesio, emocinio ryšio ir ištikimos draugystės tarp žmogaus ir gyvūno galimybes. Argumentuotai diskutuoja apie filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D2.3).	Svarsto žmogaus ir gyvūnijos bendrabūvio problemas. Naudodamasis refleksijos klausimais, aptaria laukinių ir naminių gyvūnų priežiūros taisykles ir geriausias praktikas, vartotojišką požiūrį į gyvūnus, humaniško elgesio, emocinio ryšio ir ištikimos draugystės tarp žmogaus ir gyvūno galimybes. Analizuoja filosofinės etikos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D2.4).
Kelia klausimus apie pasaulines ekologijos, klimato kaitos problemas, postantropoceno idėjas, moralines prievoles, praktines taisykles ir įstatymus klimato kaitai	Analizuoja pasaulines ekologijos, klimato kaitos problemas, postantropoceno idėjas, moralines prievoles, praktines taisykles ir įstatymus klimato kaitai stabdyti ir ekologinei pusiausvyrai išsaugoti.	Argumentuotai diskutuoja apie pasaulines ekologijos, klimato kaitos problemas, postantropoceno idėjas, moralines prievoles, praktines taisykles ir įstatymus klimato kaitai stabdyti ir	Naudodamasis refleksijos klausimais, aptaria pasaulines ekologijos problemas, nagrinėja klimato kaitos klausimus, postantropoceno idėjas, moralines prievoles, praktines taisykles ir įstatymus klimato kaitai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
stabdyti ir ekologinei pusiausvyrai išsaugoti (D3.1).	Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D3.2).	ekologinei pusiausvyrai išsaugoti. Argumentuotai diskutuoja apie etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D3.3).	stabdyti ir ekologinei pusiausvyrai išsaugoti. Naudodamasis refleksijos klausimais, analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D3.4).
Iš pasiūlytų variantų sukuria ir pasidalina virtualioje erdvėje ekologijos problemas nagrinėjančius įrašus (skaitmeninį turinį). Socialiniuose tinkluose išskiria, komentuoja, diskutuoja, pasidalina ekologijos problemas nagrinėjančiu turiniu. Kelia klausimus apie gamtai draugiškas technologijas (D4.1).	Analizuoja virtualioje erdvėje ekologijos problemas nagrinėjančius įrašus (skaitmeninį turinį). Analizuoja gamtai draugiškas technologijas, savo atradimus ir ekologiškas nuostatas kūrybingai viešina virtualybėje. Iš pasiūlytos literatūros analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D4.2).	Sukuria ir pasidalina virtualioje erdvėje ekologijos problemas nagrinėjančius įrašus (skaitmeninį turinį). Išbando gamtai draugiškas technologijas, savo atradimus ir ekologiškas nuostatas kūrybingai viešina virtualybėje. Analizuoja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų (D4.3).	Naudodamasis refleksijos klausimais, aptaria virtualioje erdvėje ekologijos problemas nagrinėjančius įrašus (skaitmeninį turinį). Nurodo gamtai draugiškas technologijas. Nagrinėja etikos filosofijos tekstus, pateikia pavyzdžių iš literatūros bei medijų. Analizuojamą problemą sieja su šių dienų aktualijomis (D4.4).